

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE-FİNANSMAN BİLİM DALI**

**TRANSFER FİYATLANDIRMASI
YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMI VE
VERGİ GÜVENLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAKAN AKKUŞ

KOCAELİ 2017

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE-FİNANSMAN BİLİM DALI**

**TRANSFER FİYATLANDIRMASI
YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMI VE
VERGİ GÜVENLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAKAN AKKUŞ

DANIŞMAN: YRD. DOÇ. DR. EDNAN AYVAZ

KOCAELİ 2017

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE-FİNANSMAN BİLİM DALI

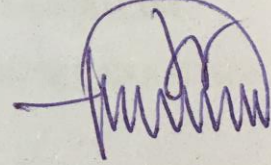
TRANSFER FİYATLANDIRMA
YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMI VE
VERGİ GÜVENLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

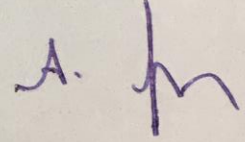
Tezi Hazırlayan: Hakan AKKUŞ

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 04.10.2017/24

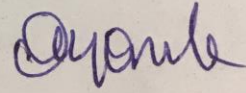
Jüri Başkanı: DOÇ. DR. FERAH YILDIZ

Jüri Üyesi: YARD. DOÇ. DR. EDNAN AYVAZ

Jüri Üyesi: YARD. DOÇ. DR. AHMET YANIK

İÇİNDEKİLER TABLOSU

ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
TABLolar LİSTESİ	VIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	IX
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TRANSFER FİYATLANDIRMASI

1. TRANSFER FİYATLANDIRMASININ GENEL ESASLARI	3
1.1. Genel Açıklama	3
1.2. Transfer Fiyatlandırması Kavramı	4
1.3. Transfer Fiyatlandırmasının Amaçları	6
1.3.1. Vergileme İle İlgili Amaçlar	8
1.3.2. Uluslararası veya İşlevsel Amaçlar	9
1.3.3. İç Yönetim Merkezli Amaçlar	9
1.4. Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri	9
1.4.1. Karşılaştırılabilir Kontrol Dışı Fiyat Yöntemi	12
1.4.2. Yeniden Satış Fiyat Yöntemi	13
1.4.3. Maliyet Artı Yöntemi	14
1.4.4. Diğer Yöntemler	14
1.4.5. Kâr Bölüşüm Yöntemi	15
1.4.6. İşleme Dayalı Net Kâr Marjı Yöntemleri	16
1.4.7. Mükelleflerin Serbestçe Belirleyecekleri Yöntemler	17
2. TRANSFER FİYATLANDIRMASI KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ	18
2.1. Transfer Fiyatlandırmasının Önemi	20
2.2. Uluslararası Düzenlemeler Kapsamında OECD Transfer Fiyatlandırması	21
2.2.1. OECD ve Transfer Fiyatlandırması	22
2.2.1.1. İlişkili Kişi Kavramı	29
2.2.1.2. Emsal Bedel Kavramı	30
2.2.1.3. Karşılaştırılabilirlik Analizi	33

2.2.1.4. Karşılabilirlik Analizini Etkileyen Faktörler	34
2.2.1.4.1. Mal veya Hizmetlerin Nitelikleri	35
2.2.1.4.2. Fonksiyon Analizi	35
2.2.1.4.3. Sözleşme Şartları	36
2.2.1.4.4. Ekonomik Koşullar	36
2.2.1.4.5. İş Stratejileri	37
2.2.1.5. OECD Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri	37

İKİNCİ BÖLÜM

TRANSFER FİYATLANDIRMASINA İLİŞKİN ABD VE AB ÜLKELERİNDEKİ DÜZENLEMELER VE TÜRK VERGİ SİSTEMİ AÇISINDAN VERGİSEL SONUÇLARI

1. ABD AÇISINDAN TRANSFER FİYATLANDIRMASI	40
2. AB VE BAZI ÖNEMLİ ÜYE ÜLKELER AÇISINDAN TRANSFER FİYATLANDIRMASI	44
2.1. İngiltere ve Transfer Fiyatlandırması	47
2.2. Almanya ve Transfer Fiyatlandırması	52
2.3. Fransa ve Transfer Fiyatlandırması	56
3. TÜRKİYE AÇISINDAN TRANSFER FİYATLANDIRMASI	62
3.1. Örtülü Sermaye Kavramı	63
3.2. Örtülü Kazanç Kavramı	64
3.3. Örtülü Sermaye, Örtülü Kazanç ve Kurumlar Vergisi İlişkisi	66
3.4. Örtülü Kazanç ve Transfer Fiyatlandırması İlişkisi	67
3.5. 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Düzenlemeleri	67
3.6. 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Düzenlemeleri	68
3.7. 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu Düzenlemeleri	71
4. TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMININ VERGİSEL SONUÇLARI	72
4.1. 5520 Sayılı KVK Açısından Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Sonuçları	72
4.2. 3065 Sayılı KDV Kanunu Açısından Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Sonuçları	74
5. VERGİ GÜVENLİĞİ VE ETKİNLİĞİ SAĞLAMAYA YÖNELİK TRANSFER FİYATLANDIRMASI KONUSUNDA YAPILMASI GEREKENLER	75
5.1. Hazine Zararı Kavramı	76
5.2. Emsal Bedel Problemi	77
5.3. Belgelendirme ve Veri Havuzları	79
5.4. Uzmanlık	80
5.5. Vergi Denetim İncelemeleri	80

5.6. İlişkili Kişi	81
5.7. Şirketlerin Mali Tablolarına Erişim	82
5.8. Vergi Mevzuatı ve Gümrük Mevzuatı	82
5.9. Peşin Fiyat Anlaşması	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRANSFER FİYATLANDIRMASI KAPSAMINDA BİR VAKA ANALİZİ

1. ÇALIŞMANIN AMACI	84
2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ	85
3. ÇALIŞMANIN VARSAYIMLARI	86
4. VERGİ İDARESİ VE ŞİRKETLER AÇISINDAN TRANSFER FİYATLANDIRMASINA İLİŞKİN BİR VAKA İNCELEMESİ	86
4.1. İdare (Gelir İdaresi Başkanlığı) açısından Bakış ve İddia	91
4.2. Mükellef (Akkuş AŞ.) Açısından Transfer Fiyatlandırmasına Bakış ve İdareye İtiraz Savunması	92
SONUÇ	107
KAYNAKÇA	111

ÖZET

Uluslararası ekonomik faaliyetlerin arttığı, sermaye ve işgücünün ülke sınırlarını daha kolay aşabildiği günümüzde, çok uluslu şirketler ülkeler arası yaptıkları mal ve hizmet transferleriyle kârlarını artırmayı hedeflemektedirler. Bu amaçlar doğrultusunda çok uluslu şirketlerin hedefledikleri noktaya ulaşmak için kullandıkları en önemli araçlardan birisi de transfer fiyatlandırmasıdır. Çok uluslu şirketler transfer fiyatlandırması yöntemini kullanarak, uluslararası yasalar ve yatırım yaptıkları ülkelerin yasaları çerçevesinde kendilerine maksimum faydayı getirecek faaliyetler yapmaya yönelmekte, ülkeler arasında kâr transferi yaparak maksimum kazancı sağlamayı hedeflemektedirler.

Bu çalışmada öncelikle, transfer fiyatlandırmasını kavramsal ve teorik olarak incelemek ve küreselleşme ile birlikte çok uluslu şirketlerin kendi aralarında gerçekleşen mal ve hizmet ticaretinde, transfer fiyatlandırması uygulamasını yapma gerekçeleri ve mekanizmaları ortaya konulmuştur. Daha sonra, transfer fiyatlandırması yöntemiyle haksız gelir aktarımının önlenmesine yönelik olarak hazırlanan OECD, ABD ve bazı AB ülkelerinin düzenlemeleri analiz edilmiştir. Çalışmamızın son kısmında ise 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununda yeniden düzenlenen Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Türk Vergi Sisteminde, vergi idaresi ve mükellef bakış açılarıyla bir uygulama vaka örneği çerçevesinde çıkabilecek sorunlar ve çözüm yolları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Çok Uluslu Şirketler, Transfer Fiyatlandırması, Türk Vergi Sistemi, Vergilemede Etkinlik.

ABSTRACT

Nowadays, as international economic activity increases, capital and manpower can easily get across the borders of countries, multinational corporations aim to increase their profits by transferring goods and services between countries. For these purposes, multinational companies are transfer pricing, one of the most important tools they use to reach their destination. Multinational corporations use transfer pricing method to make the most profitable activities within the framework of international laws and the laws of the countries they invest in and aim to maximize profits by transferring profit among countries.

In this study, firstly, the concept and theoretical examination of transfer pricing and the reasons and mechanisms of transfer pricing application in the trade of goods and services between multinational companies with globalization are put forward. Later, the regulations of the OECD, USA and some EU countries prepared for the prevention of unfair income transfer by transfer pricing method were analyzed. In the last part of our work, problems and solutions for taxable income distribution in the Turkish Tax System, which were reorganized in the Corporate Tax Law No.5520, have been put forward in the context of an application case with the view of tax administration and taxpayer perspective.

Keywords: Globalization, Multinational Corporations, Transfer Pricing, Turkish Tax System, Efficiency in Taxation.

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. ÇUŞ'lar Açısından Uluslararası Transfer Fiyatlamasının Temel Amaçları	7
Tablo 2. Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri	11
Tablo 3. OECD Çok Uluslu Şirketler Ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlandırması Rehberinin Temel İçeriği	25
Tablo 4: OECD Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri	38
Tablo 5. Transfer Fiyatlandırmasının Üretim İşletmelerinde Uygulaması	60
Tablo 6. Yıllık Kapasite Kullanım Oranları	88
Tablo 7. Vergi/Ceza İhbarnamesi	90
Tablo 8. Akkuş Aş 2009 Yılı Mali Verileri	90

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: İç Emsal	32
Şekil 2: Dış Emsal	33
Şekil 3: Karşılaştırılabilirliği Etkileyen Faktörler	34
Şekil 4. Karşılaştırılabilirlik Analizi ile Transfer Fiyatlandırması Yöntem Seçimi	39
Şekil 5: Akkuş Aş. Yurtiçi Ve Yurtdışı Faaliyet Modeli	93

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
APA	Önceden fiyat Anlaşması - Advanced Price Arrangements
A.g.e.	Adı Geçen Eser
Akt.	Aktaran
Any. Mah.	Anayasa Mahkemesi
bkz.	Bakınız
BFH	Bundesfinanzhof
BStBl	Bundessteuerblatt
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
ÇUŞ	Çok Uluslu Şirketler
D.	Daire
E.	Esas
GİB	Gelir İdaresi Başkanlığı
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
KDV	Katma Değer Vergisi
KV	Kurumlar Vergisi
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü - Organization for Economic Cooperation and Development
IMF	Uluslararası Para Fonu
IRC	Internal Revenue Code
K.	Karar
KVK	Kurumlar Vergisi Kanunu
m.	Madde
MK	Türk Medeni Kanunu

mük.	Mükerrer
RG	Resmi Gazete
RFH	Reichsfinanzhof
S.	Sayı
s.	Sayfa
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
ty	Tarih Yok
UN	Birleşmiş Milletler
VUK	Vergi Usul Kanunu
WB	Dünya Bankası
WTO	Dünya Ticaret Örgütü
Y.	Yıl
Yar.	Yargıtay

GİRİŞ

Son yüzyılda dünya ticaretinde gelişim ve büyümeler uluslararası ticaretin boyutlarını hızla değiştirmiştir. Ekonomi ve ticarete milli devletlerin etkinlikleri ve denetimleri azalmış, çok uluslu şirketlerin dünya ekonomisindeki etkinlikleri artmıştır. Uluslararası kuruluşların Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) vb. ile uluslararası hukukun, ulus-devlet yanında bireyleri, şirketleri ve devlet dışı örgütleri bir özne olarak kabul etmesiyle devlet egemenlikleri ve ekonomik etkinlikleri giderek sınırlı bir hal almaktadır. Bu doğrultuda küreselleşme özellikle 1980 sonrasında ivme kazanan ve geniş bir etki alanı oluşturan gelişmeleri nitelendirmek için yaygın bir şekilde kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkar.

Soğuk savaşın bitişi ve tek kutuplu bir dünyaya geçiş ile birlikte insanlık, yeni bir dünya sistemiyle karşı karşıya kalmıştır. Yeni süreçle birlikte yaşanan değişim ve dönüşümlerin açıklanmasında “küreselleşme” kavramına başvurulmakta ve yaşananlar bu kavram bağlamında ele alınıp değerlendirilmektedir. İşletme iktisadı kavramı olarak ortaya çıkan transfer fiyatlandırması, küreselleşmenin yaygın bir şekilde ortaya çıkması ile, vergileme yönetimi ve çok uluslu şirketler birlikte anılır hale gelmiştir.

Avrupa Birliğinin vergilendirme alanındaki mevzuatına uyum sağlayabilmesi adına Türkiye'de vergi kanunları yeniden gözden geçirilip, gerekli düzenlemeler ve değişiklikler yapılmaya başlanmıştır. Mülga 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 16'ncı maddesinde yer alan “örtülü kazanç” başlıklı sermaye uygulaması, taşıdığı ihtilaflar ve çağın gereklerini karşılayamadığından, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun (KVK) 12'inci maddesinde “örtülü sermaye” 13'ncü maddesinde ise “Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı” başlıkları adı altında yeniden düzenlenerek transfer fiyatlandırması Türk Vergi Sistemine dâhil edilmiştir.

Kurumların elde ettiği kazançlar kurumlar vergisine tabi tutulduktan ve diğer yasal yükümlülükler yerine getirildikten sonra ortaklara kârın dağıtılması işlemi “Açık kâr dağıtımı” veya “normal kâr dağıtımı” (Kızılot, 2002) olarak isimlendirilir. Ancak bazı durumlarda kurum kazançları ortaklara açık olarak dağıtılmayıp dolaylı yollarla ve kurumlar vergisine tabi tutulmadan dağıtılmakta ve buna “gizli kâr dağıtımı” veya “örtülü kazanç dağıtımı” denilmektedir.

Sözü edilen bu düzenlemelere göre ticari işlemlere taraf olan ve aralarında ilişki bulunan gerçek ve tüzel kişiler, yaptıkları ticaretin ticari kurallar çerçevesinde yapıldığını ve ortaya çıkan fiyatın olması gerekenden az veya fazla olmadığını ispat etmeleri gerekir. 5520 sayılı KVK'da düzenlenen "transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı", bu yolla ortaya çıkabilecek vergi kayıplarının telafi edilmesi veya en az seviyeye indirilebilmesi için öngörölmüş bir vergi güvenlik önlemidir.

5520 sayılı KVK' ya bakıldığı zaman vergi incelemelerinde önemli olan araştırma konularından birisi de transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımıdır. 5520 sayılı KVK'da kurum kazancının tespitinde kurumlar tarafından transfer fiyatlandırması yoluyla dağıtılan örtülü kazançların da dikkate alınması, bir başka anlatımla matrahın tespitinde transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazançların yıllık gelirden indirilemeyeceği düzenlemiştir. Gerek tam mükellef gerekse dar mükelleflerin elde ettiği kazançtan kurumlar vergisi tahsil edildikten sonra dağıtılan kâr payları (kanunda belirtilen belirlenen sınırı aşmasına bağılı olarak) ortaklar nezdinde Gelir Vergisi Kanunu (GV) kapsamına dahil edildiğinden, mükellefler bu vergi yükünün altından kalkabilmek veya telafi edebilmek için hileli yollara müracaat etmesi olası bir durum olabilecektir.

Vergi mevzuatı açısından yapılan düzenlemelerin amacı, vergi matrahlarının azaltılmasına yönelik girişimleri engellemektir. Tüm işletmeler transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı konusunda uygulamalarını dikkatle yapmaları gerekir. Bu çalışmanın amacı transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı konusunun ne ölçüde tanındığı, yapılan düzenlemelerin uygulamada amacına ulaşp ulaşmadığı ile transfer fiyatlandırmasının mükellef ve idare bakış açılarından vergisel sonuçlarını araştırmaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TRANSFER FİYATLANDIRMASI

1. TRANSFER FİYATLANDIRMASININ GENEL ESASLARI

1.1. Genel Açıklama

Son çeyrek asırda hız kazanan küreselleşme hareketleri sonucu tüm ülkeler yabancı sermaye hareketlerini teşvik edici çalışmalar yapmaya başlamışlardır. Yapılan bu çalışmalar ile küresel alanda rekabet giderek ülkeler ve şirketler nezdinde artmaktadır. Çok Uluslu Şirketler (ÇUŞ) küreselleşme ile birlikte ekonomik savaşlarda ülkeleri yönetebilecek seviyede önemli bir güce kavuşmuşlar, bu durumda ÇUŞ'ları atılacak adımlarda daha titiz davranmaya ve küresel rekabette daha etkin olmaya yönlendirmiştir.

Vergi mükellefi olan ÇUŞ'ların temel hedefi karlılığı artırmak olup, bunu başarmanın bir yolu olarak vergi matrahlarını vergiden kaçınma veya diğer yöntemlerle aşındırıp daha az vergi ödemek olarak görmektedirler. Transfer fiyatlandırması yoluyla yapılan bu vergiden kaçınma işleminde amaç, şirket kârının , vergi oranı yüksek olan ülkelere vergi oranı daha düşük olan ülkelere transfer edilerek az vergi ödenmesidir. ÇUŞ'ların bu hedefleri doğrultusunda giriştikleri transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı, devlet ve ulusların vergi sistemlerini tehdit eden bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Küreselleşme ve bunun bir sonucu olarak ortaya çıkan uluslararası entegrasyon ile hızlı teknolojik ilerlemenin hem ülkelerin vergi toplayabilme güçlerini, hem de vergi yükü dağılımını etkilemektedir. Üstelik zamanla küreselleşmenin vergi gelirleri üzerindeki etkisi artacak ve ülkelerin gelir istatistiklerinde bu durum net bir biçimde görülebilecektir.

Küreselleşmenin hızlanması ile giderek artan karmaşık uygulamalar neticesinde 1956 yılının sonlarında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Ulusal Muhasebeciler Derneği tarafından transfer fiyatlandırma konusunda yapılan ilk çalışma yayınlanmıştır (Kapusuzoğlu, 1999:55). Hukuki boyutta ABD'de 1963

yılında yasal önlemler alınmış, 1970 yılında İngiltere Vergi İdaresi (InlandRevenue in the UK) ve Amerikan İç Gelir İdaresi (InternalRevenue Service in US) transfer fiyatlandırma yöntemi ile hile ve vergi kaçırmayı önlemeye yönelik yöntemler geliştirmiştir. 1979-1984 yılları arasında ise Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) yayınlamış olduğu rehber ile transfer fiyatlandırması konusunda ciddi yasal önlemler getirmiştir. ÇUŞ'lar ve vergi idarelerine rehberlik etmesi amacıyla OECD/G20 tarafından 8-10 numaralı Matrah Aşındırma ve Kar Aktarımı eylem planı kapsamında yürütülen çalışmalar sonucunda hazırlanan "OECD Transfer Fiyatlandırması Rehberi" başlıklı son düzenlemeler ve nihai rapor 5 Ekim 2015 tarihinde duyurulmuştur.

Türkiye açısından durum değerlendirildiğinde uluslararası literatürde transfer fiyatlandırması olarak anılan kavramın Türk vergi mevzuatında KVK'da düzenlenen "transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı" adlı vergi güvenlik müessesesi ile karşılık bulduğu görülmektedir. Tabii ki Türkiye'de yer alan ÇUŞ'ların gelişmiş ülkelerde bulunan benzerleri kadar fazla olmaması konunun daha çok ulusal boyutta kalmasına neden olmaktadır. Bu durum gerek kavram olarak gerekse mahiyet olarak yeniden ele alınıp Türk Gelir İdaresi tarafından değerlendirilmiştir.

1.2. Transfer Fiyatlandırması Kavramı

Uluslararası literatürde son derece önemli olan ve İngilizce 'de "Transfer Pricing", olarak adlandırılan kavram Türkçe'ye çevrildiğinde transfer fiyatlandırması olarak karşılık bulmaktadır. Literatürde farklı tanımlarına rastlanabilen transfer fiyatlandırmasının genel kabul gören bazı tanımlarına aşağıda yer verilmiştir.

Transfer fiyatlandırması, bir işletmenin gelir-gider veya kâr paylaşımı açısından bağlantılı olduğu, aynı çıkar birliğine dahil olan ana şirket ve bağlı şirketlerde ya da yönetimi ve denetimi açısından hakim durumda olduğu şirketlerin, iştirak ve şubeleriyle karşılıklı olarak mal ve hizmet sunumunda uygulanan fiyatlamadır (Saraçoğlu ve Kaya, 2006: 150).

Transfer fiyatlandırması, bir kuruluşun kendi bünyesinde veya bölümleri arasında ya da ilişkili olduğu diğer bir kuruluşa transfer ettiği maddi veya gayri maddi mallar için uyguladığı fiyattır (Orhun, 2008: 128).

Uluslararası bağlamda transfer fiyatlandırması, bağlantılı uluslararası işletmeler arasındaki ülke sınırlarını geçen mal ve hizmet transferinde uygulanan fiyatlamadır. Transfer fiyatlandırmasının söz konusu olabilmesi için, bir şirketin kendine bağlı birimlere alım-satım vb. işlem yapıyor olması ve birbirine bağlı birimler arasında uygulanan fiyatın emsal bedelden farklı olmaması gerekmektedir. Emsal bedel ise sadece cari fiyatla ölçülmemekte; vade, mal ve hizmet kalitesi, işin zamanında teslimi veya çeşitli finansal avantajlar şeklinde kendini gösterebilmektedir (Doğan, 2006: 260).

Transfer fiyatlandırmasını en basit şekilde şu örnekle açıklamak mümkündür: Merkezi Japonya'da bulunan ÇUŞ'un Çin'deki bağlı (tali) şirketinde ürettiği TV parçalarını, ABD'de kurulu bağlı şirketinde monte ederek satması durumunda malların Çin'den ABD'ye geçişinde kullanılan fiyatlar transfer fiyatları olacaktır. Ancak aynı şirketin ABD'deki vergi oranının daha yüksek olması sebebiyle transfer fiyatlarını suni olarak yüksek tutup Çin'de daha fazla ABD'de ise daha az kazanç beyan etmesi, böylece toplam vergi yükünü azaltması ise transfer fiyatlarını kötüye kullanması olmaktadır (Erdel ve Okumuş, 2002: 84).

Bir işletmenin mal ve gayri maddi varlıklarını bağlı işletmelere transfer ederken veya hizmet sunarken uyguladığı fiyat olan transfer fiyatları pozitif bir anlam içermektedir. Transfer fiyatlandırmasının vergi kanunlarının yasakladığı negatif anlamı taşıması için, bağlı işletmeler arasındaki ticari ve mali işlemlerde kullanılan fiyatların, serbest piyasada aynı ve benzer koşullar altında, aynı veya benzer işlemlere taraf bağımsız kişiler arasında karşılaştırılabilecek fiyatlara göre önemli ölçüde düşük ya da yüksek olması gerekir. Bu duruma "yapay transfer fiyatlandırması" denir (Yaltı, 1996: 107).

Yapay transfer fiyatlandırmasının temel amacı, fiyatlama yoluyla belli bir gerçek ya da tüzel kişiye veya işlemin gerçekleştiği ülkeden başka bir ülkeye vergisiz kâr aktarmak olup vergi kanunlarının önlemeye çalıştığı bir uygulamadır. Yasa, birbirleri ile gelir, gider veya kâr açısından bağlantılı olan işletmeler olarak tanımlanabilen ilişkili kişiler arasındaki hukuki sonuç doğuran emsallere uygun olmayan fiyat sözleşmelerinin, yapay transfer fiyatlandırmasına sebep olduğundan dolayı iyi niyetli olmayan hukuki sözleşmeler olarak kabul eder.

Vergi yükümlüleri ve sorumluları özel hukuk biçimlerini ve kurumlarını olağan kullanımları dışında kötüye kullanarak vergi kaçırma amacı güdüyorlarsa bu amaca yönelik sözleşmelere "peçeleme sözleşmesi" adı verilir. Bu durumda idare ve vergi yargısı organları vergilendirmede görünüşteki sözleşmeyi değil, gerçek ekonomik durumu göz önüne alırlar. Yasa, yapay transfer fiyatlandırmasının birer peçeleme sözleşmesi olduğu konusunda adi kanuni karine getirir. Türk Vergi Hukukunda vergi kaçırmak amacıyla yapılan vergi peçeleme sözleşmelerine ilişkin en güzel örnek transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımıdır (Yaltı, 1996: 107).

Transfer fiyatlandırmasının tespiti ve çözümü yurt içi işlemlerde fazla sorun teşkil etmezken, birden fazla ülkenin vergilendirme kapasitesini etkileyen uluslararası işlemlerde olayın çözümü pek kolay olmamaktadır. Aynı ülkede grup içi şirketler arasında gerçekleşen işlemler sadece o ülkenin vergi gelirlerini ilgilendiriyor olmasına rağmen, uluslararası karakterli yapılan mal ve hizmet transferlerinin fiyatlandırması birden fazla ülkenin milli gelirini ve vergi kazancını yakından ilgilendirmektedir (Aktaş, 2003: 84).

1.3. Transfer Fiyatlandırmasının Amaçları

İşletmeler; toplam vergi yükleri ve gümrük yükümlülüklerini azaltmak, döviz risklerini minimize etmek, döviz ve nakit çıkışları üzerindeki sınırlamaları aşmak ve yabancı ülkelerdeki yavru şirketleri rekabet açısından kuvvetlendirmek için transfer fiyatlandırmasına başvururlar.

Transfer fiyatlandırması, özellikle son yıllarda bazı işletmeler tarafından bir "şirket stratejisi" olarak da değerlendirilip, kullanılmaktadır. Bu şekilde işlemler vergiden kaçınma, vergi minimizasyon gibi klasik amaçların yanında; şirketin verimliliğini ve performansını yönlendirmek gibi amaçlarını da transfer fiyatlandırması yoluyla gerçekleştirme fırsatı bulurlar.

Genel itibarıyla transfer fiyatlandırmasının amaçlarını;

- Vergilendirme İle İlgili Amaçlar,
- İç Yönetim Merkezli Amaçlar,
- Uluslararası veya İşlevsel Amaçlar olarak sınıflandırmak mümkündür.

Çok uluslu işletmeler açısından uluslararası transfer fiyatlamasının genel amaçları Tablo 1' de gösterilmiştir.

Tablo 1. ÇUŞ 'lar Açısından Uluslararası Transfer Fiyatlamasının Temel Amaçları

AMAÇLAR	%
Vergileme İle İlgili Amaçlar	51
Tarifeleri Yönetmek	4
Vergi Düzenlerine Uymak	7
Vergi Yükünü Yönetmek	40
İç Yönetim Merkezli Amaçlar	21
Adaletli Performans Değerlendirmesi	7
Motivasyon	9
Hedef Uyumlu Teşvik Etme	5
Uluslararası veya İşlevsel Amaçlar	28
Nakit Transfer Sınırlamaları	2
Rekabetçi Durum	21
Gerçek Gelir Ve Maliyetleri Yansıtma	5

Kaynak: Karen S. Cravens, Çev.: İhsan Günaydın, “Çok uluslu Şirketler İçin Bir Strateji Olarak Transfer Fiyatlamasının Rolü”, Vergi Sorunları, Sayı:141, Haziran 2000, s. 139.

Tablo 1'den izlenebileceği gibi çok uluslu işletmeler açısından uluslararası transfer fiyatlandırmasının en önemli amacı vergileme ile ilgili olanıdır. Özellikle vergi yükünü yönetmek amacıyla şirketler transfer fiyatlandırması manipülasyonuna başvururlar. Uluslararası veya işlevsel amaçlar %28 ile ikinci sırada iç yönetim merkezli amaçlar %21 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu amaçlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

1.3.1. Vergileme İle İlgili Amaçlar

Farklı ülkelerde faaliyette bulunan şirketler ile bunların ülke içinde ve dışında bağıntılı olduğu merkez veya diğer alt firmalar arasındaki mal ve hizmet transferi sonucu uygulanan fiyatlamanın, buldukları ülkeler açısından gerçek durumu yansıtması ve dolayısıyla şirketlerin vergi mükellefiyetlerinin de buna göre oluşması esastır.

Çok uluslu şirketlerin global vergi yükünü minimize etmek amacıyla aralarındaki mal ve hizmet transferinde emsaline göre düşük veya yüksek fiyat uygulayarak, vergi matrahlarını düşürmeleri ve böylece vergi yüklerini gerçek tutarlara kıyasla indirmeleri mümkündür. Nitekim farklı vergilendirme yetkisine sahip ülkelerin yasal boşluklarından veya teşviklerinden yararlanarak, uluslararası firmalar ve dünya ticaretine egemen olan çok uluslu şirketler, bu imkânı azami ölçüde kullanmaktadırlar.

Transfer fiyatlandırmasının vergileme ilgili amaçlarını şu şekilde özetlemek mümkündür (Anderson and Scott, 1996:47).

1. Vergi oranı yüksek olan ülkelerde bağlı şirketlerden yüksek fiyatla alışı ve düşük fiyatla satışlar, vergi oranı düşük olan ülkelerde ise tersi uygulamalar,

2. Dışarıya ödenen kâr payı, patent, know how, ve marka hakkı karşılığı alınacak olan stopaj vergisi karşılığı yapılacak ödemelerin dışarıdan alınan malların içerisine kaydırılması ile daha az stopaj vergisinin ödenmesi,

3. Vergi oranı yüksek olan ülkelerdeki firma tarafından bağlı olduğu şirket grubundaki diğer şirketlere uygulanması gereken hizmet, gayri maddi haklar vb. karşılığı bedellerin düşük veya hiç gösterilmemesi ve böylece diğer şirketlere ait maliyetlerinde üstlenilmesi yoluyla vergilerin azaltılması,

4. Dışarıdan ithal edilen malların transfer fiyatının düşük gösterilerek gümrük vergilerinin ve Katma Değer Vergisinin (KDV) daha az ödenmesi, Kâr transferlerine, döviz ve kurlara koyulan sınırlamalardan korunmak için transfer fiyatlarını değiştirerek daha az vergi ödemek,

5. Çok uluslu şirket merkezinde yapılan ve bağlı şirketlerin yararlandığı hizmet bedellerinin bağlı şirketlere paylaştırılmasında vergi oranı yüksek olan ülkedeki bağlı şirketlerin payı artırılırken vergi oranı düşük olan ülkelerdeki bağlı şirketlerin payı azaltılarak vergi oranı yüksek olan ülkedeki şirketin maliyetlerinin arttırılması suretiyle daha az kâr ve böylece daha az vergi ödemesi.

Konuyla ilgili ABD’de 179 şirket üzerinde yapılan araştırma sonuçları da transfer fiyatlandırmasının en önemli amacının vergisel olduğu yönünde bulgular sunmaktadır (Cravens, 2000:146).

1.3.2. Uluslararası veya İşlevsel Amaçlar

Transfer Fiyatlaması çok uluslu şirketlerin uluslararası piyasada rekabetçi bir ortam meydana getirmesine ve bunu sürdürmesine yardımcı olabilir. Bu en sık olarak ya farklılaşmış bir strateji veya bir ürünün düşük maliyetli üreticisi olma ile yapılır. Uygun transfer fiyatı, bir şubeye rekabet edebilir bir fiyatla yeni bir piyasaya girmeye izin verebilir. Yani piyasa girişini kolaylaştırabilir veya durgun talebe karşılık olarak fiyat indirimleri yapmaya müsaade edebilir. Bundan başka, belirli bir coğrafik alanda ekonomik şartlarda genel bir azalmaya izin verebilir (Seyidoğlu, 2003:396).

1.3.3. İç Yönetim Merkezli Amaçlar

İşletmelerin yönetime ilişkin amaçları, transfer fiyatları belirlenirkenki kararlarını etkilemektedir. Bu itibarla işletmeler transfer fiyatlarından, yöneticilerle işletmenin hedefleri arasındaki uyumu artırmak, bölümlerin performansını adaletli bir şekilde değerleyerek diğer bölümlerle karşılaştırmak ve yöneticileri bölümlerin kârlılığını artırmak için motive etmede yararlanmaktadır.

Yöneticiler saptayacakları transfer fiyatlarıyla, bağlı işletmelere transfer edilen mal ve hizmetlerin fiyatları ve miktarları üzerinde belirleyici kararlar almak suretiyle bölümlerinin gelir ve giderlerini ayarlayabileceklerdir (Günaydın, 2003:396).

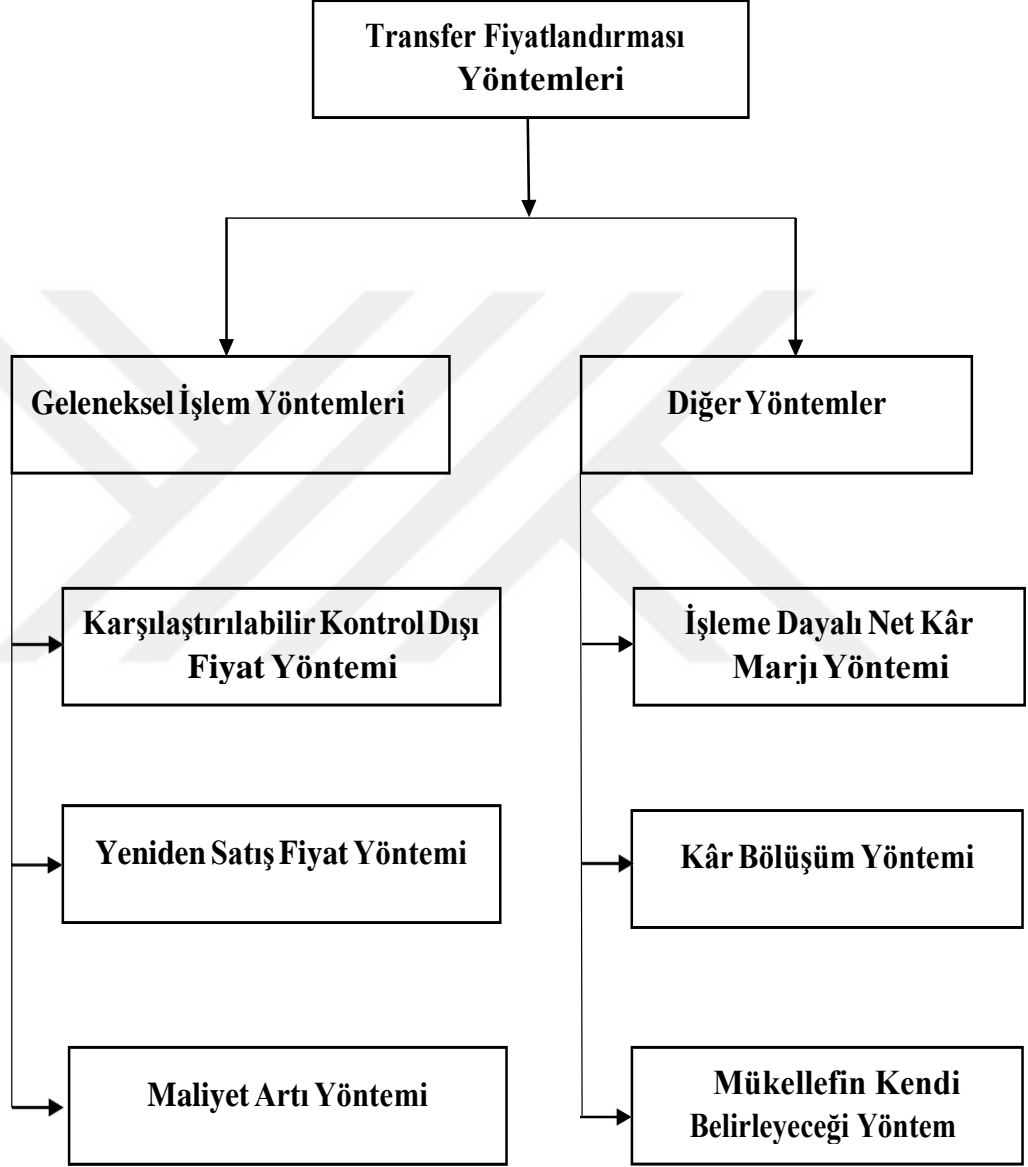
1.4. Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri

Uluslararası ticaret ve doğrudan yatırımlar havuzundan her ülkenin adil bir şekilde pay alması, yapılan bazı manipülatif işlemler sonucu vergi tabanlarının aşınmasının engellenmesi, temel prensiptir. Ülkeler arası ticaret ve yatırımların

herhangi bir sapma olmadan, ekonomik kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmesi, söz konusu ticaret ve yatırımları ağırlıklı olarak yürüten ÇUŞ'ların benimsenmiş bazı yöntem ve kriterler çerçevesinde ilişkili kuruluş işlemlerini yapmalarıyla mümkündür (Hainsworth, 2000: 7).

İlişkili kuruluşlar arasında maddi ve gayri maddi mal ve hizmet transferlerinde uygulanacak fiyatın, aynı ya da benzer koşullar altında serbest piyasada, bağımsız kuruluşlar arasında oluşan fiyattan farklı olmaması gerekir. Bu prensibe, piyasa fiyatı ya da emsal bedel (arm's length principle) adı verilir. Birbirleri ile ilişkili olan kuruluşlar arasında gerçekleşen mal veya hizmet transferinde bu fiyat üzerinden gerçekleşmesi gerekir. ÇUŞ'ların kendi aralarındaki transferlerin, dünyadaki toplam ticaret içinde çok büyük yer işgal etmesi nedeniyle özellikle bu şirketlerin ilişkili olduğu şirketlere yapacağı transferlerde, piyasa fiyatını tespit etmeye yönelik bir takım yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemler Tablo 2.'de ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Tablo 2. Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri

ÇUŞ'lar ilişkili olduğu kişilerle yaptığı işlemlerde uygulayacağı emsal fiyat veya bedelleri, işlemin özelliğine göre Tablo 2.'de gösterilen transfer fiyatlandırması yöntemlerinden herhangi birini kullanarak tespit eder.

Ancak emsallere uygun fiyata tespit ederken, geleneksel işlem yöntemleri olarak adlandırılan karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, maliyet artı yöntemi ve yeniden

satış fiyat yönteminden herhangi birisi ile ulaşma olanağı yoksa; mükellef, işlemlerin mahiyetine uygun olarak diğer yöntemleri uygulayabilir. Bu durumda uygulama olanağı en az bulunan yöntemler , işleme dayalı kâr yöntemleri olan kâr bölüşüm yöntemi ve işleme dayalı net kâr marjı yöntemidir. Söz konusu yöntemler ilişkili kişiler arasındaki işlemlerden doğan kârı esas almaktadır. Ancak, diğer yöntemler olarak adlandırılan işleme dayalı kâr yöntemlerinin emsallere uygunluk ilkesi çerçevesinde fiyat ya da bedel tespitine olanak vermemesi durumunda, mükellef kendi belirleyebileceği ve daha doğru sonuç verdiği inandığı diğer bir yöntemi de kullanabilecektir (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:12).

İlişkili kuruluşlar arası işlemlerde piyasa fiyatını bulmaya yardımcı olan bu yöntemler aşağıda kısaca anlatılmıştır.

1.4.1. Karşılaştırılabilir Kontrol Dışı Fiyat Yöntemi

Karşılaştırılabilir kontrol dışı fiyat yöntemi, bir mükellefin uygulayacağı emsallere uygun satış fiyatının, karşılaştırılabilir mal veya hizmet alım veya satımında bulunan ve aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek ya da tüzel kişilerin birbirleriyle yaptıkları işlemlerde uygulayacağı piyasa fiyat esas alınarak tespit edilir (Ufuk, 2006:9)

Bu yöntemin uygulanabilmesi için ilişkili kişilerle yapılan işlemin, birbirleri ile ilişkili olmayan kişilerin yaptıkları işlemler ile karşılaştırılabilir nitelikte olması gerekmektedir. Örneğin; kontrol altındaki işlemlerde satış fiyatının nakliye ve sigorta dahil teslim fiyat olduğu, kontrol dışı işlemlerde ise satışların nakliye ve sigorta hariç teslim fiyat olduğu durumda, işlemler benzer koşullar altında gerçekleşmediği için düzeltme yapılmalıdır. Nakliye ve sigortadaki farklılıklar fiyat üzerinde kesin ve tespit edilebilir etkiler oluşturmaktadır. Dolayısı ile kontrol dışı işlemdeki satış fiyatını belirlemek amacıyla teslimde ki bu farklılığın fiyat üzerindeki etkisi düzeltilmelidir (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:13).

İlişkisiz iki işletmenin birbirleri ile yaptığı mal ve hizmet transferinde, karşılaştırılabilir nitelikte kontrol dışı işlemlerin mevcudu halinde, emsallere uygun fiyat ya da bedelin tespit edilmesinde karşılaştırılabilir kontrol dışı fiyat yöntemi diğer yöntemlere göre kolaylık ve güvenilirlik açılarından ÇUŞ'lar tarafından daha çok tercih edilmektedir.

1.4.2. Yeniden Satış Fiyat Yöntemi

Yeniden satış fiyatı yöntemi, emsallere uygun fiyatın, işlem konusu mal veya hizmetlerin aralarında herhangi bir bağlantı bulunmayan gerçek veya tüzel kişilere yeniden satılması halinde uygulanacak fiyattan uygun bir brüt satış kârı düşülerek hesaplanmasını ifade eder.

Yeniden satış fiyatı yönteminde emsallere uygun fiyat ya da bedele ulaşmak için temel alınan unsur, aralarında herhangi bir bağlantı bulunmayan gerçek veya tüzel kişilere yapılması muhtemel satış ve bu satışta uygulanacak fiyat ya da bedeldir (Gümüş ve Bilge, 2006: 129).

Bu yöntem de ilk olarak ilişkili kişiden satın alınan bir ürünün, ilişkisiz bir gerçek veya tüzel kişiye yeniden satılması durumunda ortaya çıkması beklenen fiyatı esas alınır. Bu fiyattan (yeniden satış fiyatı) makul bir brüt satış karı düşülür. Makul brüt satış kârı hesaplanırken satışın yeniden gerçekleşmesinde satıcının satışla ilgili faaliyet giderleri ile üstlenilen riskler ve kullanılan varlıklar göz önüne alınmalıdır. Diğer bir ifade ile, makul brüt satış kârı, söz konusu mal veya hizmet için işlem anında uygulanabilecek, piyasa koşullarına göre belirlenen veya üstlenilen işlev ve riskleri içeren objektif bir kâr oranı olması gerekir. Bu kâr düşüldükten sonra mal ve hizmetin ilişkili kişilere satılmasında uygulanabilecek emsallere uygun fiyata ulaşılmış olur (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:17).

Diğer taraftan, bu yöntemin uygulandığı olaylarda genellikle yeniden satış yapan kişi yada kuruluş, satmak üzere aldığı mallara herhangi bir şekilde değer artırıcı bir katkıda bulunmamakta, fiziksel olarak ürünün yapısını değiştirmemekte yani söz konusu ürünü aldığı biçimde satmaktadır. Ancak paketleme, etiketleme ve küçük çaplı montajlar değer artırıcı katkı ya da fiziksel değişim olarak değerlendirilmemektedir (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:18).

Bu durumda , yeniden satılacak üretim malına çok değer artıracak ilave ekler yapılması veya başka bir ürünle birleştirilerek yeni bir ürüne dönüştürülmesi halinde ürün, ilk orijinalliğini yitirmiş olduğundan emsallere uygun bedel bulmada bu yöntem kullanılamayacaktır.

1.4.3. Maliyet Artı Yöntemi

Maliyet artı yöntemi, emsallere uygun fiyatın, ilgili mal ya da hizmet maliyet bedelinin uygun bir brüt kâr oranı kadar artırılması suretiyle hesaplanmasını ifade eder (Ufuk, 2007: 23).

Piyasa şartları ve gerçekleştirilen işlevler dikkate alınarak ilgili mal ve hizmet maliyetlerinin makul bir brüt kâr oranı kadar artırılması sureti ile bulunan tutar ilişkili kişilere yapılan işlemlerde emsallere uygun fiyat veya bedel olacaktır. Maliyete ilave edilecek kâr marjı olarak yukarıda da belirtildiği gibi, işlemi yapan tarafın bu mal veya hizmetlere ilişkin olarak ilişkisiz kişilerle yaptığı işlemlerde uyguladığı brüt kâr oranı kadar olması gerekir. Ancak böyle bir kâr marjı mevcut değilse ya da karşılaştırmak için işlem sayısı yetersizse, aynı koşullarda karşılaştırılabilir olmak şartıyla dış emsal de kullanılabilir (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:15).

Yeniden satış fiyat yöntemine benzemekle beraber, yeniden satışta fiyat yönteminde satış fiyatından maliyetlerine gidilerek emsali tutarlara ulaşılırken bu yöntemde maliyetlerden satış fiyatına gidilmekte ve bu aşamada kıyaslama yapılmaktadır.

Bu yöntem genellikle birbirleri ile sık sık alışveriş yapan grup içi şirketlerin birbirlerine sattıkları yarı mamullerin emsal fiyatını belirlemede kullanılmaktadır.

1.4.4. Diğer Yöntemler

Transfer fiyatlandırması için geleneksel işlem yöntemlerine başvurma olanağının olmadığı haller için “diğer yöntemler” başlığı altında önerilen Kâr Bölüşüm Yöntemi ve İşleme Dayalı Net Kâr Marjı Yöntemi uygulanabilir. Bu yöntemler, bağlantılı şirketler arasındaki işlemlerden doğan kârı temel almaktadır (Küçük, 2007: 59).

Emsallere uygun fiyata ulaşmada yukarıda belirtilen yöntemlerin uygulanamadığı durumlarda , taraflar kendi belirleyebileceği ve daha doğru sonuç verdiği inandığı bir yöntemi de transfer fiyatlandırmasına konu işlemlere uygulayabilirler (Ufuk, 2007:29). Bu yöntemler aşağıda kısaca açıklanmıştır.

1.4.5. Kâr Bölüşüm Yöntemi

Kâr bölüşüm yöntemi; bir veya daha fazla sayıdaki kontrol altındaki işlemlere ilişkin birleştirilmiş faaliyet kârı ya da zararındaki dağıtımın emsal bedele veya fiyata uygun olup olmadığını değerlendirmektedir (Nazalı, 2007: 151).

Diğer bir deyişle kâr bölüşüm yöntemi; işletmenin kombine kârının fonksiyon ve risk profiline göre ilişkili şirketlere dağıtılmasını ön gören yöntemdir (Aladağ, 2006).

Bu değerlendirmede kontrol altındaki her mükellefin faaliyet kârı ya da zararına yaptığı katkının göreceli değeri önemlidir (Beylik, 2004: 6).

Kâr bölüşüm yöntemi kontrol edilen bir işlemde oluşan şartların kâr üzerindeki etkisini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır (Kökbulut, 2007: 146).

Bu çerçevede, kâr bölüşüm yöntemine başvurulması durumunda aşağıdaki faktörler dikkate alınır (Yıldırım, Balcı ve Kiraz, 2002: 66).

- Bir ürünün edinimi, üretimi veya satımı ya da hizmet sunumu için yapılan harcamalar,
- Bir ürünün geliştirilmesi veya hizmet sunumu esnasında ihtiyaç duyulan sermaye veya kullanılan varlıklar ya da üstlenilen risk derecesi,
- İşlemin her aşamasında gerçekleştirilen işlevlerin göreceli önemi,
- Ölçülebilir nitelikteki diğer faktörler.

Bu yöntem, geleneksel işlem yöntemlerinin (karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, maliyet artı yöntemi, yeniden satış fiyatı yöntemi) kullanılmadığı özellikle karşılaştırılabilir işlemlerin olmadığı ve ilişkili kişiler arasındaki işlemlerin birbirinin ayrılmaz bir parçası olduğu durumlarda kullanılmalıdır (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:19).

Kâr bölüşüm yönteminde, önce ilişkili şirketlerin yaptığı işlemde ortaya çıkan paylaşılacak kâr tespit edilir. Daha sonra bu kâr, ilişkili şirketler arasında paylaşılır. Kârın bölüşümü, emsallere uygunluk ilkesine göre yapılmış anlaşmalardaki tahmin edilen ve yansıtılan şekilde, güçlü ekonomik gerekçelere dayanarak yapılmalıdır (Özmen, 2008:304).

Bu çerçevede, kontrol altındaki işlemlerden elde edilen toplam kâr iki aşamada paylaşılır. İlk aşamada, ilişkisiz şirketlerin benzer türdeki kontrol dışı işlemlerden elde ettikleri kâr marjı dikkate alınarak, her ilişkili şirketin toplam kâr içerisinde alacağı kâr miktarı belirlenir. İkinci aşamada, ilk aşamada ilişkili şirketlere yapılan kâr dağıtımından sonra toplam kârdan geriye kalan bakiye kâr var ise, bu kâr üstlendikleri işlevler ve yükledikleri riskler nispetinde ilişkili şirketler arasında tekrar dağıtılmak suretiyle, ilişkili şirketlerin kontrol altındaki işlemlerden elde ettikleri kârlar yeniden hesaplanır. Dolayısıyla, gerekli düzeltmelerin yapılması sonucu, ilişkili kişilerin kontrol altındaki işlemlerde uygulayacağı emsallere uygun fiyat tespit edilir (Özmen, 2008:304).

İlişkili tarafların kârın oluşumuna yaptığı katkının değeri işlev analizlerine göre yapılır ve bu katkılar dış piyasadan elde edilen güvenilir bilgileri kapsayacak şekilde değerlendirilir. İşlev analizi ilişkili taraflar arasında gerçekleştirilen işlevlerin analizi olup, tarafların üstlendiği riskler ve kullandıkları varlıklar hesaba katılmalıdır (Özmen, 2008:304).

Bu yöntemin, işlemlerin birbirleriyle iç içe geçtiği ve her bir işlemin ayrı ayrı ele alınmasının zor olduğu durumlarda kullanılması uygun olacaktır (Güzeldal, 2016: 170).

1.4.6. İşleme Dayalı Net Kâr Marjı Yöntemleri

İşleme dayalı net kâr marjı yöntemi, bir işletmenin ilişki olmayan kişilerle yapmış olduğu işlemler sonucu ortaya çıkan net kâr marjı ile ilişkili kişilerle benzer işlemler sonu elde etmiş olduğu net kâr marjının karşılaştırılmasına dayanan bir yöntemdir (Biçer, 2007: 192).

İşleme Dayalı Net Kâr Marjı Yöntemi, mükellefin kontrol altındaki bir işlemde; maliyetler, satışlar veya varlıklar gibi ilgili ve uygun bir temele dayanarak tespit ettiği net kâr marjının incelenmesi esasına dayanan bir yöntemdir (Küçük, 2007:82)

İşleme dayalı net kâr marjı yönteminin uygulanması maliyet artı yöntemi ile yeniden satış fiyatı yönteminin uygulanmasına benzerlik göstermektedir. İşleme dayalı net kâr marjı yönteminin diğer iki yöntemden farkı, diğer iki yöntemde brüt kâr marjı hesaplanırken, bu yöntemde net faaliyet kâr marjının hesaplanmasıdır.

Diğer yöntemlerde olduğu gibi işleme dayalı net kâr marjı yönteminde de karşılaştırılabilirlik analizi yapılabilir. Ancak yapılan işlemlerde farklılık olsa dahi, net faaliyet kâr marjı, bu farklılıktan maliyet artı ve yeniden satış fiyatı yönteminde dikkate alınan brüt kâr marjına göre daha az etkilenmektedir (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:22).

Emsal değerinin bulunmasında kullanılan bu yöntemde, öncelikle karşılaştırılabilir kontrol dışı bir işlemde uyguladığı net kâr marjı uygulanmalıdır. Uygulama imkanı bulunmaması halinde, ilişkisiz bir kurumun karşılaştırılabilir kontrol dışı bir işlemde uyguladığı net kâr marjı uygulanır. İşleme dayalı kâr marjı yönteminin uygulanmasında, ilişkili kurumların işlev analizinin yapılması gereklidir. Kurumla ilişki bulunmayan işletmelerin net faaliyet kâr marjlarının dikkate alınacağı durumlarda, doğru neticelerin ortaya çıkması için işlemlerin karşılaştırılabilir olup olmadığı ve ne kadar düzeltme yapılması gerektiği saptanmalıdır. Bu şekilde yapılacak analizlerde, ilişkili kurumun tek bir kontrol altındaki işlemine ait kâr dikkate alınmalıdır (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:22).

Bu yöntemin avantajı, net kâr marjlarının işleme dayalı farklılıklarından, karşılaştırılabilir kontrol dışı fiyat yönteminde olduğundan daha az etkilenmesidir. Dezavantajı ise işletmenin net kâr marjının, fiyat veya brüt kâr marjı üzerinde ya hiç etkiye sahip olmayan ya da çok az doğrudan etkiye sahip olan bazı faktörlerden etkilenebilmesidir (Yıldırım, Balcı ve Kiraz, 2011: 66).

1.4.7. Mükelleflerin Serbestçe Belirleyecekleri Yöntemler

Kurumlar, emsallere uygun fiyata yukarıda açıklanan yöntemlerin herhangi biri ile ulaşamamaları halinde, işlemin mahiyetine uygun olarak serbestçe belirleyebilecekleri yöntemleri kullanabileceklerdir. Yöntem belirlemede temel ölçüt, işlemin mahiyetine en uygun yöntemin seçilmesidir (Yıldırım, Balcı ve Kiraz, 2008:67).

2. TRANSFER FİYATLANDIRMASI KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Transfer fiyatlandırması, 1900'lü yıllardan sonra, ticaret hayatındaki gelişmelerin sonucu bir olarak ortaya çıkmıştır. 1901 yılında İngiliz Harry Sidgwick "The Principles of Political Economy" adlı kitabında firmaların üretim esnasında kendi ürettikleri ürünlerini de kullanma durumu ile karşı karşıya kalabileceklerinden böyle bir durumda bu ürünler için piyasa fiyatı üzerinden işlem yapmaları gerektiğinden bahsetmektedir (Doğan ve Çürük, 2002: 24).

1920 yılında Du Pont firmasında iç üretimde kullanılan hammadde ve yarı mamullerde güncel piyasa fiyatlarının uygulandığı görülmüştür (Doğan ve Çürük, 2002: 2).

1921-1925 yılları arasında çok büyüyerek uluslararası bir firma boyutuna gelen General Motors da benzer bir sorunla karşı karşıya kalmış ve onlar da yine güncel piyasa fiyatlarını uygulama yolunu seçmişlerdir. Ayrıca, Ulusal Maliyet Muhasebecileri Derneğinin 1925 yılında düzenlemiş olduğu 6. Uluslararası Maliyet Muhasebesi Konferansında, transfer fiyatlandırması konusu tartışılmıştır (Doğan ve Çürük, 2002: 25).

Transfer fiyatlandırması konusu zamanla önemini attırmaya başlamıştır. Artık, bu konunun yöneticiler ve muhasebeciler tarafından vurgulanması kaçınılmaz hale gelmiştir. Ulusal muhasebeciler derneği ise 1956 yılında transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak bu konuda yapılan ilk araştırmayı yayınlanmıştır (Çoşkun, 2006: 53).

1971 Yılında ise, David Solomons tarafından "Karşılaştırmalı Bölümler Arası Performans Ölçümü" adlı çalışma yayımlanmıştır (Çoşkun, 2006: 53).

1970'li yıllarda muhasebe yönetiminde ekonomik yaklaşım ağırlık kazanmış ve bu konuda çok sayıda eser yayımlanmıştır. Yapılan çalışmaların çoğu transfer fiyatlandırmasını kültürel farklılık ve etkinliklerle tanımlamaya çalışmışlardır. Ayrıca bu yıllarda işletmeler, transfer fiyatlandırması yoluyla, vergilerin etkilerini hileli şekilde azaltma yoluna gitmişler ve vergi kaçırmaya ilişkin yöntemler geliştirmişlerdir (Doğan ve Çürük, 2002: 25).

1990'lı yıllara gelindiğinde ise, bilgisayar kullanımının da etkisiyle muhasebe yönetiminde köklü değişimler olmuştur. “Faaliyet Tabanlı Yönetim” gibi modellerin de gelişmesiyle birlikte transfer fiyatlandırmasının rolü ve önemi de artmıştır (Çoşkun, 2006: 53).

Bu gelişmelerden sonra, günümüzde transfer fiyatlandırması konusu hakkında birçok çalışma mevcuttur. İşletmelerin özellikle üstünde durdukları bir konu haline gelen transfer fiyatlandırması, işletme içinde etkin bir şekilde kullanıldığında önemli başarılar elde edilebilir (Çoşkun, 2006: 53).

Vergi rekabeti, ülkelerin sermaye çekmek amacıyla tanıdıkları vergisel teşviklerin diğer ülkelerin vergi tabanlarında aşınmaya neden olmasıdır. Sermaye hareketlerindeki liberizasyonun Avrupa Birliğini (AB) büyük bir vergi cennetine dönüştüreceği endişesi yaşanmaktadır. Bu süreç; finansal sermaye üzerindeki vergi yükünü hafifleterek küçük ülkelere diğer ülkelerden kaynak akışı temin etme yönünde yararlı olurken, büyük ülkeler açısından da vergi kaybı doğurmuştur. Belçika, 1982 yılında ilk özel vergi rejimi uygulayan ülkedir. Çok uluslu finansal şirketlerin Avrupa'da en rağbet ettiği ülke iştirak ve temettülerin yurtdışına transferi vergi dışı olduğu için Lüksemburg' dur. Hollanda sınırları içinde kurulmuş çok uluslu finans şirketleri için 1997' de özel vergi rejimi kabul etmiştir. Portekiz özel bölgelerde yerel idarelerin kontrolünde otonom vergi sistemleri uygulamaktadır. İrlanda bankacılık, sigortacılık gibi akışkan faaliyetleri yürüten yabancı kuruluşlara 2005 yılı sonuna kadar normalde % 32 olan vergi oranlarını % 10 olarak uygulamıştır. İspanya' da AB üyesi ülkelerde bulunan şirketler ile uluslararası holding ve finansman şirketlerinin avantajlı vergi rejimine tabi tutulmaları söz konusudur. Ayrıca İspanya, Kanarya Adaları'nın ekonomik gelişimini desteklemek amacıyla ZEC serbest bölgesinde İspanya'ya yerleşmiş olmayan kişilere mahsus - % 35 yerine % 1 vergi oranı uygulamaktadır. İngiltere 1979 yılında döviz işlemleri üzerindeki denetimi kaldırdıktan sonra gelir ve kurumlar vergisi oranlarında indirime gitmiş, 1984'te de yabancı firmaları kontrol kurallarını kanunlaştırmıştır. Almanya ise 1990lı yıllarda % 60 olarak uyguladığı kurumlar vergisi oranını 2002 yılında kademeli olarak %38 e kadar indirmek zorunda kalmıştır (Kapusuzoğlu, 2006: 55-69).

2.1. Transfer Fiyatlandırmasının Önemi

Ortak ve/veya ilişkisi veya kurumlarla yapılan mal ve/veya hizmet alış, verişlerinde uygulanan ve gerçeği yansıtmayan fiyatlar, alıcıların maliyetlerini satıcıların da satış fiyatlarını etkileyerek dönem sonunda ödenecek nihai vergi miktarını etkileyecektir. Böylelikle bir taraf için kâr olarak kabul edilen satış tutarı, diğer taraf için de maliyet olacağından, iki türlü düşünülmesi ve değerlendirilmesi gereken bir husus olacaktır. Transfer fiyatlandırması kararı veren işletmeler de sahibi oldukları işletme ile, ortağı ve/ veya ilişkili olduğu kişi veya kurumların vergisel dengelerini bir arada düşünerek bu bağlamda kendileri için en doğru kararı vermeye çalışırlar (Bahar, 2009: 84).

Transfer fiyatlandırmasını önemli kılan nedenlerden bir tanesi de işletmenin ana amacı olan kâr maksimizasyonuna hizmet etmesidir. Eğer firma, her ne kadar vergi erozyonuna neden olsa da, doğru kararlar vererek bir fiyatlandırma yaparsa, bu sayede daha tatmin edici bir kâr seviyesine ulaşabilecektir.

Doğru bir transfer fiyatlandırmasının işletmeye sağladığı yararlar kadar, verilecek yanlış, bir fiyatlandırma kararı da işletmeyi hedeflediği kârlılık oranlarından uzaklaştırabilmekte, işletmenin gerçek durumunu işletme sahibi ve ortaklarından, yani karar mercilerinden gizleyebilmektedir. Bu nedenlerden dolayı, eğer transfer fiyatlandırması yolu seçilecek ise çok dikkatli olunmalı ve doğru kararlar verilmelidir.

Transfer fiyatlandırması sisteminin uygulanmasının işletmeler açısından önemli olmasının diğer nedenler ise şu şekilde sıralanabilir (Çelik, 2000: 104):

- İşletme içinde kaynakların transferinde kontrol noktası oluşturmak,
- Bir bölümün performansını değerlemek, bu performansı işletmenin diğer bölümleriyle karşılaştırarak değerlemek,
- Bölüm yöneticilerini bölümlerin karlılığını maksimize etmek için motive etmek,
- Farklı ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerin vergi yükünü minimize etmek,

Bu anlamda iyi bir transfer fiyatlama yöntemi, toplam işletme kârını, faaliyetleri ile orantılı olarak adaletli bir şekilde bölümlere dağıtmalı ve bölüm yöneticileri arasında fiyatlandırma konusundaki anlaşmazlıkları en aza indirmelidir.

Bunun sağlanabilmesi için işletme içindeki bölümler arasındaki mal ve hizmet transferindeki fiyatların titizlikle belirlenmesi gerekir (Doğan ve Çürük, 2002: 27).

Uluslararası şirketler tarafından transfer fiyatlandırmasının vergi planlaması aracı olarak ödenecek ya da ödenmesi gereken vergi miktarını düşürmek amacıyla kullanılması, hükümetler ve şirketler arasında egemenlik anlayışının çatışması olarak kabul edilmektedir (Öz, 2005: 3). Şirketler karlarını maksimize etme amacının yanı sıra devletlerinde kamu maliyesini finanse etmek için vergi oran ve tarifelerini belirleme ve uygulama isteği şirketler ve devletlerin karşı karşıya gelmesine neden olmaktadır.

Transfer fiyatlandırması konusu sadece çokuluslu şirketler için değil, gelişmekte olan ülkeler içinde önem taşımaktadır. Çünkü söz konusu ülkelerin transfer fiyatlandırması konusunda sınırlı ve yetersiz bilgiye sahip olması, diğer devletlere göre yetersiz kalmalarına neden olmaktadır (Taşkın, 2012: 35). Sahip olunan yetersiz bilgi vergilendirme alanında sorunlar çıkmasına neden olmakta, söz konusu devletlerin vergi gelirlerinde azalmasına sebep olmaktadır.

2.2. Uluslararası Düzenlemeler Kapsamında OECD Transfer Fiyatlandırması

Çok uluslu şirketlerin birden fazla ülkede faaliyet göstermesi, söz konusu şirketlerin ticari ve mali ilişkilerine yön veren yasal ve idari uygulamalara ilişkin farklı kurallar bütününe sahip olmak anlamına gelmektedir. Diğer taraftan, bu şirketlerin faaliyetleri buldukları ülkeler açısından vergi gelirlerini etkilediği için toplam küresel kârın ülkeler arasında adil bir biçimde dağılması gündeme gelmektedir.

Dolayısıyla, ülkeler vergi gelirlerinden feragat etmek istememekte ve kendi yetki alanları içerisinde çok uluslu şirketlerin elde ettikleri kârların transfer fiyatlandırması yoluyla ülke dışına çıkarılmasını önlemek üzere gerekli tedbirleri almaktadır. Bu tedbirlerin en başında transfer fiyatlandırması kuralları gelmektedir. Ülkeler ve uluslararası örgütler bu kapsamda ortak bir mevzuat yapılanması için çalışma yapmaktadırlar. Yapılan bu mevzuat çalışmalarına aşağıda kısaca değinilmiştir.

2.2.1. OECD ve Transfer Fiyatlandırması

1960'lı yıllara kadar vergi mevzuatı ve uluslararası uygulamalar transfer fiyatlandırması sorunlarına kesin çözümler sunamamıştır. Tartışılan yaklaşımlar transfer fiyatlandırmasının uluslararası boyutunu ihmal etmiştir. 1950'li yıllardan bu yana sayıları hızla artan çok uluslu kuruluşlar pek çok ülkenin dikkatini bu konuya çekmiştir. Devletler çok uluslu kuruluşların elde ettikleri kârdan ödedikleri vergiye önem verirken bu kuruluşların keyfi ve adil olmayan vergilendirilmeden dolayı zedelenen menfaatleri çoğunlukla göz ardı edilmiştir.

Konuyla ilgili ilk sorunlar ABD'nin transfer fiyatlandırmasıyla ilgili yaptığı düzenlemelerle ortaya çıkmıştır. Bu düzenlemelerin diğer ülke uygulamalarından farklı olması sebebiyle transfer fiyatlandırması konusunda işbirliğini geliştirmenin ve bazı temel ilkelerde anlaşmaya varılmasının gerekliliği anlaşılmıştır.

Çok uluslu şirketlerin birimleri arasında gerçekleşen ticari faaliyetler birden çok devletin milli gelirini etkilemesi bakımından uluslararası ölçekte değerlendirilmesi gereken bir sorun haline gelen transfer fiyatlandırması, OECD başta olmak üzere uluslararası kuruluşların bu konuya olan ilgisini artırmıştır. OECD transfer fiyatlandırması konusunda yönlendirici nitelikte tavsiyelerde bulunmaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), üye ülkelerde aşağıdaki politikaları oluşturmak üzere 1961 yılında kurulmuştur (Kızılot, 1998,69):

- Üye ülkelerde mümkün olan en yüksek ekonomik büyümeyle istihdamı ve sürdürülebilir bir yükselen hayat standardını sağlamak,
- Önemli ekonomik genişlemelere yol açmak,
- Çok taraflı, ayrımcı olmayan bir esasa dayalı olarak dünya ticaretinin gelişmesine katkıda bulunmak.

OECD'nin transfer fiyatlandırması konusundaki düzenlemeleri genellikle uluslararası boyutta ortak bir noktaya gelerek sorunları çözme amacı gütmektedir. OECD'nin genel amaçları çerçevesinde düzenlediği "Uluslararası Şirketler ve Vergi İdareleri İçin Transfer fiyatlandırması Rehberi", transfer fiyatlandırmasında uluslararası bir uyum sağlamaya ve bu alandaki sorunları çözmeye çalışmaktadır.

OECD'nin transfer fiyatlandırması konusunda ilk çalışması 1977 yılında hazırlanan OECD Model Vergi Anlaşması'dır. Transfer fiyatlandırmasının vergisel

yönüyle ilgili olarak ilk uluslararası rehber ise 1979 yılında OECD Mali İşler Komitesi (Committee on Fiscal Affairs) tarafından yayınlanmıştır. Komite, daha sonra bu konuda transfer fiyatlandırmasıyla ilgili olarak iki rapor daha hazırlamıştır. Bunlar, 1984 yılında yayınlanan “Three Taxation Issues” ve 1987 yılında yayınlanan “Thin Capitalization Rules” raporlarıdır. 1979 yılında hazırlanan rehber, “Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administration” ismiyle 1995 yılında yeniden yayınlanmış ve takip eden yıllarda gelişmeler ışığında güncellenmiştir.

OECD 1977 Raporu’nda o tarihe kadar çeşitli ülkeler arasında yapılmış olan vergi anlaşmaları ele alınarak transfer fiyatlandırması konusunda uluslararası rehber ilkeler manzumesi hazırlanmak istenmiştir. OECD 1977 Raporu, aynı zamanda, BM Model Vergi Anlaşması’nda da yer almıştır. Buna göre, kurumun üzerine tahakkuk etmeyen kâr elde edilmiş gibi vergilendirilmelidir. OECD 1977 Raporu’na göre üçüncü kişilere uygulanan emsallere uygunluk ilkesinde fiyatın belirlenmesi önem arz etmektedir. Bir diğer deyişle, kurumun vergilendirilebilir kârının tespiti ikinci plandadır (IBFD, 1997: 28).

OECD 1979 Raporu pek çok ülke tarafından yaygın olarak kullanılmıştır. OECD 1979 Raporu’nda, üçüncü kişilere eşit uygulama ilkesinin altı çizilmesine rağmen bu ilkede fiyatların özel şartlarda ne şekilde belirleneceğine dair kesin kurallar konulmamıştır (Feinschreiber, 1996: 117).

OECD 1984 Raporu’nda ise, grup içi hizmetler için örtülü kazanç konusuna ve bankalar arası faiz uygulamalarına değinilmiştir. OECD 1979 Raporu tüm OECD üyeleri tarafından imzalanmıştır. Vergi mükelleflerinin sınırlı düzeyde yönlendirildiği ülkeler de OECD 1979 Raporu ışığında hareket etmekte ve ona ters düşecek uygulamalarda bulunmamaktadır. Transfer fiyatlandırması için 1979 yılında OECD; karşılaştırılabilir kontrol dışı fiyat yöntemi, yeniden satış fiyatı yöntemi ve maliyet artı yöntemi olmak üzere üç yöntem önermiştir (Clive and Messaoud, 1994: 66-67).

Transfer fiyatlandırmasına temas eden farklı konularda OECD tarafından hazırlanan başka raporlar da vardır. Bunlar; gayri maddi haklar ve hizmetler hakkında 1996’da, maliyet paylaşım düzenlemeleri hakkında 1997’de ve karşılıklı anlaşma yöntemlerinden peşin fiyatlandırma uygulamaları hakkında 1999’da

yayınlanan raporlardır. Transfer fiyatlandırmasına ilişkin OECD düzenlemelerinde benimsenen genel anlayış, vergi idareleri ve mükellefleri arasında ortaya çıkabilecek uyumsuzlukları en aza indirerek bunların, mümkün olduğu ölçüde, idari aşamada çözümlenmesini sağlamaktır.

Transfer fiyatlandırmasında temel ilkeler OECD'nin 1995'te hazırlayarak her yıl gözden geçirdiği “Çok Uluslu Şirketler ve Vergi İdareleri İçin Transfer fiyatlandırması Rehberi”nde (Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administration) yer almaktadır. Bu rehberle üyeler bir düzene uymaya teşvik edilmekte ve transfer fiyatlandırmasından kaynaklanan sorunların çözümü sağlanmaya çalışılmaktadır. OECD 1995 Raporu ayrıntılı ve sistematik ilkeler manzumesidir. OECD Rehberi vergi idareleri ve mükellefleri için tatmin edici uluslararası ilkelerin elde edilmesinde önemli bir ilerleme sağlamıştır (Horner, 1996: 116).

OECD'nin genel amaçları çerçevesinde düzenlediği “Uluslararası Şirketler ve Vergi İdareleri İçin Transfer fiyatlandırması Rehberi”, transfer fiyatlandırmasında uluslararası bir uyum sağlamaya ve bu alandaki sorunları çözmek amacıyla hazırlanmıştır. OECD Rehberi üzerinde 1999 yılında geniş çaplı bir revizyon yapılmıştır (OECD, 1995: 316). Ancak yapılan revizyon 1995 yılında yapılan düzenlemenin esasına etkili değildir. OECD 1995'deki düzenlemelerle emsallere uygunluk ilkesi çerçevesinde transfer fiyatlandırmasının yapılmasında işleme dayalı yöntemleri (karşılaştırılabilir kontrol dışı fiyat yöntemi, yeniden satış fiyatı yöntemi ve maliyet artı yöntemi) tercih etmektedir. Bununla birlikte bu üç geleneksel yöntemden birini kullanmak mümkün değilse, diğer yöntemler kullanılabilir. 1995'teki düzenlemede yapılan en büyük değişiklik diğer yöntemler kapsamında işleme dayalı net kâr marjı yönteminin kabul edilmesidir (Dodsworth and Hobster, 1996: 118).

**Tablo 3. OECD Çok Uluslu Şirketler ve Vergi İdareleri İçin
Transfer Fiyatlandırması Rehberinin Temel İçeriği**

BÖLÜM NO	İÇERİK
	Önsöz ve Kavram Sözlüğü
1	Emsale Uygunluk İlkesi
2	Geleneksel İşlem Yöntemleri
3	Diğer Yöntemler
4	Transfer Fiyatlandırması ile İlgili Uyuşmazlıkların Önlenmesi ve Çözümü ile İlgili İdari Yaklaşımlar
5	Dokümantasyon
6	Gayri Maddi Haklar ile İlgili Özel Değerlendirmeler
7	Grup İçi Servislerle İlgili Özel Değerlendirmeler
8	Maliyet Katılım Anlaşmaları
9	Ekler

Tablo 3’de detay içeriği verilen OECD Rehberi özetle şu hususları içermektedir:

- Emsallere uygunluk ilkesi kabul edilmekte ve geleneksel işlem yöntemlerinin kullanılması tavsiye edilmektedir,
- Yerine getirilen işlevleri, alınan riskleri ve kullanılan değerleri vurgulayan karşılaştırılabilirlik düzeylerini ortaya koymaktadır,
- İşlemsel net kâr marjı yöntemi olarak nitelenen kâr esaslı bir yöntem önermektedir,
- Mükellefler tarafından transfer fiyatlandırmasının emsallere uygunluk ilkesine aykırılık teşkil etmediğinin belgelendirilmesi ve bunun ceza tehdidiyle teşvik edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

OECD raporlarında kabul edilen rehber ilkeler dünya ölçeğinde genel olarak kabul görmekte, ancak ülke vergi mevzuatlarında tümüyle yer almamaktadır. Raporların yayımlandığı tarihten bu yana yapılan gözlemler transfer

fiyatlandırmasının vergilendirilmesi konusunda model yapının tüm ülkeler tarafından takip edildiğini göstermektedir (Boatman, 1997: 5).

Ülke mevzuatlarıyla transfer fiyatlandırması ilkelerinin temelini oluşturan OECD Model Vergi Anlaşması'nın 9/1 maddesinde üçüncü kişilere eşit uygulama kuralı arasında farklılık vardır. Arjantin ve Brezilya gibi üye olmayan ülkeler bile vergi sistemlerini bu ilke çerçevesinde düzenlemişlerdir (Engle, 1997: 4).

OECD'nin düzenlemesine göre transfer fiyatlandırmasında ilişkili kuruluş kavramı da önem arz etmektedir. OECD Rehberi'ne göre eğer iki işletmeden herhangi biri için OECD Model Vergi Anlaşması'nın 9'uncu maddesinde gösterilen şartların geçerli olması durumunda, iki işletme birbiriyle ilişkili kabul edilir ve bu işletmelerin aralarında yapmış oldukları işlemlerde emsal bedel ilkesinin uygulanıp uygulanmadığının araştırılması gerekir. Buna göre, iki kuruluştan biri diğerinin idare, denetim veya sermayesine doğrudan ya da dolaylı olarak iştirak ederse veya aynı kişiler her iki kuruluşun idare, denetim veya sermayesine katılırlarsa (örneğin her iki kuruluş ortak bir idare altındaysa) bu kuruluşlar ilişkili sayılmaktadır.

OECD Rehberi'nde emsal fiyat veya bedelin tespitine yönelik transfer fiyatlandırması yöntemleri sayılmıştır. Transfer fiyatlandırması yöntemlerinin sayılmasının temel sebebi, ilişkili kuruluşlar arasında gerçekleşen ticari ve mali ilişkilerin emsallerine veya piyasa şartlarına uygunluğunu denetlemektir. Tüm işlemlere transfer fiyatlandırması yöntemlerinden sadece birisinin uygulanması mümkün değildir. Çok uluslu şirketler, OECD Rehberi'nde sayılan yöntemlerden herhangi birini uygulayabilecekleri gibi, her bir işlem için farklı yöntem de benimseyebilirler. OECD Rehberi'nde emsal bedel ilkesine dayalı iki ana grup vardır. Ayrıca uygulanma imkanı pek olmayan emsal bedel dışı global bölüşüm formülünden de söz edilmiştir.

Transfer fiyatlandırması yöntemleri ile emsal değer bulunması konusunda OECD, belirli bir yöntemin uygulanmasını şart koşmamıştır. Karşılaştırılabilir Fiyat yönteminin açılımı olan İlişkili kuruluşlar arasında kontrol altındaki işlemlerin emsaller uygunluk ilkesi , kontrol dışı bağımlı olmayan işlemlerden elde edilecek fiyatların kullanılması olmasına rağmen en uygun yöntemin seçilerek emsallere uygunluk ilkesi gerçekleşip gerçekleşmediği tespit edilmelidir.

Transfer fiyatlandırması yöntemlerinin uygulanmasında karşılaştırma analizi önem arz etmektedir. Emsallere uygunluk ilkesi genellikle kontrol altındaki işlemlerin şartlarıyla aynı işlemler bağımlı olmayan işlemlerde gerçekleşmesi durumunda gerçekleşebilecek şartların karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Karşılaştırılabilirlik bakımından da eğer kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemler arasında bir farklılık varsa düzeltme yapılması zorunludur.

Bağlı İşletmeler ile bağımsız işletmelerin faaliyetlerini karşılaştırabilmek için öncelikle karşılaştırılan işlem veya şirketler arasındaki şekli farkların özenle tespit edilmesi gerekmektedir. Karşılaştırılabilirliğin tespitinde dikkate alınan başlıca unsurlar şunlardır (2.2.1.4. de detaylı açıklanacaktır);

- Mal ve Hizmetlerin Niteliği,
- İşlev Analizi,
- Sözleşme Şartları,
- Ekonomik Koşullar,
- İş Stratejileri,

OECD Rehberi'ne göre karşılaştırılabilir fiyat yönteminde bu veriler kapsamında düzeltme yapılıp yapılmayacağıın tespiti açısından bazı hususların dikkate alınması gereklidir.

OECD Rehberi, birden fazla yılı kapsayan işlemlerle ilgili olarak incelemenin yapıldığı yılla önceki yıllara ait verilerin bütün olarak incelenmesini önermektedir. Özellikle işleme dayalı kâr yöntemleri kullanıldığında bu karşılaştırmalar daha fazla önem arz etmektedir. Bilgilerin kullanılmasında ticari, bilimsel sırlar ve diğer gizliliklerle ilgili gerekli tedbirlerin alınması ve yargı yoluna başvurulmadığı sürece gizliliğin korunması gerekmektedir. OECD Rehberi, transfer fiyatlandırmasının çeşitli alanlarında kullanılabilecek belge ve bilgilere ilişkin açıklamalar da içermektedir. Belgelemeye ilişkin OECD düzenlemelerinde herhangi bir yöntemin kullanılması zorunlu değildir. Beklenen hedef, vergilemede bir belge istenmeyecekse, mükelleflere gereğinden fazla yükümlülük ve maliyet getirilmemesidir. OECD Rehberi'nde kontrol altındaki işlemlerde emsallere uygunluk ilkesinin uygulanıp uygulanmadığının tespiti bakımından vergi idareleri arasındaki işbirliğinin önemine vurgu yapılarak bu işbirliğinin artırılmasının transfer fiyatlandırması uyuşmazlıklarının azalmasına yardımcı olacağı ifade edilmektedir.

Emsallere uygunluk ilkesinin tespitinde gümrük değeriyle vergi değeri karşılıklı olarak kullanılabilir. Bu çerçevede, vergi idaresiyle gümrük idaresi arasında işbirliği sağlanmalı ve geliştirilmelidir.

Uzun dönemli mal ve hizmet temini, üretimle ilgili know how lisansları, ilişkili bir üretimde zorunlu parçaların tedarik edilmesi gibi durumlarda ayrı ayrı gözükten işlemler, aralarındaki ilişki ve süreklilik dikkate alınmak suretiyle, bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Ayrı ayrı gözükten işlemler bir arada değerlendirildiğinde emsallere uygunluk ilkesinin uygulanması daha gerçekçi olacaktır.

OECD Rehberi, transfer fiyatlandırmasıyla ilgili uyuşmazlıkların çözümü amacıyla güvenli sığınaklar (safe harbours), peşin fiyatlandırma anlaşmaları (advance pricing agreements), tahkim sistemi gibi çeşitli idari uygulamalar hakkında tartışmaları da içermektedir.

OECD Rehberi'nde transfer fiyatlandırması düzenlemelerine ve mükelleflere uyulmaması durumunda ceza verilmesi de öngörülmüştür.

OECD Rehberi'nde cezalarla ilgili temel yaklaşım şu şekilde özetlenebilir:

- Vergi cezaları kurallarla uyulması için var olmalıdır,
- Cezalar mükellefleri faaliyetlerini engelleyecek nitelikte büyük olmamalıdır,
- Cezalar suçun ağırlığıyla ölçülü olacak şekilde adil olmalıdır.

OECD üyesi ülkelerin çoğunda cezalandırma sistemi, eksik hesaplanan verginin belli bir oranının tahsiline dayanmaktadır. Bu oran %20 ile %200 arasında değişmektedir. OECD Rehberi'nde, kastın olmadığı bir durumda sadece belli oran veya fiyat ya da bedellerin düşük olmasından dolayı yüksek cezalar verilmesinin yahut mükelleflerin emsallere uygunluk ilkesine göre iyi niyetle faaliyette bulunmalarına rağmen belli kurallara uyulmamasından dolayı ölçüsüz cezalar verilmesinin hakkaniyete aykırı olduğuna dair düzenlemeler vardır. Özellikle mükellefin elde edemediği veya mükellefe açık olmayan bir veriden dolayı matrahta eksiklik ortaya çıktığı durumlarda ceza uygulanması doğru değildir.

Transfer fiyatlandırmasında emsallere uygunluk ilkesine aykırı olan işlemlerde her devlet, bu işlemlere ait fiyat veya bedelin yeniden tespiti konusunda yetkilidir. İşlem fiyat veya bedellerinin yeniden tespit edildiği bu tür durumlarda, diğer devletlerin hesaplarında düzeltme yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde çifte

vergilendirme ortaya çıkmaktadır. Bu husus OECD Rehberi'nde "karşılıklı düzeltmeler (correleative adjustments)" şeklinde ifade edilmiştir. Ancak her sorunun karşılıklı düzeltmelerle çözüme kavuşturulması mümkün olmadığından, veri alışverişi temeline dayanan "karşılıklı anlaşma usulü (mutual agreement procedure)" transfer fiyatlandırması sorunlarında sonuç alınmasına katkı sağlamaktadır.

2.2.1.1. İlişkili Kişi Kavramı

Transfer fiyatlandırması uygulaması, şirketin ilişkili kişi ve şirketleri ile gerçekleşen ticaretinde uyguladığı fiyatlarla ilgili olduğundan ilişkili kişi tanımı transfer fiyatlandırması uygulamasının kapsamını da belirlemektedir. İlişkili kişi kavramı; iki veya daha fazla vergi mükellefinden birisinin aynı amaç için doğrudan veya dolaylı olarak kontrol edilmesini ya da sahip olunmasını ifade eder. Burada belli bir mükellef diğer mükellefin işlemlerini kontrol altında bulundurmakta ya da anılan işe sahip olmaktadır. Kontrol dışı mükellef ise iki ya da daha fazla vergi mükellefinin belli amaç çerçevesinde doğrudan ya da dolaylı olarak kontrolü altında olmayan veya onların mülkiyeti altında bulunmayan kişi ve kuruluşlardır. Her türlü kontrolü içermesi transfer fiyatlandırmasının kapsamını genişletmiştir. Örneğin gelir ve giderler keyfi olarak iki mükellef arasında yer değiştirirse kontrol ilişkisinin varlığı kabul edilir. Kontrol altındaki mükellefler arasında gerçekleşen işlemler "*kontrol altındaki işlem*" veya "*ilişkili kişi işlemi*" adını almaktadır. Bir mükellef şeklen olmayıp fiili olarak direkt veya dolaylı başka bir mükellefi kontrol ediyorsa, aralarındaki ticaret, transfer fiyatlandırması lisanında ilişkili kişi işlemi olarak, taraflar ise ilişkili kişi kabul edilecektir. Bu durum ilişkili kişi tanımının dar kapsamlı olmadığı ve dolayısıyla transfer fiyatlandırmasının kapsamının geniş olduğunun göstergesidir. (Kapusuzoğlu, 1999: 41)

İlişkili kişi ile yapılan işlemlerde uygulanan fiyat emsallere uygun fiyat (Arm's Lenght) olmalıdır. Emsallere uygun fiyat veya emsallere uygunluk standardı, OECD ülkeleri içerisinde transfer fiyatlandırmasını en yoğun olarak kullanan Amerikan Vergi mevzuatında aşağıdaki gibi tanımlanmıştır: (Kapusuzoğlu, 1999: 40) "Aralarında herhangi bir yakınlık ya da ilişki bulunmayan taraflarca kendi çıkarları doğrultusunda yapılan görüşmeler sonucunda gerçekleşen işlemler için belirlenen değerdir. Bu değer, serbest piyasa koşulları çerçevesinde saptanan değerdir. Bu işlemler, tarafların kendi çıkarları doğrultusunda tam güven esasına göre yaptıkları ticari işlemlerdir. Emsallere

uygunluk standardına, yaygın olarak vergilendirme alanında ilişkili şirketler arasındaki (yan kuruluşlar, bağlı kuruluşlar gibi) işlemlerde başvurulur. Bu standartta birbiriyle ilişkisi olmayan taraflar arasındaki işlemler (taraflar tamamen kendi çıkarları doğrultusunda davranmaktadır), özel bir işlem için emsal oluşturacaktır. Bunu bir örnekle şu şekilde açıklayabiliriz: Bir şirket, mülkiyetindeki bir varlığı ortağına 1000 \$'a herhangi bir piyasa araştırması yapmadan satarsa, emsallere uygunluk standardına göre fiyat, bu şirketin aynı varlığı, şirketle ilişkisi bulunmayan üçüncü bir şahsa, görüşmeler sonucunda satabileceği fiyat olacaktır (Kapusuzoğlu, 1999: 39).

İlişkili kişilerle yapılan işlemlerde uygulanan fiyat ilişkisiz kişilere uygulanan fiyat olmalıdır. Bir başka deyişle ilişki fiyata etki etmemeli ve fiyat adil piyasa fiyatı olmalıdır.

2.2.1.2. Emsal Bedel Kavramı

Transfer fiyatı manipülasyonlarını en aza indirmek amacıyla, OECD üye ülkelerinin vergi idareleri, kurumlar vergisi kanunlarında özel bir bölüm oluşturacak biçimde transfer fiyatlandırması düzenlemesi yapma yoluna başvurmuşlardır. Yapılan düzenlemelerde, iki bağlantılı şirketlerin aralarında uygulamaya koyacakları fiyatın, bağlantısı bulunmayan iki şirket arasında aynı şartlar altında aynı işlemi gerçekleştirecekleri halde uygulamaya koyacakları fiyatla aynı olması temeline dayanmaktadır. Emsal bedel standardında, bağlantılı şirketler, birleşmiş çok uluslu şirketler yerine, vergisel amaçlar açısından farklı birimler şeklinde değerlendirmeye tabi tutulurlar. Her bir birim bağlantılı tarafla yapacağı işlemi emsal bedel standardına uygun şekilde fiyatlandırmak yükümlülüğündedir. Dolayısıyla emsal bedel, bağlantısı olmayan iki tarafın rekabet ortamında pazarlıkla erişebilecekleri fiyattır (Taşkın, 2012:76)

OECD rehberi esas olarak ilişkili kuruluşlar arasındaki transfer fiyatlandırmasının emsal bedel prensiplerine uygun olmasını önerir (Kapusuzoğlu, 1999:157). OECD Vergi Anlaşması Modeli'nin 9. maddesinin 1. fıkrasında hüküm altına alınan emsallere uygunluk ilkesi, uluslararası bir transfer fiyatlandırması standardıdır. Madde 9 hükmü aşağıda belirtildiği gibidir (OECD, Paris:1995)

“İki ilişkili kuruluş arasındaki ticari ve finansal ilişkilerde belirlenen ya da kabul ettirilen koşulların, birbirinden bağımsız kuruluşlar arasında uygulanan

koşullardan farklı olması durumunda, bu koşulların bulunmadığı durumda tahakkuk etmesi gereken, ancak bu koşullar nedeniyle işletmelerden biri lehine tahakkuk etmeyen kârlar; o kuruluşun kârlarına dâhil edilir ve vergiye tabi kâr olarak vergilendirilir”.

Karşılaştırılabilir işlemler ve karşılaştırılabilir koşullarda bağımsız kuruluşlar arasında sağlanacak koşullar çerçevesinde kârların düzeltilmesini gözeten emsallere uygunluk ilkesi, çok uluslu şirket grubu üyelerinin, tek ve birleşik bir kuruluşun ayrılmaz parçaları olarak değil, birbirinden ayrı işlem yapan kuruluşlar olarak kabul edilmesi yaklaşımını izlemektedir. Ayrı kuruluş yaklaşımı çok uluslu şirket grubunun üyelerini birbirinden bağımsız kuruluşlar olarak ele aldığı için, bu yaklaşım ilgili ülkeler arasında gerçekleşen ticari faaliyetlerin niteliğine odaklanmıştır.

OECD model vergi anlaşmasının 9’uncu maddesinin 2’inci paragrafında şirketler arasında oluşan işlemler sonucunda çıkan vergi, bağımsız şirketler arasında gerçekleşebilecek aynı işlemde ortaya çıkacak vergi ile aynı olmaması durumunda uygun düzeltmelerin yapılmasını ve devletlerin yetkili makamlarının birbirleri ile müzakere etmeleri gereğinden bahsetmektedir.

OECD emsal bedel prensiplerinin uygulanması ile ilgili 10 ilke yayınlamıştır.

Bunlar;

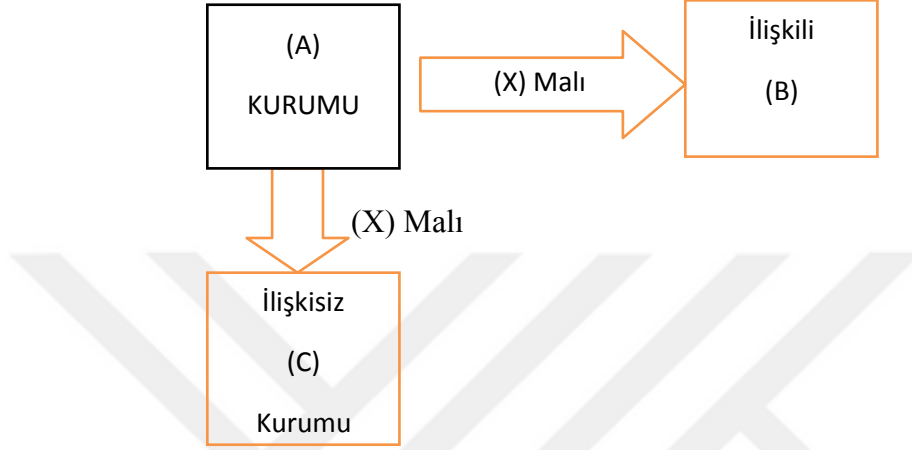
- Benzerlik ve Karşılaştırılabilirlik İlkesi
- Gerçekleşmiş İşlemin Niteliğinin Tanınması
- Ayrı Olarak ve Birlikte Yapılan İşlemlerin Değerlendirilmesi
- Emsal Bedel Alanının Kullanımı
- Birden Fazla Yılı Kapsayan Verinin Kullanımı
- Zararlar
- Hükümet Politikalarının Etkisi
- Kasıtlı Mahsuplaşmalar
- Gümrük Değerlerini Kullanma
- Transfer Fiyatlandırması Yöntemlerini Kullanma

Emsal bedel prensibi OECD üyesi ülkeler tarafından uluslararası transfer fiyatlaması standardı olarak kabul edilen ve vergisel anlamda çok uluslu şirket grupları ve vergi idareleri tarafından uygulanması gereken emsallere uygunluk ilkesi

konusunda tamamlayıcı bilgiler içeren bir perspektif sunmaktadır (Kapusuzoğlu, 2003:150).

Emsal bedel oluşturulmasında iki farklı yöntem kullanılmaktadır.

İç Emsal: Mükellefin ilişkisiz kişilerle yaptığı işlemlerde kullandığı fiyat ya da bedeli ifade etmektedir.

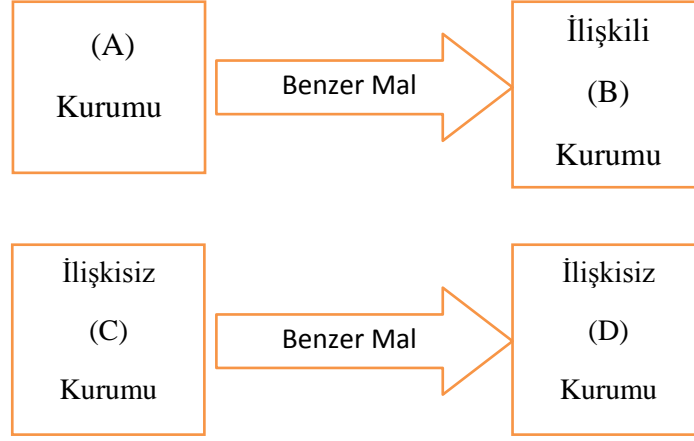

Şekil 1: İç Emsal

(A) kurumu, ürettiği (X) malını hem ilişkili (B) kurumuna hemde ilişkili olmayan (C) kurumuna satmaktadır. Bu durumda, (A) kurmunun ilişkisiz (C) kurumuna yaptığı satışlarda (X) malı için kullandığı fiyat, ilişkili olan (B) kurumuna yaptığı satışlarda, diğer koşullarında varlığı halinde, iç emsal olarak dikkate alınabilecektir.

Dış Emsal: İlişkisiz kişilerin kendi aralarında yaptıkları karşılaştırılabilir nitelikteki işlemlerde kullandığı fiyat ya da bedeli ifade etmektedir.

Emsal bedelin hesaplanmasında işletme dışı emsal aramak zorunlu değildir. İşletme içi emsal de alınabilir. Gerek işletme içi emsal bedel tayininde gerek işletme dışı emsal bedel tayininde, şirketlerden herhangi biri yurtdışında bulunabilir. Ülke dışı işlemlerin emsal bedel olarak dikkate alınmasına dair bir engel bulunmamaktadır.

Şekil 2: Dış Emsal

(A) Kurumu, ürettiği (X) malını sadece ilişkili (B) kurumuna satmaktadır. (A) kurumu (X) malını ilişkisiz bir gerçek kişi veya kuruma satmadığı için benzer malı üreten (C) kurumunun ilişkili olmayan (D) kurumuna yaptığı satışlarda kullandığı fiyat, (A) kurumunun ilişkili (B) kurumuna yaptığı (X) malı satışlarında, diğer koşullarında varlığı halinde, dış emsal olarak dikkate alınacaktır.

2.2.1.3. Karşılaştırılabilirlik Analizi

Emsallere uygunluk ilkesinin uygulanmasında karşımıza çıkan önemli unsurlardan birisi de karşılaştırılabilirlik analizidir. Karşılaştırılabilirlik analizi, OECD Uluslararası Girişimciler ve Vergi İdareleri için Transfer Fiyatlaması Rehberinde (OECD Transfer Fiyatlandırması Rehberi) “kontrol edilen bir işlem ile kontrol edilemeyen bir ya da birden fazla işlemin karşılaştırılması” olarak tanımlanmıştır.

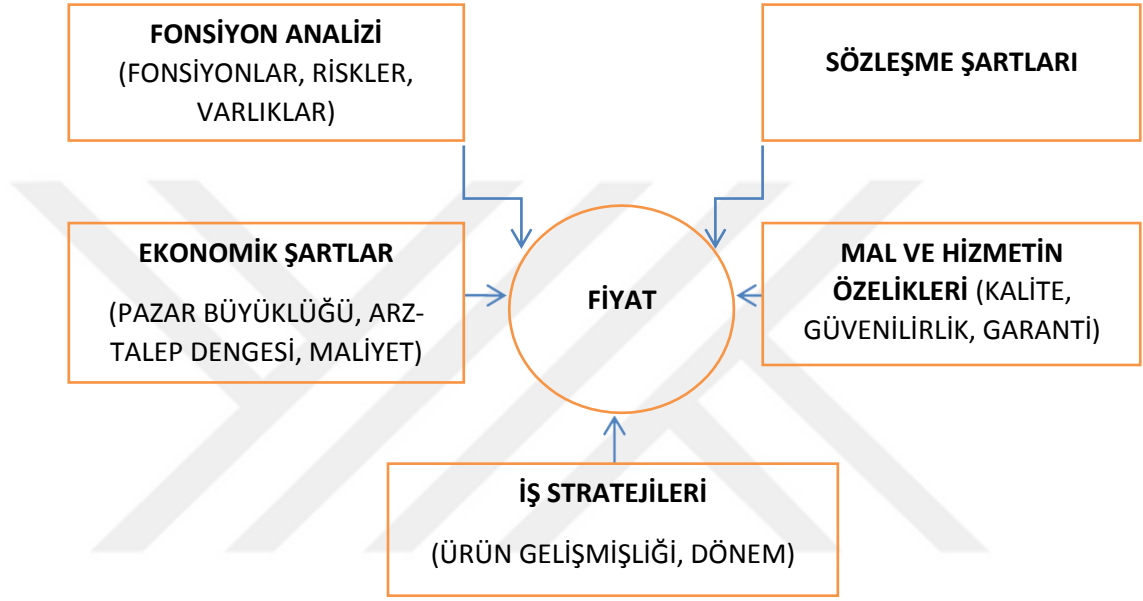
Emsallere Uygunluk İlkesi ile tutarlı bir transfer fiyatlandırması analizi yapabilmek için aynı işlevleri yerine getiren, aynı riskleri üstlenmiş ve aynı varlıklara sahip ilişkisiz kişilerin aynı şartlarda gerçekleştirdiği işlemler ile ilişkili kişiler arasında gerçekleştirilen işlemlerin karşılaştırılması gerekir. Dolayısı ile karşılaştırılabilirlik analizi karşılaştırmaya uygun verilere dayalı olarak gerçekleştirilebilir.

Karşılaştırılabilirlik analizinin en önemli aşaması, işlemi gerçekleştiren ilişkili kişilerin içinde buldukları koşulların geniş çaplı olarak analiz edilmesidir. Bu analiz; faaliyet gösterilen sektörün, rekabetin, ekonomik ve düzenleyici faktörlerin ve

işlemi gerçekleştiren tarafı etkileyebilecek diğer unsurların analizini içermektedir. İlgili tarafın içinde bulunduğu genel koşullar tam olarak anlaşıldıktan sonra ise karşılaştırılabilirlik faktörlerinin incelenmesi gerekmektedir.

2.2.1.4. Karşılaştırılabilirlik Analizini Etkileyen Faktörler

Karşılaştırılabilirlik analizini etkileyen beş ana faktör bulunmaktadır. Emsal fiyatın belirlenmesinde kullanılan bu faktörler Şekil 3'de gösterildiği gibidir.

Şekil 3: Karşılaştırılabilirliği Etkileyen Faktörler

- Mal veya hizmetlerin karakteristik özellikleri
- Fonksiyon Analizi
- Sözleşme Koşulları
- Ekonomik Şartlar
- İş Stratejileri

Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Hakkında 1 nolu Genel Tebliğ düzenlemesinde açıkça yer aldığı üzere; emsallere uygunluk ilkesine aykırılık iddiasında bulunabilmesi için, gerçekten emsal olabilecek, ilişkisiz kişiler arasında aynı koşullarda gerçekleşen işlemlerin esas alınması gerekir. Bunun için ilişkili kişiler arasında gerçekleşen işlem ile ilişkisiz kişiler arasındaki işlemin; sözleşme koşulları, mal ve hizmetin nitelikleri, işleme taraf

kişilerin işlevleri, işlemin gerçekleştiği ekonomik koşullar, işleme taraf kişilerin iş stratejileri yönünden karşılaştırılarak farklılıkların olmadığına ortaya konması yada farklılıklar varsa bu farklılıkların yarattığı etkilerin düzeltmeler yapılarak giderilmiş olması gerekir.

2.2.1.4.1. Mal veya Hizmetlerin Nitelikleri

Mal veya hizmetlerin niteliğindeki farklılıklar, genellikle söz konusu mal ya da hizmetlerin değerinde belli bir farklılığa da neden olmaktadır. Bu nedenle, kontrol altındaki işlem ile kontrol dışı işlemlerin karşılaştırılabilirliğinin tespitinde, bu tür farklılıkların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:10).

Mal ve hizmetlerin alım ya da satımında malların fiziksel özellikleri, kalite ve güvenilirliği, arz miktarı ve bulunabilirliği gibi özellikler; hizmetlerde hizmetin yapısı ve büyüklüğü gibi özellikler; gayri maddi varlıklarda ise işlemin biçimi (satış, lisans gibi), malın tipi (patent, marka, know-how gibi) garanti süresi ve kapsamı, malın kullanımından sağlanan faydalar gibi özellikler önem taşımaktadır (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:10).

Örneğin; bilinen bir marka ile üretim yapan bir kuruluşun fiyatı ile aynı pazarda benzer özelliklere sahip bir ürünü üreten kuruluşun fiyatı marka özelliği dikkate alınmadan karşılaştırıldığında, emsallere uygun fiyata ulaşmak mümkün olmayacaktır (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:10).

2.2.1.4.2. Fonksiyon Analizi

İlişkisiz kişiler arasındaki işlemlerde, her bir tarafın kullandığı varlıklar ve üstlendiği riskler, emsallere uygun fiyat veya bedel üzerinde doğrudan etkide bulunmaktadır. Dolayısıyla, yapılan işlemlerin karşılaştırılabilirliğinin tespitinde, tarafların gerçekleştirdikleri işlevlerin göz önünde bulundurulması gerekir.

Kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemlerin karşılaştırılabilirliğinin tespitinde tasarım, üretim, montaj, araştırma ve geliştirme, hizmet, satın alma, dağıtım, pazarlama, reklam, nakliye, finansman ve yönetim gibi işlevler kullanılabilir.

Bu çerçevede, ilgili tarafların gerçekleştirdiği temel işlevlerin tanımlanması gerekmektedir. Kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemleri gerçekleştiren kişilerin karşılaştırılmasında, ilişkisiz kişilerin üstlendiği işlevlerde belli maddi farklılıklar varsa, düzeltim yapılması zorunlu olacaktır.

Ayrıca işlev analizi yapılırken, ilgili tarafların üstlendikleri risklerin de dikkate alınması gerekmektedir. İlişkili kişiler arasındaki işlemlerde, tarafların üstlendikleri riskler koşulları etkiliyorsa, işlev analizinde bu risklerin mutlaka göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu nedenle, kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemlerin karşılaştırılmasında, üstlenilen riskler arasında önemli farklılıklar varsa ve bunların düzeltimi mümkün değilse, karşılaştırılabilirlik söz konusu değildir.

Karşılaştırmaları etkileyen risklere, pazar riski (girdi maliyetleri ve çıktı fiyatlarındaki dalgalanmalar gibi), finansal riskler (faiz oranlarındaki ve döviz kurlarındaki dalgalanmalar, kredi riskleri gibi), araştırma ve geliştirme yatırımlarındaki başarısızlık riski, yatırımlarla, kullanılan malzeme, tesis ve fabrikalarla bağlantılı zarar riski ile kredi riski örnek olarak verilebilir.

2.2.1.4.3. Sözleşme Şartları

Emsale uygun faaliyetlerde, herhangi bir işlemi belirleyen sözleşme şartları genellikle tarafların sahip olacakları sorumlulukları, riskleri ve menfaatleri açık ya da kapalı biçimde tanımlamaktadır. Bu durumda, sözleşme şartlarının analizi, yukarıda açıklanan işlev analizinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Bir işlemin tabi olduğu koşullar ayrıca, yazılı sözleşme dışında taraflar arasında sürdürülen yazışmalarda da yer alabilmektedir. Yazılı koşulların bulunmaması durumunda taraflar arasındaki sözleşmeden doğan ilişkiler, normal ticari faaliyetlerde bağımsız taraflar arasında sürdürülen ticari ilişkilerin tabi oldukları koşullardan yola çıkılarak belirlenirler (Findeis, 2002:292).

2.2.1.4.4. Ekonomik Koşullar

İşlem konusu mal veya hizmet aynı olmasına karşın, pazardaki ekonomik koşullar farklıysa, emsallere uygun fiyat farklı olabilecektir. Bu nedenle, karşılaştırma yapılırken pazar koşullarının aynı olması ya da fiyat üzerinde etkisi bulunan farklılıkların düzeltmelerle giderilebilir olması gerekmektedir. Karşılaştırma

konusu olabilecek ekonomik koşullar arasında coğrafi konum, pazar hacmi, pazardaki rekabetin boyutu, alıcı ve satıcının pozisyonları, mal ve hizmetlerin benzerlerinin bulunabilirliği, bölgeler itibarıyla mal veya hizmet arz ya da talep düzeyi, pazarda devlet tarafından yapılan düzenlemeler, arazi, işçilik ve sermaye unsurlarını da içeren ürün maliyetleri, ulaşım masrafları, perakendeci ya da toptancı olma koşulları, işlem tarihi, zamanı ve benzerleri sayılabilir (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:11).

Örneğin; Türkiye'de tam mükellef olan (A) Kurumu tarafından, (B) ülkesindeki ilişkili kuruma rekabet nedeniyle 100 TL'ye satılan bir ürün, Türkiye'deki ilişkisiz kuruma 150 TL'ye satılıyor ise pazarın içinde bulunduğu şartların fiyat üzerindeki önemli etkisinin düzeltimi gerekmektedir. Aksi halde, yapılan işlemler karşılaştırılabilir nitelikte olmayacaktır (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:11).

2.2.1.4.5. İş Stratejileri

İş stratejileri, karşılaştırma yapılırken dikkate alınması gereken önemli hususlardan biri olup, bu stratejiler arasında pazar payının artırılması ve/veya korunması, yenileme ve yeni ürün geliştirilmesi, riskten kaçınma, portföy çeşitlendirmesi ve işin gündelik akışına ilişkin diğer faktörler sayılabilir (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:11).

Söz konusu iş stratejilerinin kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemlerin karşılaştırılabilirliğini belirlerken göz önüne alınması gerekmektedir. Örneğin; pazara girmeye veya pazar payını arttırmaya çalışan şirket ile pazar payını korumaya çalışan şirketin izleyeceği stratejiler farklı olabilir. Dolayısıyla karşılaştırmada bu hususun da dikkate alınması gerekecektir (GİB Genel Tebliğ No:1, 2007:11).

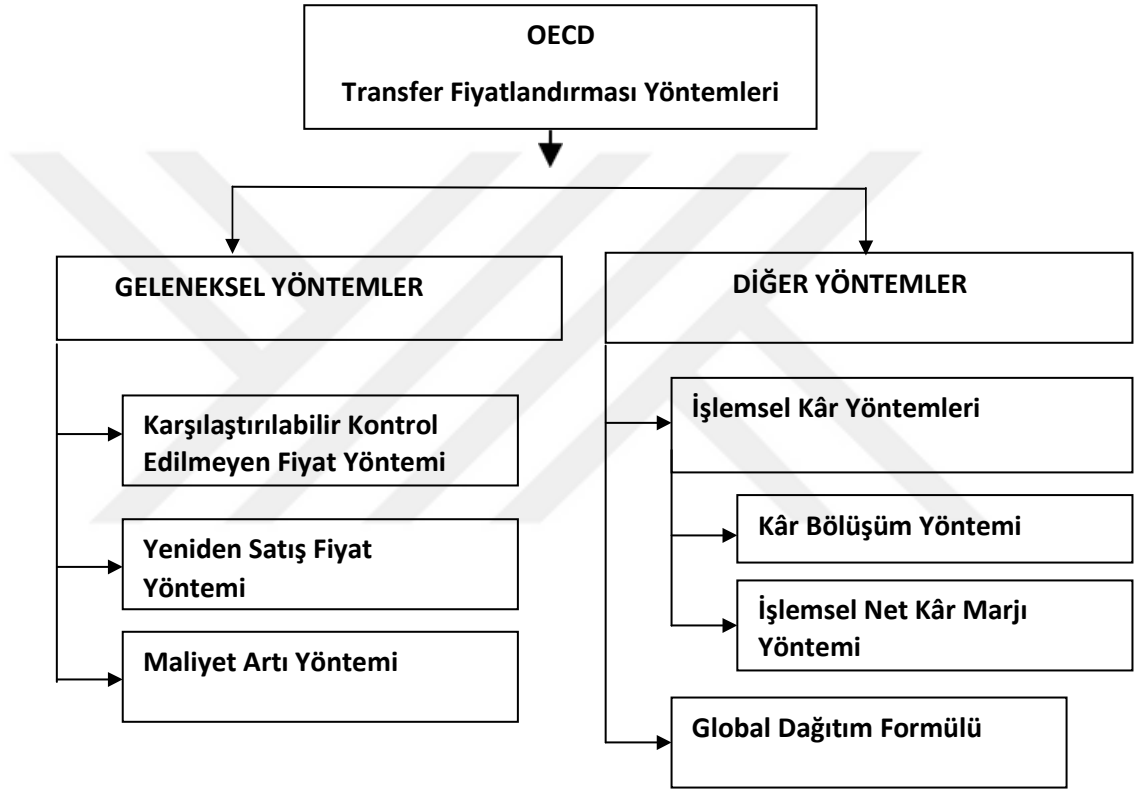
2.2.1.5. OECD Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri

OECD rehberinin ikinci bölümünde transfer fiyatlandırması yöntemlerine yer verilmiştir. Transfer fiyatlandırması ile, ilişkili işletmelerin birbirleri ile yaptığı mal ve hizmet alımının ilişkili olmayan diğer işletmelerin birbirleri ile yaptığı aynı tür mal ve hizmet alımlarına veya piyasa şartlarına benzerliğini ölçülmektedir. Yöntemlerin hiçbirisi tek başına tüm işlemlerde kullanılmaya uygun değildir.

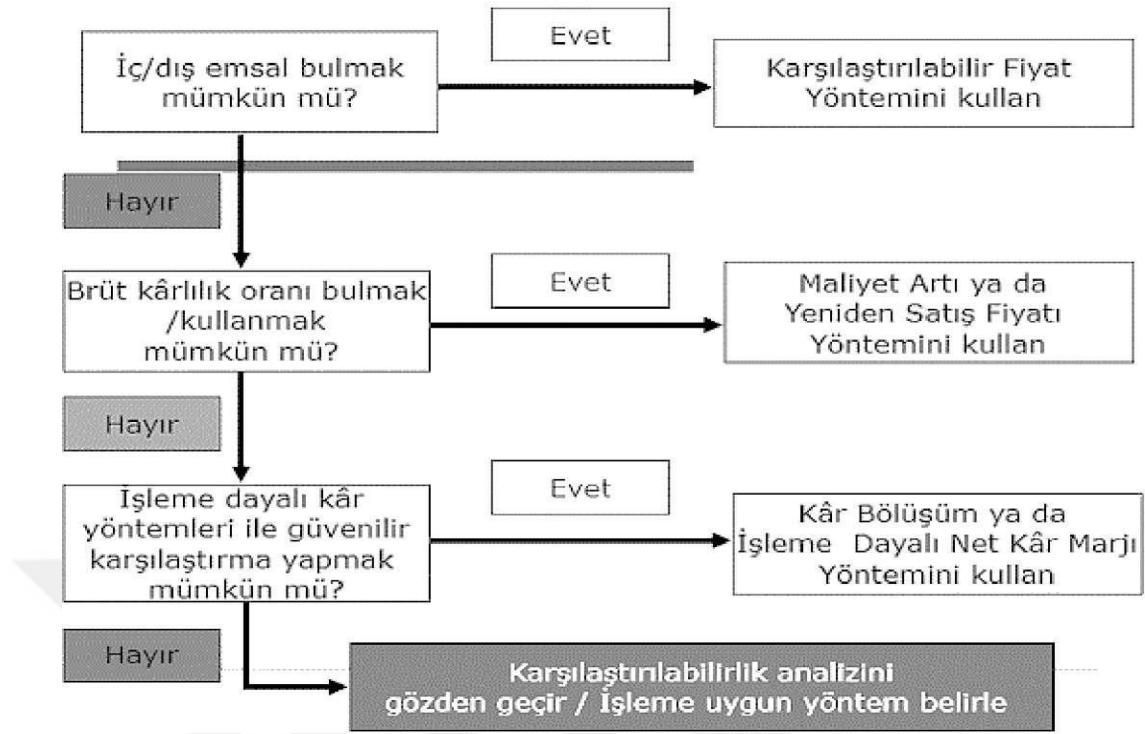
ÇUŞ'lar OECD rehberinde yer alan kendilerine en uygun transfer fiyatlandırması yöntemini serbestçe belirlemekte ve uygulamakta özgürdürler.

OECD rehberinin ikinci bölümünde yer alan transfer fiyatlandırması yöntemleri Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4: OECD Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri

Tablo 4'de izlenebileceği gibi OECD transfer fiyatlandırması yöntemleri, geleneksel yöntemler ve diğer yöntemler olmak üzere iki başlıkta toplanmıştır. Daha önce ki konularda bu yöntemler detaylı olarak açıklandığından dolayı ayrıntıya girmeden transfer fiyatlandırmasında emsal bedeli bulmak için OECD Transfer Fiyatlandırması Rehberinde belirtilen yöntemlerinden hangisinin bir şirketin seçmesi gereken en uygun yöntem olacağı aşağıda bir şekilde açıklayalım.

Şekil 4. Karşılaştırılabilirlik Analizi ile Transfer Fiyatlandırmasında Yöntem Seçimi

Kaynak: GİB, 2013, Transfer Fiyatlandırmasında Emsallere Uygunluk İlkesi ve Rapor Düzenleme Teknikleri, Ankara, s. 24.

Birbirleriyle ilişkili taraflar arasındaki emsal aralığı öyle bir yöntemle tespit edilmelidir ki, işlemin içinde bulunduğu şartlar ve gerçekler çerçevesinde emsal bedel sonuçlarına ilişkin en inandırıcı doğru fiyat sağlanabilsin. Yöntemler arasında herhangi bir öncelik ya da birinin diğerine göre daha üstün olması söz konusu değildir. Emsallere uygunluk sonuçlarını belirlemede her yöntem kullanılabilir. Yukarıda Şekil 4'de çok uluslu işletmeler emsal bedeli bulmada transfer fiyatı yöntemlerinden en uygun yöntemi bulmak için nasıl bir yol izlemesi gerektiği gösterilmektedir. Eğer yöntemlerden hiçbirisi emsal bedeli bulmada doğru sonuç vermiyorsa karşılaştırılabilirlik analizi doğrultusunda emsal bedeli etkileyen faktörleri tekrar gözden geçirmek gerekecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

TRANSFER FİYATLANDIRMASINA İLİŞKİN ABD ve AB ÜLKELERİNDEKİ DÜZENLEMELER VE TÜRK VERGİ SİSTEMİ AÇISINDAN VERGİSEL SONUÇLARI

1. ABD AÇISINDAN TRANSFER FİYATLANDIRMASI

Çalışmamızın ilk kısmında da belirttiğimiz üzere transfer fiyatlandırmasının kötüye kullanılmasına ilişkin ilk yasal düzenlemeler ABD’de yapılmıştır (Kapusuzoğlu, 1999:57) ABD’nin konuyla ilgilenen ilk ülke olması ve bu ilginin yıllarca devam etmesinin nedeni, sahip olduğu çok uluslu şirket sayısı ve elde ettiği vergi gelirlerinin diğer ülkelere kıyasla daha ciddi olması ile açıklanabilir (Stanley, 2001:27) ABD’nin ardından diğer ülke ve kuruluşların (özellikle OECD’nin) yaptıkları düzenlemeler de sürekli olarak ABD’deki düzenlemeleri esas almıştır. Bu nedenle transfer fiyatlandırmasının kötüye kullanımına ilişkin ABD düzenlemelerinin özel bir önemi vardır (Kapusuzoğlu, ty:57).

ABD vergi sistemi içinde yapay transfer fiyatlandırmasına ilişkin konuların üzerinde titizlikle durulmasının en önemli nedeni, yukarıda belirtildiği üzere ABD menşeli fazla sayıda çok uluslu şirketin oluşudur. Bu nedenle konu ABD literatüründe yıllardır önemli bir yer işgal etmektedir. Örneğin, 1950’li yıllarda yapılan bir çalışma 332 büyük ABD şirketinden %71’inin, 1968 yılında yapılan bir çalışma 404 büyük ABD şirketinden %84’ünün ve 1977 yılında yapılan bir çalışmada ise 145 ABD şirketinden %92’sinin yapay transfer fiyatlandırması uyguladığı sonucuna varmıştır (Kapusuzoğlu, ty:57)

ABD Gelir İdaresi (IRS), transfer fiyatlandırmasının kötüye kullanılmasını önleyici düzenlemelerde sık sık güncellemeler yapmakta olup en son olarak geniş tabanlı bir katılım ile 2007 başından itibaren geçerli bir kısım değişiklikler yapmıştır. Ayrıca son yıllarda IRS, vergi ziyaını önlemek amacıyla transfer fiyatlandırması denetimlerine birinci önceliği vererek denetimlerini yoğunlaştırmış (Shaw, 2007:sy) ve bu büyük yankılar uyandıran vergi ve cezalar tarh ve tahsil etmiştir. Bunların arasında en yeni tarihli olanları, Eylül 2006’da İngiliz ilaç şirketi GlaxoSmithKline ile

3,4 milyar Dolar'lık uzlaşma ve Şubat 2007'de bir başka ilaç şirketi olan Merck'ün vardığı 2,3 milyar Dolar'lık uzlaşmadır.

ABD'de transfer fiyatlandırmasının kötüye kullanımını önlemeye yönelik temel metin olan İç Gelir Yasası'nın 482. maddesi aşağıdaki gibidir:

Madde 482. Gelir ve indirimlerin vergi mükellefleri arasında dağıtımı

Doğrudan veya dolaylı olarak aynı menfaatlerle sahip olunan veya kontrol edilen (Tüzel kişiliği haiz olup olmadıklarına, Birleşik Devletler'de kurulmuş olup olmadıklarına yahut bağlı (ilişkili) olup olmadıklarına bakılmaksızın) iki veya daha fazla organizasyon, ticarî faaliyet veya işletmenin söz konusu olduğu her olayda, Maliye Bakan, vergilerin kaçırılmasını önlemek veya bu organizasyonlar, ticarî faaliyetler veya işlerden herhangi birinin gelirini açıkça yansıtmak için bir dağıtım, tahsis veya paylaşımın gerekli olduğunu saptarsa, safi gelir, indirimler, mahsuplar veya karşılıkları bu durumdaki organizasyon, ticarî faaliyet veya işletmelerin aralarında dağıtabilir, tahsis edebilir veya paylaşabilir. Madde 926(h)(3)(B) anlamında bir gayri maddi varlığın transferinin veya lisanslamasının söz konusu olduğu durumda, bu transfer veya lisanslamaya ilişkin gelir, bu gayri maddi varlığa atfedilebilir gelir ile ölçülü olacaktır.

Görüleceği üzere, 482. madde'nin kötüye kullanımı önleyici düzenlemesi özellikle (i) ilişkili kişileri tadadi olarak saymak yerine, "ilişki"yi, ortak menfaatlere sahip olmaya dayandırmak ve (ii) düzeltme yetkisinin kullanımı için faaliyetin tüzel kişilik eliyle yürütülmesini aramayı idareye oldukça geniş bir yetki alanı çizmiştir.

Bu kanuna ilişkin çıkarılan yönetmelikte de ayrıca her konuyla ilgili olarak çok sayıda örneğe yer verilerek son dikkate alınması gereken mümkün olduğunca iyi ve açık anlaşılması amaçlanmıştır (Kapusuzoğlu, ty:58).

Emsallere Uygunluk İlkesi; ABD'nin transfer fiyatlandırması uygulamalarında da tıpkı kendisini takip eden uygulamalarda olduğu gibi temel olarak emsallere uygunluk ilkesi benimsenmiştir. Gelir yasasının 482 ve 6662 sayılı maddeleri Transfer fiyatlandırması konusuna ayrılmıştır. 482 sayılı maddede emsal bedele ilişkin olarak şu ifade yer almaktadır (Koyuncu, 2005:384) "Kontrol altındaki

mükellefin gerçek vergilendirilebilir gelirinin saptanmasında her olay için başvurulacak standart, söz konusu mükellefin kontrol dışındaki mükellefle yaptığı işlemdeki emsal ölçüsüdür. Eğer kontrol edilen işlemin sonuçları, kontrol dışındaki bir mükellefin işlemleri ile tutarlı ise ya da aynı sonuçlara sahipse emsallere uygunluk söz konusudur. Bununla birlikte karşılaştırılabilir durumlarda, karşılaştırılabilir işlemlere göre emsallere uygunluk sonuçlarına ulaşmak çok güçtür, çünkü aynı tip işlemler, aynı koşullarda nadiren oluşur. Kontrol altındaki işlemin emsallere uygunluk sonuçları en iyi yöntem kurallarına göre değerlendirilecektir”.

Kontrol altındaki vergi mükellefinin gerçek vergilendirilebilir gelirinin saptanmasında her olay için başvurulacak standart, söz konusu mükellefin kontrol dışındaki mükellefle yaptığı işlemdeki emsal ölçüsüdür. Eğer kontrol edilen işlemin sonuçları, kontrol dışındaki bir mükellefin işlemleri ile tutarlı ise ya da aynı sonuçlara sahipse emsallere uygunluk söz konusudur. Bununla birlikte karşılaştırılabilir durumlarda, karşılaştırılabilir işlemlere göre emsallere uygunluk sonuçlarına ulaşmak çok güçtür, çünkü aynı tip işlemler aynı koşullarda nadiren oluşur. Kontrol altındaki işlemin emsallere uygunluk sonuçları “en iyi yöntem kurallarına göre değerlendirilecektir (Kapusuzoğlu, ty:61).

Emsallere uygunluğun karşılaştırılabilir işlemlerle tespit edilmeye çalışılmasında, farklı transfer fiyatlandırması yöntemleri geliştirilmiştir. Mülkiyet satışı, hizmet, borç, kiralama gibi farklı işlemlerde farklı yöntemlere başvurulur. Bunlardan her biri için emsallere uygunluk tespitinde olabilecek en uygun yöntem ayrı ayrı belirlenmeli ve uygulanmalıdır. Eğer farklı tipteki işlemler, aynı ticarî işlem içinde birleşiyorsa, örneğin, hizmet işlemi mülkiyet satışı ile bağlantılı ise, her farklı unsur için farklı yöntemlere başvurulabilir (Kapusuzoğlu, ty:32).

En İyi Yöntem, en iyi yöntemi belirleyen iki temel unsur mevcuttur. Bunlar; Kontrol altındaki işlemler (ya da mükellefler) ile kontrol dışı işlemlerin karşılaştırılabilirlikleri ve Analizlerde kullanılan varsayım ve verilerin nitelikleridir. Sonuçların tutarlılığı, yöntem seçimini belirleyen diğer bir önemli unsurdur. İşlemler arasındaki karşılaştırılabilirliğin derecesini ölçmenin en önemli ve birincil unsuru veri ve varsayımların nitelikleridir. Yönetmelik, karşılaştırılabilirlik derecesinin ölçümünde tamlık, doğruluk, inandırıcılık ve analizlerde kullanılan veri ve

varsayımların ağırlığı gibi genellemeler öngörmektedir (482-1 (c) 2 (i) (ii). (Kapusuzoğlu, ty:62).

Söz konusu ilke 1994 yılından önce ve sonra farklı şekillerde algılanmıştır. Çünkü emsallere uygunluk ilkesi, 1994 yılından önce sadece fiyatlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Fakat 1994 yılından sonraki uygulamalarda emsallere uygunluk ilkesi fiyatların yanı sıra işlemlerin neticesinde oluşacak kârları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Kapusuzoğlu, ty:33). Emsallere uygunluk ilkesinin uygulamasına yönelik olarak ABD’de mükellefler Gelir İdaresi’nin kabul ettiği yöntemlerden olan Maliyet Artı Yöntemi, Kâr Bölme Yöntemi, Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi ya da diğer belirtilmemiş olan yöntemleri kullanabilirler.

Karşılaştırılabilirlik; Tüm yöntemler kontrol altındaki işlemlerle (İlişkili Kişi İşlemleri) kontrol dışı işlemler (İlişkisiz Kişi İşlemleri) arasında yapılan işlemlerin karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Tüm yöntemler her iki işlem arasındaki karşılaştırılabilirlik derecesine dayanmaktadır. Karşılaştırılabilirlik derecesi ise fonksiyon analizleriyle belirlenmektedir. Söz konusu analizde ekonomik olarak üstlenilen önemli fonksiyonlar, kullanılan varlıklar ve üstlenilen riskler hem ilişkili hem de ilişkisiz kişi işlemleri için değerlendirilir. Bu hususlar fiyatlarda değişiklik meydana getirir ve transfer fiyatlarını etkiler. Sektör kâr ortalamaları emsal fiyat standardı olarak kullanılmaz. Kanunda belirtilmeyen yöntemler, emsal fiyatı belirlemenin en iyi ölçüsü olduğu sürece kullanılabilir (Raby, 2009:132).

Karşılaştırılabilirlik, 482. madde bağlamındaki transfer fiyatlandırması analizlerinin mihenk taşıdır. Karşılaştırılabilirlik standardı, başvuru yöntemi tarafından nitelendirilmelidir. Ancak karşılaştırılabilirlik standardı tam, kesin sonuca ulaşmayı hiçbir zaman sağlamaz, ancak ideal sonuca mümkün olduğunca yaklaşmak temel amaçtır. Düzenlemeler, yukarıdaki bölümlerde de açıklandığı üzere belli bir esnekliğe sahiptir. Mükellefin kontrolü altındaki işlemleri değerlendirirken, kontrol dışı işlemlerin “aynı, tıpkı” olması aranmamakta, mantıklı bir değerlendirme yeterli görülmekte, yeterli benzerlik değerlendirmedeki mantığı sağlamaktadır. Bu benzerliğin derecesine göre de çeşitli ayarlamalar yapılabilmektedir.

Emsal Aralığı ; Bazı olaylarda başvuru yöntemi, emsallere uygunluk konusunda en iyi, güvenilir, tek bir sonuç verebilir. Diğer bazı olaylarda ise

başvurulan bir yöntem, birden fazla emsallere uygunluk sonucu üretebilir ve bu sonuçların hepsi de güvenilir olabilir. İşte bu noktada mükellef, saptanan bu emsal aralığı içerisinde bir tutar belirleyebilmekte, her sonuca göre ayarlamaların yapıldığı tek bir hedef aranmasına gerek kalmamaktadır.

Emsal [aralığı], en iyi yöntem kuralları altında benzer karşılaştırma ve güvenilirlik özelliğine sahip birden fazla kontrol dışı işlem için yalnızca bir fiyatlandırma yöntemi uygulanarak belirlenir (Kapusuzoğlu, ty:66).

ABD vergi mevzuatında transfer fiyatlandırması yoluyla vergi kaçırmaya dair cezai düzenlemeler de mevcuttur. Bunlardan biri işlem cezasıdır. “İşlem cezası”, limitler dışında kalan suni transfer fiyatlandırmasından kaynaklanan yanlış değerlendirme ve düşük vergi ödeme durumundan kaynaklanmaktadır. Cezai hükümler içeren ikinci düzenleme ise net düzeltme cezasıdır. “Net düzeltme cezası”, mükellefin mali yıldaki mevcut durumunun ilgili düzenlemedeki hadleri aşması durumunda uygulanmaktadır (Kapusuzoğlu, 1999: 104). Cezai düzenlemeler yapılmasındaki amaçlanan, mükelleflerin emsal bedel çalışmaları ve beyannamelerindeki emsal bedellerin uyumlu olması ve vergi idaresine doğru ve gerçekçi belgeler sunması ve sistemi sağlıklı bir yapıya kavuşturmasıdır.

2. AB VE BAZI ÖNEMLİ ÜYE ÜLKELER AÇISINDAN TRANSFER FİYATLANDIRMASI

Devletler hükümlerini kullanarak yönettikleri coğrafyalar üzerinde kendi politik, sosyal, ekonomik ve benzeri şartları dikkate alarak vergi sistemlerini oluştururlar. Kurdukları bu sistemler sayesinde gerek kendi ülke vatandaşlarını gerekse yabancı ülke vatandaşlarını vergilendirebilirler. Bu açıdan vergilendirme yetkisi sınırlandırılmaz. Ancak ülkelerin bu mutlak vergilendirme sistemleri ekonomik birliklere dahil olduğunda sorgulanabilir hale gelir. Ekonomik birlikler devletlerin uluslararası ilişkilerini geliştirmek ve dış ticaretlerini serbestleştirmek için kurdukları ekonomik işbirliği boyutlarını aşan uluslararası birliklerdir. Ekonomik işbirliğinin son aşamasını ekonomik birlikler oluşturur ve şimdiye dek gerçekleştirilen ekonomik bütünleşmeler içinde en başarılı ve önemlisi AB'dir (Öncel,Kumrulu,Çağan, 2008:64)

AB’de vergi politikaları, genel politikaları destekleyen ikincil bir politika niteliğindedir. Diğer taraftan AB’nin izlediği temel politikaların hemen hemen tamamının vergilendirmeyi ilgilendiren yönleri bulunmaktadır. Bu durum özellikle mal, hizmet, kişi ve sermayenin serbest dolaşımını öngören iç pazarın işleyişi, ulaştırma ve rekabet alanındaki politikalarla bölgesel politikalarda kendini hissettirir (Göktaş, 2001: 46). AB’nin saydığımız faaliyet alanlarıyla ilgili yapacağı düzenlemeler daha çok dolaylı vergilerle ilgilidir. Ekonomik birlik fikrinin temelinde yatan düşünce bu tür faaliyetlerin serbestçe ve karşılıklı olarak yapılması olduğuna göre AB’nin dolaylı vergiler konusunda genellikle ortak bir zeminde bulunduğu söylenebilir (Hamzaçebi,2002:23).

AB’de dolaysız vergiler alanında yaşanan uyumlaştırma çabaları dolaylı vergiler alanında yaşanan uyumlaştırma çabalarından çok daha yavaş ilerlemektedir. Bu konuda AB, mükellefi cezalandırıcı yöntemlerden kaçınmaktadır. Bu sebeple dolaysız vergiler alanında mevzuat benzerliği sağlandığı söylenemez (Kulu, 2001:59). Bu konuda AB, üye ülkelerin iç hukukunun ön planda olduğunu kabul etmektedir. AB üyesi ülkelerin dolaysız vergiler alanındaki uyumlaştırma konuları, çifte vergilendirmeyi önleme, transfer fiyatlandırması düzenlemeleri, yurt dışı zararların durumu ve iki taraflı vergi anlaşmaları ağının tamamlanması şeklinde özetlenebilir. Dolaysız vergilerin uyumlaştırması konusu içinde yer alan transfer fiyatlandırması AB’nin önemle üzerinde durduğu bir konu olmakla beraber birlik içerisinde halen tartışmalıdır.

Avrupa Toplulukları Konseyi’nin 90/435/AET numaralı “Farklı Üye Ülkelerin Şirketlerinin ve Bağlı Şirketlerinin Vergilendirilmesinde Ortak Kurallar Direktifinde”, bir üye ülkenin vergi mevzuatına göre mali merkezi bu ülkede bulunan ve üçüncü bir ülke ile imzalanan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasına göre mali merkezi topluluk dışında bulunmayan ve diğer bir ülkenin şirketinin sermayesinde asgari %20 iştiraki bulunan bir şirket “ana şirket” olarak tanımlanmaktadır. Sermayesinde bu şirketi bulunduran şirket ise bağlı şirkettir. (Süer, 1999: 329).

Transfer fiyatlandırması ve çifte vergilendirmenin önlenmesine ilişkin olarak AB’deki ilk çalışmalar 1976 yılına uzanmaktadır. Özellikle 90/436/EET sayılı

direktif transfer fiyatlandırmasını ilgilendiren yönüyle ağır basmaktadır. Zira bu direktif aynı zamanda tahkim anlaşmasıdır. Bu direktifin önemli yönü, transfer fiyatlandırmasıyla ilgili olarak emsallere uygunluk (muvazaa olmama) ilkesine aykırılık sebebiyle bir üye devlet tarafından yapılan tarhiyatın çifte vergilendirmeye sebep olduğu takdirde karşı taraf açısından bir düzeltme öngörmesidir (Işık, 2005: 64).

Özellikle uluslararası ticaretin günümüzdeki karmaşık yapısı ve ticari davalardaki yetki sorunları göz önüne alındığında çözüm süreçleri buna bağlı olarak uzamaktadır. İşte bu sorunun çözümüne yardımcı olmak amacıyla tahkim, yani hakem yoluyla çözüme müessesesi geliştirilmiştir. Transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak tahkim anlaşması 01.10.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu düzenleme, farklılıkların telafisi yönündeki girişimlerin üye ülkelerin mali özerkliklerini daraltması sebebiyle uygulamada pek işlerlik kazanamamıştır.

AB üyesi ülkeler arasında imzalanan tahkim anlaşması uyarınca benimsenen temel ilke, emsallere uygunluk ilkesidir. Buna göre anlaşmayı imzalayan farklı ülkelerdeki bağlı şirketler arasındaki mali düzenlemeler karşılaştırılabilir bağımsız şirketler arasındaki benzeri ilişkileri yansıtmalıdır. Bağlı şirketler, birinin diğerine doğrudan veya dolaylı olarak yönetim, kontrol ya da sermaye yoluyla bağlantılı olmasını ya da aynı kişinin yönetim, sermaye veya kontrol yoluyla diğer şirketle bağlantılı olmasını ifade eder (Işık, 2005: 65).

Eğer bir ülkedeki firma için yapılan işlem çifte vergilendirmeye yol açmakta ise ilgili ana firma ve şubenin bulunduğu iki ülke açısından çözüm tahkim sürecinde aranabilecektir. Ancak her iki firma ve ülkeler yapılan işlemin düzeltilmesi konusunda fikir birliğine varırlarsa konu fazla ileri götürülmeyecek ve tahkim süreci devreye girmeyecektir.

Tahkim anlaşmasının temel amacı, transfer fiyatlandırması meselesini en kısa sürede çözmektir. Kendi sonuçları veya bağlantılı oldukları şirketin sonuçları emsallere uygunluk ilkesine aykırılık sebebiyle düzeltmeye tâbi tutulan bir firma çifte vergilendirmeye yol açan olayın kendisine bildirilmesinden itibaren üç yıl içinde ilgili makamlara başvurmak zorundadır (TOBB, 2001:29).

Eğer taraflar düzeltme konusunda kendi aralarında anlaşamazlarsa önlerinde iki aşamalı bir süreç vardır. İlk aşama karşılıklı anlaşma usulüdür. Amaç, çifte vergilendirmeyi önleme yolunda bir sonuç üzerinde anlaşmaktır. Eğer olayın bildirilmesinden itibaren (2) yıl içinde çözüm gerçekleşmezse ikinci aşamaya geçilir.

İkinci aşamada ülkeler, anlaşma sürecinin başarısız geçmesi sonucu bir danışma komisyonu belirlerler. Bu komisyonun tek işlevi, çifte vergilendirmeyi önleme yolunda bir amaca ulaşmaktır. Tahkim süreci bu yapıyı ifade edip, komisyon olay kendisine intikal ettirildiği tarihten itibaren altı ay içinde neticeye ulaşmak zorundadır. Danışma komisyonunun ulaştığı sonuç vergi idarelerini otomatik olarak bağlayan bir sonuç değildir. Ancak komisyon raporunun vergi idarelerine ulaştığı tarihten itibaren altı aylık süre içinde çözümsüzlük hala devam ediyorsa danışma komisyonunun kararı kesin olur. Ayrıca ilgili firmalardan birisi vergi kaçakçılığı sebebiyle ciddi bir cezaya muhatap olursa vergi idareleri çözüm sürecini başlatmak zorunda değildir.

2.1. İngiltere ve Transfer Fiyatlandırması

İngiltere'deki transfer fiyatlandırması kurallarının 1918 yılına kadar uzandığına dair yorumlar olsa da kesin olan husus 1951 tarihli Maliye Kanunu'nun getirdiği düzenlemelerdir. Bu düzenleme daha sonra 1988 yılında çıkarılan Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunu içinde de yer almıştır. İngiltere'de transfer fiyatlandırmasıyla ilgili emsallere uygunluk ilkesi benimsenmiştir. Bu düzenlemelerse OECD düzenlemeleriyle büyük bir oranda paralellik gösterip maddi ve gayri maddi varlıkların transferinde emsallere uygunluk ilkesinin esnek bir açıklaması olduğu varsayılmaktadır (Sporken de diğerleri, 2001).

İngiltere'de 1997 yılında örtülü kazanç modernizasyonu adı altında yeni düzenlemeler yapılmış ve 1999 yılından itibaren geçerlilik kazanmıştır. Bu düzenlemelerle, transfer fiyatlandırması konusunda idarenin yönlendiriciliği ortadan kaldırılmıştır. Vergi mükelleflerine beyannamelerini verirken muvazaa olmama ilkesine uygun davranarak kendi değerlendirmelerini yapmaları zorunlu kılınmıştır. İşlemler veya işlemler aracılığıyla yapılan provizyon kavramının kullanılmasıyla mevzuatın kapsamı genişletilmiş ve mevzuatın uygulanacağı durumlar tanımlanmıştır. Provizyon ifadesinden kasıt, muvazaa olmama ilkesine göre ele

alınan işlem veya işlemleri çevreleyen şartların daha geniş düşünülmesidir. Sınır ötesi petrol ticaretinde uygulanan spesifik örtülü kazanç kuralları ise basitleştirilmiştir (Kızılot, 1998.175).

Bu düzenlemelerle hem mevcut konular gözden geçirilmiş, hem de kanuna uygunluk konusundaki sorumluluklar tümüyle vergi idaresinden vergi mükellefine kaydırılmıştır. Yeni mevzuatla amaçlanan, sınır ötesi veya bazı özel hallerde İngiltere’de gerçekleşen bütün işlemleri kapsama almaktır. Örtülü kazanç konusundaki ihtilaflar, gayri resmi olarak idare ve mükellefler arasındaki müzakerelerle sonuçlandırdığından, yargıya yansıyan çok az örnek vardır ve gayri resmi uygulama önemli boyutlara ulaşmıştır. Ayrıca bu gelişmeler sırasında “kendi kendine değerlendirme” uygulamasına da geçildiğinden, çokuluslu şirketler, vergi idarelerinin soruşturmasına gerek kalmaksızın örtülü kazanç konusunda odaklaşmaya başlamışlardır.

İngiltere’de, faaliyet gösteren vergi mükellefleri diğer ülkelerdeki bağlı şirketlerle olan ilişkilerinde değerinin üstünde fiyatlarla mal alması veya değerinin altında fiyatlarla mal satması halinde gelir idaresi devreye girerek gerekli tarhiyatı yapabilecektir (Işık, 2005:82).

İspat yükümlülüğünün değişmesine rağmen, diğer transfer fiyatlandırması rejimlerinin aksine, İngiltere’de mükellefin, transfer fiyatlarını desteklemek için hazırlaması gereken belgelerle ilgili spesifik düzenleme yapılmamıştır. Genel kurala bağlı kalınmıştır. Yani mükellefler beyanlarının doğruluğunu destekleyen kayıtları saklama ve muhafaza etmek zorundadır. Fakat hangi belgelerin saklanması gerektiği konusunda bir belirsizlik vardır. Bu durum mükelleflerin cezalara maruz kalma riskini arttırmaktadır. Ekim 1998’de kayıt saklama yükümlülüğü ile ilgili Vergi Bülteni 37’de bir rehber yayınlanmıştır. Rehberde mükellefin hazırlaması ve muhafaza etmesi gereken belgelerle ilgili 5 alan düzenlenmiştir (Raby, a.g.e.:727).

- i. Kanun kapsamına giren ticari ve finansal ilişkilerle ilgili işlemler,
- ii. İlişkili kişi işlemleri ve içeriği,

- iii. Emsal çalışması ve fonksiyon analizlerini de kapsayan, ilişkili kişi işlemlerinde tespit edilen fiyatlar ve fiyatlama yöntemleri,
- iv. Emsal fiyat yöntemi ile ilgili hesaplamalar ve düzeltmeler,
- v. Hem ilişkili hem de ilişkisiz kişilerle yapılan ticari sözleşmeler

Bu rehberle birlikte Her Majesty's Revenue And Customs (HMRC) transfer fiyatlandırması konularında mükelleflerden ayrıntılı dokümanlar istemektedir. Söz konusu belgeleri saklama süresi, ilgili mali yılı izleyen yıldan itibaren 6 yıldır. Bu belgeler istendiğinde 30 gün içinde ibraz edilmelidir (Deloitte, a.g.e.:16-20).

Mevcut düzenlemelere göre transfer fiyatlarının emsallere uygun olduğunu kanıtlama yükümlülüğü mükellefe aittir. Mükellef beyannamesini verirken emsallere uygun olmayan fiyatlarını düzeltmelidir. Vergi idaresi mükellefin emsallere uygunluk ilkesini ihmal ettiğini ileri sürüyorsa bu durumda ispat yükümlülüğü vergi dairesindedir (Raby, a.g.e.:717).

İngiliz şirketlerinin bilgilerinin kayıtlı olduğu veri tabanları mevcuttur. İngiltere OECD'nin ilkelerini benimsemiş ve genel olarak da uygulamaya koymuştur. Emsal veriler transfer fiyatlandırmasının haklılığını göstermek için önemli araçlardır. HMRC kendi emsal verilerine ulaşma imkanına sahiptir. HMRC aynı zamanda İngiliz şirketlerin verilerinin olduğu uluslararası ticari veri tabanlarını da kullanır. Veri tabanlarının varlığı potansiyel emsallere ulaşma imkanı sağlamaktadır. Müfettişlerde incelemelerinde bu veri tabanlarını kullanmaktadır. Bu veri tabanlarının kullanılabilirliği kaynak bilgilerin niteliği nedeniyle sınırlıdır. Müfettişler mükellefin transfer fiyatlarını eleştirirken "gizli emsalleri" kullanmazlar. Ancak transfer fiyatlandırması incelemesine mükellef seçmede gizli emsaller kullanılmaktadır (Raby, a.g.e.:728).

Vergi incelemelerinin ana kaynağı Transfer Fiyatlandırması Grubudur. Transfer Fiyatlandırması Grubunun içinde HMRC'nin genel merkezinde görevli merkezi uzman transfer fiyatlandırması birimi vardır. Bu birim büyük ÇUŞ'ların vergi incelemeleriyle ilgilenir. Bu grup gerektiğinde ekonomist, ticari sektör uzmanı, sistem analistleri ve muhasebecileri transfer fiyatlandırması çalışmalarına katabilir. Risk değerlendirmesi çalışmalarında bu uzmanlardan yararlanılmaktadır

(Ernst&Young, 2009:169).

HMRC Kasım 2003’de uluslararası yeni bir rehber yayınladı. Bu rehber, Çifte Vergilendirme, Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı, Sınır Ötesi Finanslama, Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması konularında inceleme yapacak müfettişlere pratik tavsiyeleri içeriyor (Raby, a.g.e.:716).

Rehberde transfer fiyatlandırması incelemelerinin tetikleyicileri belirtilmiştir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- Vergi cennetlerinde kurulu şirketlerin olması.
- Şirketin grup içindeki diğer şirketlerin kârlılığında daha düşük olması.
- İngiltere’deki şirket yalnız rutin fonksiyonlar üstleniyorsa düşük kâr marjına sahip olacaktır. Müfettiş her şirketin ekonomik realitesini anlamaya çalışır. Örneğin işletmede yatırım, donanımlı teknik veya AR-GE personeli ve gayri maddi varlıklar varsa bu özellikteki şirket kârdan daha fazla pay alır.
- Royalti ödemeleri ve yönetim giderlerinin grup şirketlerine dağıtımını ticari mahiyette değilse İngiltere’deki kârları etkiler.

Transfer fiyatlandırması uzmanı yukarıdaki değerlendirmeleri ekonomist ve sektör uzmanı gibi farklı disiplinlerden uzmanlarla yapar. Büyük Mükellefler Ofisinde belli sektörlerde uzmanlaşmış sektör uzmanları vardır. Belli sektörlerden ziyade şirket içi işlemlerin yoğun olduğu işlemler üzerine yoğunlaşma eğilimi vardır. Malların transfer fiyatlarından daha çok ilişkili kişilere yapılan faiz ve royalti ödemeleri ile yönetim giderlerinin grup içindeki paylaşımı konularında transfer fiyatlandırması denetimleri yapılmaktadır (Raby, a.g.e.:730).

Vergi denetim sürecinde risk değerlendirmesinden sonra, işin ve işe ait risklerin tanımlanması, inceleme için gerekli kaynakların temin edilmesi ve incelemenin süresinin tahmin edilmesi gerekmektedir. Bunlar da yapıldıktan sonra vergi incelemesinin takvimi ve eylem planı oluşturulur. Bu, vergi incelemesi için yol haritasıdır. İnceleme HMRC’nin mükellefe gönderdiği tebligatla başlar. HMRC’nin transfer fiyatlandırması incelemelerinde hedefi incelemeyi 18 ayda bitirmektir. Ancak riskli ve kompleks incelemelerde bu süre 36 ayı geçmemek üzere uzatılabilir.

Bu incelemelerin ortalama bitiş süresinde bir azalma vardır. Fakat 2008 yılının Mart ayının sonu itibariyle ortalama süre 31 aydır. İnceleme süresince takvim 6 ayda bir gözden geçirilir. Bu aşamanın amacı incelemenin eylem planına uygun ilerleyip ilerlemediğini belirlemektir. İcabında inceleme stratejisi yeniden gözden geçirilmelidir. İncelemenin son aşamasında mükellefin fiyatlandırmasının kabul edilebilirliğine bakılır ve yeterli bilgiler ışığında yeterli analizler yapılır. Aşağıdaki kararlardan birisi alınır:

- Düzeltme yapmadan önce inceleme kapatılır.
- Müzakere edilmiş bir düzeltme kararı alınır.
- Düzeltme mükellefle müzakere edilmesine karşın uzlaşamadıysa dava konusu yapılır.

Müfettiş inceleme sonucunda inceleme sonuçlarıyla ilgili mükellefe bir tebligat gönderir. Mükellef 30 gün içinde vergilenebilir kârında bir düzeltme (İnceleme sonucu bir düzeltmeyi gerektiriyorsa) yapar. Bu süre içinde mükellef düzeltme yapmazsa ikinci 30 günlük süre içinde müfettiş düzeltmeyi yapabilir (Raby, a.g.e.:721).

OECD üyesi olarak HMRC rehberle uyumlu diğer vergi idareleriyle ortak vergi incelemelerine katılabilir. Fakat bilgi değişimi olmak zorundadır. Karşılıklı anlaşma prosedürleri ile ilgili olarak çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları bu değişim için yasal bir zemin sağlamalıdır. İngiltere’de 6 yıllık bir zaman aşımı süresi vardır. Fakat fiil, hile ve ihmal niteliğinde ise 21 yıla kadar zaman aşımı uzayabilir (Deloitte, a.g.e.:50).

Vergi idaresi ve mükellef anlaşmaya varamazsa her iki taraf, vergi otoritesi tarafından kurulmuş olan “Vergi İtiraz Komisyonlarına” olayı götürebilir. Bu komisyon vergi uzmanlarından kurulu bir komisyondur. Komisyona itiraz 30 gün içinde yapılır. Mükellef veya vergi idaresi komisyonun kararlarına karşı itirazda bulunabilir. Bu itiraz Yüksek Mahkemeye yapılır. Yüksek Mahkemenin kararlarına karşı yapılan itirazlar Lordlar Kamarasınınca ele alınır. Dava AB kanunlarıyla ilgili ise davaya Lüksemburg’daki Avrupa Mahkemeleri bakabilir. AB’nin üyesi olarak

İngiltere AB Tahkim Anlaşmasını kabul etmiştir. Karşılıklı anlaşma prosedürleri ile çözülemeyen diğer ülkeleri de ilgilendiren uluslararası transfer fiyatlandırması konuları tahkim ile çözüme kavuşur. Tahkim bağımsız uzmanları içeren danışma komisyonundan oluşur. Komisyon belli süre içinde karar alır. Vergi idareleri bu karara göre hareket etmeli veya başka bir eylemle anlaşma yoluna gitmelidir. Tahkim müessesesi aşamasında transfer fiyatlandırması sorunları çözümsüz kalmamaktadır. Fakat tahkim anlaşması kendinden beklenen başarıyı sağlayamamıştır. Başarılı bir şekilde çözdüğü birkaç olay vardır (Raby, a.g.e.:731).

2.2. Almanya ve Transfer Fiyatlandırması

Alman vergi mevzuatı diğer ülke uygulamalarının aksine transfer fiyatlandırması ile ilgili çok detaylı kurallara sahip değildir. Genel anlamda Almanya'daki transfer fiyatlandırması ilkeleri idari ilkeler niteliğinde olup 1980 yılından önce oluşturulmuştur. Almanya'da transfer fiyatlandırması müessesesi bugünkü boyutlarına uzun yıllar süren kazai faaliyetlerin sonunda ve yasal bir düzenlemenin dışında ulaşmıştır. Almanya'da transfer fiyatlandırmasının ilk kez bir yasa içinde yer alması 1934 yılındaki Kurumlar Vergisi Kanununa kadar uzanmaktadır (Öncel, 1978: 7).

Almanya'da transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı, ilk kez 1934 tarihli Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer almıştır (Öncel, 2002:7). Esasen Almanya'daki transfer fiyatlandırmasına ilişkin ilk olayların başında şekerpancarı şirketlerinin üretici ortaklarına ödedikleri fiyatlarla ilgili konu gelmektedir. Bu şirketlerin o yılki pancar fiyatlarını kampanya sonuçlarına göre saptayıp saptayamayacaklarını ve böyle bir durumda satılan pancar karşılığında ortağa ödenecek ücretin şirketin kazancından yapılacak örtülü bir kar dağıtımı sayılıp sayılmayacağı uyuşmazlık konusu olmuştur. Yüksek mahkemeye göre satış sözleşmeleri ancak belli ve değişmez bir edimi ifade eder. Edimin kampanyanın kapanmasından sonra kampanya sonuçlarını dikkate alarak saptanması düşünülemez ve buna izin verilemez. Böylece Yüksek Mahkeme piyasa fiyatları üzerindeki her fiyatın kazanç dağıtımı sayılacağı, bunun ayrıntılarının ortaklık sözleşmelerinde nasıl düzenlendiğinin, bilançoda nasıl gözüktüğünün önemli olmadığına karar verir (Öncel, 1978: 8).

Alman Vergi Mevzuatında transfer fiyatlandırmasına ilişkin yasal bir tanım yapılmamıştır. Burada kanun koyucu gerek 1968 ve gerekse 1977 yıllarındaki KVK'lar da tanım vermekten mümkün olduğu kadar kaçınıp bu konudaki boşluğu yargı kararlarının (özellikle Alman Federal Vergi Mahkemesi) ve yazınların doldurmasına müsaade etmiştir. Alman Kurumlar vergisinin 8. maddesinde “*Kurumlar Vergisi matrahının saptanmasında örtülü olarak dağıtılan kazançlarda dikkate alınır.*” şeklinde bir açıklama yapılarak konu son derece geniş bir çerçeveye yerleştirilmiştir (Özbalcı, 2004: 402). Emsallere uygun fiyat ya da bedelin belirlenmesi aşamasında ise genel olarak iki yöntem önerilmektedir. Bunlar: dış kaynaklı bir kredi metodu ve bir bankanın borç teklifidir. Şirketin, işlemlerinde kullandığı fiyatları saptarken kurallara uymaması yapılan harcamalara müsaade edilmemesine neden olacak ve yapılan harcamalar kar dağıtımını gibi algılanacaktır (Looks vd. 2004)⁷. Konuyla ilgili Alman Vergi Kanunları OECD düzenlemeleri ile uyumlu değildir. Ancak genel olarak emsallere uygunluk ilkesinin yabancı işlemler kanununun 1. maddesinde bulunduğu kabul edilir. Bu madde Alman şirketlerinin yabancı bağımlı ortaklarına mal ve hizmetleri emsaline göre düşük bedelle satmaları halinde devreye girmektedir (Sporken vd., 2001).

Almanya’da Federal Yüksek Vergi Mahkemesi transfer fiyatlandırmasıyla ilgili olarak kurumun “özenli, dikkatli (basiretli)” idarecisinin tutumunu esas almaktadır. Yüksek Mahkeme, “bu özelliklere sahip bir idareci tarafından bir malın ortağa satışında bunlar için hangi fiyat veya karşılık istenirdi? Yine özenli ve dikkatli kurum idarecisi bir malın edinilmesinde ortak olmayan üçüncü kişiye ne öderdi? Bu ilişkilerde ortak olmayan bir üçüncü kişiden ne talep ederdi?” şeklinde bir bakış açısına sahiptir. 1989 yılında Alman Federal Yüksek Mahkemesi transfer fiyatlandırmasını, “Temettü dağıtım niteliğinde olmayan ve sermaye şirketinin kazancının yüksekliğini etkileyen ortaklık ilişkisinin neden olduğu mamelek azalması ya da engellenen mamelek artıdır.” şeklinde tanımlamıştır (Kızılot, 1998:140).

1 Ocak 1977 yılında yürürlüğe giren Alman Kurumlar Vergisi Kanunu’nun (Körperschaftsteuergesetz) 8/3 maddesinin ikinci cümlesi kurum kazancının tespitinde, dağıtılan örtülü kazançların kurum kazancını azaltan bir faktör olarak

dikkate alınmayacağını hükme bağlamaktadır. Bu hüküm kurumlar vergisi matrahı bulunurken örtülü olarak dağıtılmış kazançların kurum kazancından indirilmesini önlemekte, kurum kazancının örtülü kazanç dağıtılarak azaltılmış olması halindeyse dağıtım konusu yapılan miktarın kurum kazancına eklenerek vergisel anlamda örtülü kazanç dağıtımlarının dikkate alınmaması sonucunu doğurmaktadır.

Almanya'da Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nin (Körperschaftsteuer Richtlinien 1990) örtülü kazanç dağıtımına ilişkin açıklamalar içeren 31/3 maddesinde örtülü kazanç dağıtımına örnekler verilmiştir. Bu örnekler Alman uygulamasındaki yaklaşımı göstermek bakımından önem taşımaktadır (BFH, 1989 :854).

- Ortağın yönetim kurulunda veya işletme yöneticisi konumunda görev yapıp, karşılığında normalin üzerinde ücret alması,
- Şirketin ortağına makul seviyede bir ücret yanında cirosu üzerinden de ciro tazminatı (prim) ödemesi,
- Ortağın şirketten faizsiz veya fevkalade düşük bir faizle ödünç para alması,
- Ortağa şirketten, daha verildiği sırada iade edilmeyeceği bilinmesi gereken ödünç para verilmesi,
- Ortak tarafından şirkete fevkalade yüksek faizle borç para verilmesi,
- Ortağın şirkete anormal yüksek fiyatlarla mal satması veya şirketten bu şekilde düşük mal veya ekonomik değerler alması ya da özel fiyat indirimlerinden yararlanması,
- Ortağın şirkete borsa rayicinin üzerinde fiyatla hisse senedi satması veya şirketin ortağına borsa rayicinin çok daha altında fiyatla hisse senedi satması,
- Şirketin ortaktan yüksek fiyatla veya ortağın şirketten düşük fiyatla bir mal kiralaması veya şirketin haklarını ortağa düşük fiyatla devretmesi ya da şirkete ait haklardan ortağı düşük fiyatlarla yararlandırması,
- Şirketin ortaklardan biri lehine borç veya kefalet gibi yükümlülükleri üstlenmesi,
- Şirketin ortaklar karşısında sahip olduğu haklardan vazgeçmesi,
- Ortağın şirkete gizli ortak olarak katılması ve bunun sonucunda makul sayılmayacak derecede yüksek kâr payı elde etmesi,

- Bir şahıs şirketine ortak olan sermaye şirketinin, kendine ait kazancı şahıs şirketi ortağı lehine sınırlayacak biçimde, kazancın yeniden dağıtılmasını, geriye etkili olarak veya bir hukuki yükümlülük olmaksızın onaylamış olması.

Örtülü sermayenin varlığı için Almanya’da aranan şartlar şu şekildedir. Borç veren ortağın büyük ortaklardan olması gerekir. Büyük ortaktan kasıt, şirketin %25 hissesi ve daha fazlasına sahip olmaktır. Diğer taraftan şirketin yönetim ve kontrolünü elinde tutan ortaklar hisse bakımında %25’in altında paya sahip olsalar da büyük ortak kabul edilirler. Yine bir diğer şart olarak borcun vadesi bir yıldan fazla olmalı ve borç tutarı 250.000 Euro’dan fazla olmalıdır. Borçların özkaynaklara oranı 1,5/1’i geçmemeli ve alınan borçlara ödenen faizler emsallere göre yüksek olmalıdır (Dautel vd., 2004:17- 18).

Almanya’da transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının ilk unsuru “ortaklık sıfatı”dır (Gesellschaftereigenschaft). Buna göre transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını bir kurumun ortaklarına, yabancılara sağlayacağı en iyi şartlardan daha iyisini sağlayabileceği noktada başlamaktadır.

Kendisine menfaat sağlananın, kendisine menfaat sağlayan kurumla ortaklık veya üyelik benzeri bir ilişki içinde olması örtülü kazanç dağıtımının ön şartıdır.

Alman vergi uygulamasında, kazancın elde edilmiş olmasına bağlı olarak, kuruluş aşamasındaki ortaklıklar için de vergi mükellefiyeti tesis edilmektedir. Bu bakımdan “ortaklık sıfatı” sicile tescille değil, kuruluş aşamasından itibaren hüküm ifade ettiğinden henüz kuruluş aşamasındaki kurumlarda bakımından da transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını mümkündür.

Ortakla hukuki veya fiili ilişki içinde bulunan üçüncü bir kişiye kurum tarafından doğrudan bir edimde bulunmakta ve bu edim ortağa dolaylı bir menfaat temin etmekteyse bu aktarım da transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını olarak değerlendirilmektedir. Bu konuda Alman uygulamasında sıkça rastlanan örnek, ortakları ve faaliyet konuları aynı olan “kardeş şirketler (Schwester Gesellschaften)” arasında gerçekleştirilen menfaat sağlamaya yönelik işlemlerdir.

Kurumun üçüncü kişiye karşı alacak hakkından feragat etmesi ve bu şekilde üçüncü kişiyle ortak arasında ortağa menfaat sağlayan bir ilişkinin kurulmasına imkân sağlaması durumunda transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı gerçekleşmektedir.

Menfaat temini, ortağın veya ortağa yakın kişilerin malvarlığında artış meydana getirilmesi veya yapılması gereken harcamaların yapılmayarak tasarruf edilmesi şeklinde gerçekleşebilmektedir. Tasarruf, ortağın zenginleşmesi anlamına gelmektedir.

Almanya’da 2007 yılında Yabancı İşlemler Kanunu’nun (Außensteuergesetz) 1. maddesinde önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikte ticari işlemlere uygulanacak geleneksel yöntemler arasında hangisine öncelik verileceği açıklanmamıştır. Bunun OECD anlayışına ve Almanya’nın transfer fiyatlandırması pratiğine uymadığı ileri sürülmüştür. Zira Almanya’da geleneksel yöntemler arasında karşılaştırmalı kontrol dışı fiyat yöntemi, diğer yöntemlere (yeniden satış fiyatı yöntemi ve maliyet artı yöntemi) göre öncelikle uygulanmaktadır. Şayet emsal bedel veya fiyat belirlenememekte ise mükellefin bir karşılaştırılabilir fiyat (emsal fiyat) belirlenmesi gerekmektedir. Bu durumda iki tarafın sahip olduğu bilgilerin açık olması gerekmektedir. (Frischmuth, 2007: 488).

2.3. Fransa ve Transfer Fiyatlandırması

Fransız Vergi Usul Kanunu’nun (Livre des Procédures Fiscales-LPF) 64’üncü maddesine göre vergi idaresi, kâr veya gelir transferini ya da bunların gerçek olarak ortaya çıkmasını gizleyen açık ve devamlılık arz eden davranışların vergisel işlemlerde kullanılmasını kabul etmeme imkanına sahiptir. Aynı madde vergisel sebeplerle ortaya çıkan gerçek dışı davranışları da kapsamaktadır. İspat yükünü vergi idaresine veren bu hüküm, Fransız vergi mevzuatını işlevsiz bırakmayı amaçlayan uygulamaları engellemeye yöneliktir. Örneğin; aynı holding bünyesindeki (kardeş) kurumlar arasındaki borç alışverişine uygulanmayan Genel Vergi Kanunu’nun (Code General des Impôts-CGI) 39/1-3 ve 212 gibi indirimleri sınırlandıran maddelerinden dolayı yollarla kaçınmak için bir Fransız kurumun gerçekte yabancı bir ana kurumdan sağlanan borcu kendi kardeş kurumu üzerinden temin etmesi durumunda CGI’nin 64’üncü maddesi uygulanabilmektedir (Lavabrie, 1993: 57).

Vergi mükellefleri faaliyetlerini arzu ettikleri gibi yönlendirebilmekte ve vergi idaresi, kural olarak, bu duruma müdahale edememektedir. Bir kurum, yatırımını borçlanma veya hisse satışı şeklinde yapmakta muhayyerdir. Ancak “olağan olmayan idare davranışları” kavramı bu muhayyerliğe bir takım sınırlamalar getirmektedir. Bu kavram vergi idarelerine, vergilendirilebilir matraha pek çok gider, kayıp ve kurum menfaatlerine ters düşen gelirden vazgeçme uygulamalarından kaynaklanan diğer kayıpları ekleme imkanı vermektedir. Bu kavramla ilgili konular birbirleriyle ilişki içinde olan çeşitli ülkelere ait taahhütlere uygulanmaktadır (Dervel, 1996: 41).

“Normal olmayan idare davranışları” kavramı, bir Fransız kurumunun yabancı ortakları tarafından kazancın transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılması yoluyla finansmanını cezalandırmasa da, kurumun vergilendirilebilir kazancına aşırı faiz ödemelerini de eklemek için kullanılabilir. Kapsam itibariyle daha geniş olan diğer kurallar, bir Fransız kurumunun hissedarlarına yapılan faiz ödemelerinin indirilmesi kısıtlamaktadır. Bu kuralların bazıları Fransız vergi idaresinin genel inceleme yetkisi dahilinde işlerken, diğerleri de uluslararası vergiden kaçınma konularıyla ilgilidir (Dervel, 1996: 41).

Fransız vergi sisteminde ilişkili bir kurumla muvazaalı işlemlerde bulunulması durumunda uygulama şu şekilde gerçekleşmektedir: CGI'nin transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını düzenleyen 57'nci maddesine göre, yabancı bir devlette iştiraki olan ve bu teşekküle alım veya satış fiyatlarını düşük ya da yüksek göstererek veya başka bir araçla kazanç transfer eden Fransız kurumunun vergi matrahını bu aktarma oranında yükseltmesi gerekmektedir. Yabancı iştirak, daha avantajlı bir vergi mevzuatına sahip olan ülkede kayıtlı olmadığı sürece vergi idaresi bu bağlılık ilişkisini ispat etmek zorundadır. Vergi idaresi ayrıca, fiili veya resmi, muvazaalı bir kazanç transferinin varlığını ispat etmekle de yükümlüdür. 1966 yılından bu yana vergi idaresi kazanç transferinin iddia edildiği durumlarda Fransız kurumundan yabancı ülkedeki iştirakiyle ilgili bilgi isteme hakkına sahiptir. CGI'nin 57'nci maddesi vergi idaresine, özellikle bir Fransız kurumu tarafından yabancı bir iştirake aşırı faiz ödemesinin yapıldığı durumlarda olağan olmayan mali ilişkileri düzeltme yetkisi vermektedir (Mathieu, 1992: 90).

Bir Fransız kurumunun, Fransa dışında ilişkili olduğu bağlı veya denetimindeki bir kurumla emsallere uygunluk ilkesine aykırı bir şekilde mal veya hizmet alışverişinde bulunmuş veya herhangi bir şekilde başka avantajlar sağlamış ise bunları vergi matrahından indirmesi mümkün değildir (Laure, 1993: 40).

Fransız vergi sisteminde transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı CGI'nin 109/1-1 maddesinde düzenlenmiştir. Anılan hükme göre, “kazancın yedek olarak ayrılmamış ve sermayeye dahil edilmemiş olması kazancın dağıtıldığı anlamına gelmektedir.” Kazanç kurum bünyesinde kaldıysa ya yedeklerde ya da sermayede görülecektir. Kazanç sermaye veya yedeklerde görülüyorsa dağıtılmıştır. Kazancın dağıtılmış sayılması için kazançtan pay alanların kurum ortağı olmaları gerekmektedir. Bu kazanç dağıtımından faydalanan kişinin kim olduğu bilinmiyorsa, vergi idaresi kurumdan “fazla dağıtılan kazançtan faydalananın kim olduğuna ilişkin ilave bilgileri talep etme (sorma)” imkanına sahiptir (CGI m. 117). Kurumun cevap süresi 30 gündür. Cevap verilmemesi (veya yetersiz bir cevap verilmesi) durumunda kuruma verginin bir katı tutarında vergi cezası kesilmektedir. Kurumun yararlanan kişinin kim olduğunu açıklaması vergi idaresini bu kazançtan belirtilen kişinin yararlandığını ispat etme yükümlülüğünden kurtarmamaktadır.

Ücretlilere sağlanan aynı menfaatler, eğer beyan edilmedilerse, “normal ücret sınırları” içinde bile olsalar transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı hükmündedir. Kurumun ortaklarına yaptığı ödemeler, kurum kurumlar vergisi mükellefi değilse, vergi matrahından indirilebilmektedir. Eş yapılan ödemeler de yılda götürü olarak 17 bin FF ile sınırlı olmak kaydıyla vergi matrahından indirilebilir. Çocuklara yapılan ücret ödemeleri de vergi matrahından indirilebilmektedir. Ancak her üç durumda da yapılan ödemenin görülen hizmetle orantılı olması gerekir. Kurum, kurumlar vergisi mükellefiyse bu giderler “gerektiğinden fazla” olmamak şartıyla indirilebilir. Kurumun idarecilerine yapılan ücret ödemeleri de, kural olarak, vergi matrahından indirilebilmektedir. Ancak bu ödemelerin vergi matrahından indirilebilmesi için CGI'nin 39/1-1 maddesinde bir sınırlama getirilmiştir. Buna göre bu ödemelerden “yapılan ödemenin belli bir iş karşılığında olması, yapılan hizmetin niteliği gereği olması ve gerekenden fazla olmaması” şartlarını taşıyanlar vergi matrahından indirilebilmektedir. Çeşitli ölçütlere göre “gerekten ödemeyi takdir hakkı vergi idaresindedir (Brachet, 1997:

118). Yapılan ödeme, niteliği ne olursa olsun (ücret, aynı bir menfaat veya kârdan pay), yapılan hizmetin karşılığı olarak vergi idaresi tarafından “olağan” bulunursa vergi matrahından indirilebilmektedir (Brachet, 1997: 119).

Fransa’da vergi incelemesi sırasında vergi idaresi CGI’nin 57’nci maddesi kapsamında yurt dışına doğrudan bir kâr transferinin varlığını tespit etmeleri durumunda incelenen kurumdan örtülü kazanç politikasıyla ilgili bütün bilgileri talep etme imkanına sahiptir. Bunlar normal bir vergi denetimi sırasında yapılan incelemelerdir, özel bir transfer fiyatlandırması incelemesi yapılmamaktadır (Di Malta, 1995: 34).

Fransa’da kurumlar vergisinin geç veya eksik ödenmesi halinde mükellef aylık %0.75 oranında cezaya muhatap olmaktadır. Vergi yetkililerinin iyi niyeti istismar edilmişse bu cezayla birlikte kaçırılan verginin %40 veya %80’i oranında ayrıca ceza ödenmektedir. Bu cezaların gider olarak indirimi mümkün değildir (Dervel, 43).

Fransa’da transfer fiyatlandırması incelemelerine ayrılan kaynaklar gün geçtikçe artmaktadır. Uluslararası unsur taşıyan kurumların çoğu Ulusal ve Uluslararası Denetim İdaresi (Direction des Verifications Nationales et Internationales-DVNI) tarafından denetlenmektedir. DVNI, yıllık cirosu 400 milyon FF’yi geçen sanayi kurumları veya 250 milyon FF’yi geçen hizmet kurumlarını denetlemekle görevlidir.

Fransa’da kurumların mali durumlarını gösteren birkaç veri bankası bulunmaktadır. Bunlar Info Greffe Dime ve D&B database’dir. Fransa’da avansların eşitlik kuralına aykırı olacağı gerekçesiyle peşin fiyatlandırma anlaşması yapılmamaktadır (CGI m. 234/3-a). Ancak ABD-Fransız Vergi Anlaşması’nda bir çeşit ileriye dönük fiyat anlaşması mevcuttur.

Vergi idaresinin yapılan işlemlerin “olağan dışı” olduğunu ve bu işlemler neticesinde ayrıcalıklı bazı avantajların gerçekleştiğini ispat etmesi gerekmektedir. Olağan dışı işlemlerin varlığının vergi idaresi tarafından ispatlanmasının ardından Fransız Kurumu bu avantajların gerçek ticari işlemlerin gereği olduğunu ispatlamak zorundadır. Vergi idaresi muvazaalı işlemleri ve emsallere uygunluk ilkesine aykırı

mal alışverişindeki fiyat veya bedeli, emsal kurumlarla kıyaslamak suretiyle tespit etmek durumundadır (Muzellec, 1997: 375).

Aşağıda Tablo 5 'de ABD ve bazı AB üyesi ülkelerinin uyguladıkları transfer fiyatlandırması yöntemleri ile bu yolla örtülü kazanç dağıtımı olması halinde cezai yaptırımlar verilmiştir.

Tablo 5. Transfer Fiyatlandırmasının Üretim İşletmelerinde Uygulaması

ÜLKE	Transfer Fiyatlandırması Düzenlemeleri	Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri	Gerçeğe Aykırı Transfer Fiyatlandırmasına Yönelik Cezalar
ALMANYA	<p>- Foreign Tax Act, Kısım 1 emsallerine uygunluk ilkesini açıklamaktadır. - Kurumlar Vergisi Kanunu, Kısım 8, paragraf 3, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını düzenlemektedir.</p>	<p>- Karşılaştırılabilir Fiyat yöntemi - Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi - Maliyet Artı Yöntemi</p>	<p>Mükellef transfer fiyatlandırmasıyla ilgili belgeleri idareye vermemişse veya belgeler eksik ve yetersiz ise kazancın %5 ila %10'u arasında ilave tarhiyat yapılır. Yapılan tarhiyat 5 bin Avro'dan az olamaz. Zamanında verilmeyen belgeler için de 1 milyon Avro'ya kadar (geciken her gün için 100 Avro) ceza verilir. Gecikme faizi ise %6 olarak belirlenmiştir</p>

İNGİLTERE	<p>Transfer fiyatlandırmasıyla ilgili özel düzenlemeler bulunmamakla birlikte aşağıda belirtilen düzenlemeler konuyla ilgilidir. - HMRC, 28AA - Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunu, Kısım 12B - Vergi İdaresi Kanunu, Kısım 108111 - Mali Kanun 16.</p>	<p>Transfer fiyatlandırması yöntemleriyle ilgili herhangi bir özel düzenleme bulunmamakla birlikte OECD Rehberi'nde yer alan yöntemler kabul edilmiştir.</p>	<p>Mali Kanun 18, f. 20 ve Vergi İdaresi Kanunu Kısım 95/96'ya göre kayba uğratılan verginin bir katına kadar gecikme faizi de dikkate alınarak vergi cezası kesilir. Emsal bedelin tespit edilmesiyle ilgili belgelerin usulüne uygun olmaması durumunda da 3 bin Avro ceza kesilir.</p>
FRANSA	<p>- Vergi Kanunu m. 57 ve 238 A - İdare Kanunu m. L 13 B</p>	<p>Geleneksel işlem yöntemleri uygulanmaktadır: - Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi - Yeniden satış fiyatı yöntemi - Maliyet artı yöntemi - Diğer yöntemler de ender olarak kullanılabilir. kullanılabilmektedir.</p>	<p>Özel düzenleme bulunmamakla birlikte kayba uğratılan vergi için aylık %0,4 gecikme faizi, kötü niyetli eylemler için %40, kaçakçılığa yönelik eylemler için de %80 vergi cezası uygulanır.</p>
	<p>Gelirler Kanunu (IRC) §482, §6038A, §6038C, §6662(e)(h)</p>	<p>- Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi - Yeniden satış fiyatı yöntemi, - Kâr bölme yöntemi - Mükellefin belirleyeceği yöntem Bunlar dışında,</p>	<p>Kayba uğratılan verginin %20 ila %40'ı arasında vergi cezası kesilmektedir.</p>

ABD		-Karşılaştırılabilir hizmet fiyatı yöntemi - Hizmet maliyeti yöntemi - Brüt hizmet marjı yöntemi - Hizmet maliyet artı yöntemi de uygulanabilir.	
-----	--	--	--

Kaynak: Urbach Hacker Young International (UHY), Global Transfer Pricing Guide, 2006 ve Ernst&Young, Transfer Pricing Global Reference Guide 2006'dan derleyen Köse, T., Ferhatoğlu, E., Transfer fiyatlandırması, Üretim İşletmelerinde Uygulama, Ankara, Şubat, 2008, s. 119-124.

3. TÜRKİYE AÇISINDAN TRANSFER FİYATLANDIRMASI

Vergi Mevzuatında transfer fiyatlandırması kavramı ilk kez benzer bir ifade olarak “örtülü kazanç” kavramı ile yer almıştır. Örtülü kazanç kavramı 03.06.1949 tarih ve 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 17'inci maddesinde ile düzenlenmiştir ve bu düzenleme 31.12.2006 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır. Ancak örtülü kazanç kavramı sorun teşkil eden konular, uluslararası alandaki gelişmeler, diğer ülkelerin düzenlemeleri ve OECD'nin bu alandaki çalışmaları göz önünde bulundurularak “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı” başlığı altında yeniden düzenlenmiştir. 01.01.2007 tarihinde 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer alan transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı hükümleri ile gelişmiş ülkelerin düzenlemeleriyle paralel doğrultuda ortak kavram ve uygulama birliği oluşturacak şekilde daha çağdaş bir yapı getirilmiştir.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 13. maddesi ile Türk Vergi Sistemine kazandırılmış olan transfer fiyatlandırması ve örtülü kazanç dağıtımı yöntemi 1 Ocak 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Transfer Fiyatlandırması bir uluslararası şirketin kendi bölümleri ya da şubeleri arasındaki mal ve hizmet satışlarında uyguladığı fiyat olarak tanımlanabilir. Başka bir tanıma göre ise transfer fiyatlandırması ana şirketin başka şirketlere mal ve hizmet satımlarında uyguladığı fiyatları yabancı ülkede ve kendisine idari veya mali yönden bağlı bulunan şirketlere mal ve hizmet satımlarında uygulamasıdır. Transfer

Fiyatlaması ana şirketin mal ve hizmet satımlarında uyguladığı fiyat ve değerlendirmeyi kendisine mali ve idari yönden bağlı bulunan şirketleri arasında emsallere uygunluk ilkesine göre belirlemeyerek vergiden kaçınmayı sağlayan bir yönetim tekniği olarak da tanımlanabilir (Güneş, 2009:52).

Avrupa Birliğinin vergilendirme alanındaki mevzuatına uyum çerçevesinde ülkemizde vergi kanunları yeniden gözden geçirilip, gerekli düzenlemeler ve değişiklikler yapılmaya başlanmıştır. Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 17. Maddesinde düzenlenmiş olan "Örtülü Kazanç" ile ilgili olarak uygulamada idare ile mükellef arasında birçok anlaşmazlık ve mahkemeye intikal eden sorunlar nedeniyle bu konuda Avrupa Birliği esaslarına uygun yeni bir düzenleme yapma ihtiyacı doğurmuştur.

Bu bölümde; transfer fiyatlandırmasında örtülü sermaye, örtülü kazanç ile 5422 sayılı kurumlar vergisi kanunda, 5520 sayılı kurumlar vergisi kanunda ve 193 sayılı gelir vergisi kanunda yer alan düzenlemeler incelenecektir.

3.1. Örtülü Sermaye Kavramı

İşletmeler, faaliyetlerini devam ettirebilmek ve amaçlarına ulaşabilmek için finansman ihtiyaçlarını gidermek üzere öz kaynaklar ve yabancı kaynaklara, diğer bir anlatımla borçlanmaya gereksinim duyarlar. Bu itibarla, işletmeler borçlanma yoluyla alacakları kredileri, işletme dışındaki üçüncü kişilerden ya da ortaklardan temin edebilmektedir (Öncel, 1978:2).

Ancak, işletmelerin borç aldıkları kişilere ödedikleri faiz, vade farkı, kur farkı ve borçlanmaya ilişkin diğer sair masraflarını yabancı kaynak maliyetleri arasında hâsılatından gider olarak indirebilmeleri, ortakların işletmeye sermaye koyarak kâr payı elde etmektense, sermayeyi borç olarak vererek karşılığında faiz elde etmeyi tercih etmelerine yol açmaktadır (Özbalcı, 1999:427).

Bu yönüyle, faizler üzerindeki vergi yükünün, işletmenin kazancı üzerindeki vergi yükünden daha az olması sebebiyle, işletmelerin ortaklardan sermaye temin etmektense borçlanmaya yönelerek öz sermaye içinde yer alması gereken fonları borç olarak alması durumunda, "örtülü sermaye"nin varlığından söz edilebilmektedir (Kızılot, 2000:1553).

5520 sayılı yeni KVK' da örtülü sermaye ile ilgili açıklamalar yapılırken uluslararası uygulamalar mümkün olduğunca dikkate alınmıştır¹⁸³. Kurumlar vergisi mükelleflerinin ortak ve/veya ortaklarla ilişkili kişilerden yapmış oldukları borçlanmaların örtülü sermaye olarak değerlendirilmesine ilişkin usul ve esaslar 5520 sayılı K.V.K.'nın "Örtülü Sermaye" başlıklı 12. maddesinde (Tekin,Kartaloğlu, 2008:14) aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

Kurumların, ortaklarından veya ortaklarla ilişkili olan kişilerden doğrudan veya dolaylı olarak temin ederek işletmede kullandıkları borçların, hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun öz sermayesinin üç katını aşan kısmı, ilgili hesap dönemi için örtülü sermaye sayılır.

Yukarıda belirtilen karşılaştırma sırasında, sadece ilişkili şirketlere finansman temin eden kredi şirketlerinden yapılan borçlanmalar hariç olmak üzere, ana faaliyet konusuna uygun olarak faaliyette bulunan ve ortak veya ortakla ilişkili kişi sayılan banka veya benzeri kredi kurumlarından yapılan borçlanmalar % 50 oranında dikkate alınır.

3.2. Örtülü Kazanç Kavramı

Örtülü kazanç müessesesi KVK' da kanunen kabul edilmeyen indirimler başlığı altında yer alan bir vergi güvenlik müessesesidir. Bu müessese Türk Vergi Sistemine ilk kez 03.06.1949 tarih ve 5422 sayılı KVK'nın 17. maddesi ile girmiş, yeni KVK'nın uygulanmaya başladığı 01.01.2007 tarihine kadar da yürürlükte kalmıştır.

Kurumlar tarafından elde edilen kazancın kurumlar vergisine tabi tutulduktan ve diğer yasal yükümlülükler de yerine getirildikten sonra dağıtılması işlemine normal kâr dağıtımı denilmektedir (Arpacı, 2005:114). Örtülü kazanç dağıtımında ise daha farklı yollardan kazancın dağıtımı söz konusudur. En geniş anlamıyla örtülü kazanç; bir şirketin kurum kazancını düşük göstermek amacıyla kar-zarar hesabını direkt etkileyen alım-satım, imalat, inşaat işlerinin, hizmet ilişkilerinin ve ücret ödemelerinin gerçeğe aykırı büyüklük veya küçüklüklerde gösterilerek kurum bünyesinde kalması gereken bir kazancın kurum ortaklarına veya diğer ilgili kişilere aktarılmasıdır (Güner, 2004:14).

5520 sayılı KVK'nun 13. maddesinde düzenlenen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını müessesesi olanı değil olması gerekeni tespit ederek ortaklara gizli kazanç aktarımını engellemeye yönelik bir vergi güvenlik müessesesidir ve bu noktada muvazaa müessesesinden ayrılır. Çünkü muvazaa müessesesinde gerçek olay görünürdeki olayın ardına kısmen veya tamamen gizlenmiştir. Böyle bir durumda olayların gerçek mahiyeti tespit edilmekte, görünürdeki olayın ardındaki gerçek durum vergilemeye esas alınmaktadır. Oysaki transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımında durum farklıdır. Zira işlemde mutlak veya kısmi muvazaa yoktur. Müessese gerçekten var olan olaydan hareketle olması gereken duruma ulaşmakta, olması gereken olayı kurumlar vergisi açısından vergilendirmeye esas almaktadır. Zira unutulmamalıdır ki transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını olayında da tıpkı örtülü sermaye olayında olduğu gibi yapılan işlem vergi matrahını etkilemediği ya da mali karın hesaplanması aşamasında matrahtan indirilmediği sürece vergi hukuku açısından yapılacak bir şey yoktur (Koyuncu, 2005:150-151).

Diğer bir deyimle, Örtülü kazanç dağıtımında, transfer fiyatları yoluyla, işletme içerisinde olması gereken bir kazanç, çeşitli yöntemlerle yine işletme ile ilişkili gerçek ya da tüzel kişilere transferi sağlanmaktadır. Transfer fiyatının gerçek maliyeti yansıtmaması ya da bilinçli olarak, tercihe göre, yüksek ya da düşük belirlenerek, aktarım yapılması durumunda örtülü kazanç ortaya çıkacaktır. Sonuçta bir kazanç dağıtımını olmakla birlikte bu 'örtülü' olarak yapılmaktadır.

Kazanç dağıtımını olarak bakıldığında, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını müessesesinin, yalnız kurumlar vergisi mükellefleri, bunlar içinde de özellikle sermaye şirketleri ile ilgili olduğu görülmektedir. Çünkü yalnız onlarda kar payı dağıtımından söz edilebilir. Diğer kurumlar vergisi mükellefleri açısından da kabul edilmesi, onların amaçları doğrultusunda yapacakları bazı işlemler dolayısıyla oluşan değerlerin, kanunen kabul edilmeyen gider sayılmasına yol açacağından, örtülü kazanç uygulamasıyla beklenen sonuçtan uzaklaşılmasına neden olacaktır.

Sermaye şirketlerinde normal kar dağıtımını dışında, örtülü olarak yapılan dağıtım söz konusu olduğunda örtülü kazanç dağıtımını ortaya çıkacaktır. Bunun ile bir sermaye şirketinin vergilendirilmemiş geliri, açık kazanç dağıtımını ya da sermayenin

geri ödenmesi biçiminde olmaksızın, bir ortağa veya onun yakınlarına kaydırılmaktadır. Bu devir, bir hukuki işlem çerçevesinde yapıldığından, örtülü kazanç dağıtımı görülmemektedir. Şirketle ortağı arasında kurulan alım satım, kira, ödünç alıp verme gibi ilişkilerin arkasına gizlenilmekte (Öncel, 1978:150) muvazaalı işlemler yapılmaktadır.

3.3. Örtülü Sermaye, Örtülü Kazanç ve Kurumlar Vergisi İlişkisi

Örtülü sermaye, KVK' da kanunen kabul edilmeyen giderler arasında sayılan bir vergi güvenlik müessesesidir. Örtülü sermayeye bir vergi güvenlik müessesesi olarak asıl işlerlik kazandıran unsur; gerçek kişi-şirket ilişkileri ve dar mükellefiyettir. Özellikle bu konuyla ilgili olarak dar mükellefiyetin söz konusu olduğu durumlarda Türkiye'deki kurumun sermaye yapısı ile ilgili çok önemli incelemelerin yapılması gerekmektedir. Çünkü bazı durumlarda yabancı kurumların Türkiye'deki faaliyetleri için yeterli sermaye tahsis etmedikleri hatta hiç sermaye tahsis etmedikleri, gerekli kaynağın yurt dışındaki merkezden ya da merkez vasıtası ile kredi müesseselerinden sağlandığı görülmektedir. Bununla ilgili giderlerin Türkiye'deki kayıtlara faiz gideri olarak aktarıldığında kâr dağıtımı hükmünde sayılarak matraha ilave edilmesi gerekecektir (Özbalcı, 2004:378).

Örtülü sermaye üzerinden ödenen faizin kâr payı hükmünde sayılması tek başına vergilemeye yol açmaz. Çünkü burada kanun dışı olan yol örtülü sermaye faizinin kurum kazancından indirilmesidir. Yani ödenen faiz kurum kazancını olumsuz etkilemediği sürece vergi hukuku açısından bir sorun yoktur. Örtülü kazanç dağıtımında etkilenen iki taraf vardır. Bunlar; tüzel kişilik olarak kurum ve kendisine para transferi yapılan ortaktır. Zira her iki uygulamada da iş hayatından özel hayata doğru bir gelir akımı vardır. Bu nedenle çoğu yazarlar örtülü olarak yapılan ödemeleri şahıs şirketlerinde teşebbüsten para çekme kavramı ile bir tutarlar (Öncel, 1978:3).

Sonuç olarak örtülü kazanç, kuruma ait vergilendirilmemiş gelirin kardan pay verme ya da sermayenin geri ödenmesi durumları dışında ortaklara ya da onların yakınlarına aktarılması yoluyla kurumlar vergisi matrahının aşındırılmasıdır. Zira bu işlem, hukuki bir işlem görünümü verilerek yapıldığından dolayı ilk bakışta örtülü kazanç hemen fark edilmeyebilir (Işık, 2005:341).

3.4. Örtülü Kazanç ve Transfer Fiyatlandırması İlişkisi

Transfer fiyatlandırması, aralarında değişik açılardan bağ bulunan şirketler arasında mal ve hizmet alış-verişlerinin nasıl yapılması gerektiği yönünde temel prensipleri ortaya koyan olumlu bir kavramdır (Güner, 2004:12).

Örtülü kazanç kavramı ise hangi tür ilişkilerin vergi hukuku açısından kabul edilmeyeceği üzerinde durmaktadır. Transfer fiyatlandırması ve örtülü kazanç kavramları bir arada değerlendirilirken emsallere uygun olmayan transfer fiyatları örtülü kazanç olarak mütalaa edilebilir ya da örtülü kazanç, transfer fiyatlarının kötüye kullanılması olarak nitelendirilebilir.

Neticede transfer fiyatlandırması kavramı ile örtülü kazanç kavramı her ne kadar hitap ettiği işlem sayısı açısından birbirinden ayrılırlar da, her iki konuda kanunen kabul edilmeyen bir yolun kullanılması konusunda ortak paydada yer almaktadır (Aslan, 2006:13).

3.5. 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Düzenlemeleri

Türk Vergi Sisteminde transfer fiyatlandırması uygulaması açık bir şekilde düzenlenmemekle birlikte paralel yapı sergileyen müesseseler öteden beri sistemde bulunmaktaydı. 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 15, 16, 17. maddelerinde yer alan örtülü sermaye ve örtülü kazanç uygulamaları bire bir transfer fiyatlandırmasına benzemese de özü itibariyle söz konusu uygulamanın birer temsilcisi konumundaydılar. Kurumlar Vergisi Kanunu hükümlerine bakıldığında örtülü kazanç dağıtım işleminin önüne geçilmesi için yasal düzenlemelerin iki esas üzerine inşa edildiği görülmektedir. Bunlardan birincisi yapılan işlemlerde “emsallere uygunluk”, bir diğeri de şirket tüzel kişiliğinin bağımsız bir varlık olduğunu ortaya koyan “ayrı varlık” prensibidir ki; her iki esas da aslında OECD Transfer Fiyatlandırma Rehberinin benimsediği iki esastır (Erdel, Okumuş, 2002:86).

Ancak, 5422 sayılı mülga KV kanunu ÇUŞ'ların transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç sağlamalarını engellemekte başarılı olduğu söylenemez.

3.6. 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Düzenlemeleri

21 Haziran 2006 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ile uluslar arası vergi çevrelerinin 70’li yıllardan beri aşına olduğu transfer fiyatlandırması terimi pozitif hukuk metnine geçmiştir (Yaltı, 2007:7).

5422 sayılı KVK’nın 17. maddesinde yer alan örtülü kazanç kavramı yukarıda belirtildiği üzere 5520 sayılı yeni KVK’nın 13. maddesi ile önemli değişikliklere uğramıştır. Ancak hemen belirtilmesinde fayda var ki; söz konusu madde örtülü sermaye müessesesinde yapılan değişikliklerden daha farklıdır. Aslında söz konusu KVK’nın 13. maddesi ruhu itibarıyla değiştirilmemiş, transfer fiyatlandırması başlığı ile yeniden ele alınmıştır. Transfer fiyatlandırması ilk bölümde belirtildiği üzere; bir ticari işletmenin kendi bölümleri veya kolları arasındaki mal ve hizmet satışlarında uyguladığı fiyattır (Akbulut, 2004: 112).

5520 sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu’nda yer alan Transfer fiyatlaması, özellikle çok uluslu şirketleri yakından ilgilendiren en önemli düzenlemelerden bir tanesidir. Daha önce vergi sistemimizde yer alan “örtülü kazanç dağıtımı” müessesesine açıklık getiren bu düzenleme, Türkiye’nin üye olduğu OECD’nin çok uluslu şirketler ve vergi idareleri için 1995 yılında bir rapor çalışması şeklinde yayımlanmış olduğu genel transfer fiyatlandırma prensipleri ile uyum halindedir.

5520 sayılı KVK’nın ilk düzenlemesi 11/c. maddesinde yer almaktadır. Buna göre kurum kazancının tespitinde transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazançlar kanunen kabul edilmeyen gider niteliğindedir. Konuyla ilgili ikinci düzenleme ise 13. madde de yer almaktadır ve aşağıda tam metni belirtilmiştir.

Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır. Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri

gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.

İlişkili kişi; kurumların kendi ortakları, kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurum ile idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumları ifade eder. Ortakların eşleri, ortakların veya eşlerinin üstsoy ve altsoyu ile üçüncü derece dahil yansoy hısımları ve kayın hısımları da ilişkili kişi sayılır.

Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk Vergi Sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler, ilişkili kişilerle yapılmış sayılır.

Emsallere uygunluk ilkesi, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade eder. Emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda tespit edilen fiyat veya bedellere ilişkin hesaplamalara ait kayıt, cetvel ve belgelerin ispat edici kâğıtlar olarak saklanması zorunludur.

Kurumlar, ilişkili kişilerle yaptığı işlemlerde uygulayacağı fiyat veya bedelleri, aşağıdaki yöntemlerden işlemin mahiyetine en uygun olanını kullanarak tespit eder:

a) Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi: Bir mükellefin uygulayacağı emsallere uygun satış fiyatının, karşılaştırılabilir mal veya hizmet alım ya da satımında bulunan ve aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilerin birbirleriyle yaptıkları işlemlerde uygulayacağı piyasa fiyatı ile karşılaştırılarak tespit edilmesini ifade eder.

b) Maliyet artı yöntemi: Emsallere uygun fiyatın, ilgili mal veya hizmet maliyetlerinin makul bir brüt kâr oranı kadar artırılması suretiyle hesaplanmasını ifade eder.

c) Yeniden satış fiyatı yöntemi: Emsallere uygun fiyatın, işlem konusu mal veya hizmetlerin aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel

kişilere yeniden satılması halinde uygulanacak fiyattan, makul bir brüt satış kârı düşülerek hesaplanmasını ifade eder.

ç) Emsallere uygun fiyata yukarıdaki yöntemlerden herhangi birisi ile ulaşma olanağı yoksa mükellef, işlemlerin mahiyetine uygun olarak kendi belirleyeceği diğer yöntemleri kullanabilir.

d) İlişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanacak fiyat veya bedelin tespitine ilişkin yöntemler, mükellefin talebi üzerine Maliye Bakanlığı ile anlaşarak belirlenebilir. Bu şekilde belirlenen yöntem, üç yılı aşmamak üzere anlaşmada tespit edilen süre ve şartlar dahilinde kesinlik taşır.

e) Tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç, Gelir ve Kurumlar Vergisi kanunlarının uygulamasında, bu maddedeki şartların gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibarıyla dağıtılmış kâr payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılır. Daha önce yapılan vergilendirme işlemleri, taraf olan mükellefler nezdinde buna göre düzeltilir. Şu kadar ki, bu düzeltmenin yapılması için örtülü kazanç dağıtan kurum adına tarh edilen vergilerin kesinleşmiş ve ödenmiş olması şarttır.

f) Tam mükellef kurumlar ile yabancı kurumların Türkiye'deki işyeri veya daimi temsilcilerinin aralarında ilişkili kişi kapsamında gerçekleştirdikleri yurt içindeki işlemler nedeniyle kazancın örtülü olarak dağıtıldığının kabulü Hazine zararının doğması şartına bağlıdır. Hazine zararından kasıt, emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen fiyat ve bedeller nedeniyle kurum ve ilişkili kişiler adına tahakkuk ettirilmesi gereken her türlü vergi toplamının eksik veya geç tahakkuk ettirilmesidir.

g) Transfer fiyatlandırması ile ilgili usûller Bakanlar Kurulunca belirlenir

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer alan transfer fiyatlaması ile yapılan düzenleme de maddi içerik konu itibarıyla yeni değildir. Yeni olan tek nokta, ilişkili kişiler arasında emsallere uygun fiyat belirleme yöntemlerinin pozitif hukuk metnine dâhil edilmiş olmasıdır. Bunlar, karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, maliyet artı yöntemi ve yeniden satış fiyatı yöntemidir. Bu yöntemler, transfer fiyatlandırması standartlarının oluşmasında uluslararası sıfat ve konumu genel kabul gören OECD'nin önerdiği yöntemlerdir (Yaltı, 2007:8).

3.7. 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu Düzenlemeleri

5615 sayılı Kanun kapsamında yapılan düzenlemeler ile GVK'nda önemli değişikler yapılmıştır. Yapılan değişikliklere bakıldığında, asgari geçim indirimi müessesesinin sisteme dâhil edilmesinin yanında, özellikle Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer alan bir takım uygulamaların da gelir vergisine eklendiği ve paralel bir düzenleme elde edilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır (Biyay, 2007:1).

5615 sayılı Kanun'un 3. maddesiyle GVK'nun 41. maddesinin 5.bendine eklenen hükümlerle transfer fiyatlandırması uygulaması sadece kurumlar vergisi mükelleflerine yönelik kalmamış, ticari kazanç sahibi gerçek kişiler içinde geçerlilik kazanmıştır. Buna göre (Biyay, 2007:1);

- Teşebbüs sahibinin eşi, üstsoy ve altsoy, üçüncü derece dâhil yansoy ve kayın hısımları ile doğrudan veya dolaylı ortağı bulunduğu şirketler, bu şirketlerin ortakları, bu şirketlerin idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından kontrolü altında bulunan diğer şirketler ilişkili kişi sayılır.
- Bu bent uygulamasında, imalat ve inşaat, kiralama ve kiraya verme, ödünç para alınması veya verilmesi, ücret, ikramiye ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler, her hâl ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.
- İşletmeden çekilmiş sayılan farklar, ilişkili kişi tarafından beyan edilmiş gelir veya kurumlar vergisi matrahının hesabında dikkate alınmış ise ilişkili kişinin vergilendirme işlemleri buna göre düzeltilir. İlişkili kişiler ve bu kişilerle yapılan işlemler hakkında bu maddede yer almayan hususlar bakımından, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 13 üncü maddesi hükmü uygulanır.

Düzenleme kapsamında kurumlar vergisine yapılan atıf dolayısıyla hem kurumlar vergisi kanununda yer alan transfer fiyatlandırması uygulaması hem de buna paralel olarak OECD uygulamaları gerçek kişiler açısından da önem kazanmıştır.

4. TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMININ VERGİSEL SONUÇLARI

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı müessesesinin KVK açısından ve KDVK açısından olmak üzere iki tür sonucu vardır. Bu konulara aşağıda kısaca değinilmiştir.

4.1. 5520 Sayılı KVK Açısından Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Sonuçları

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının vergisel sonucu, örtülü kazanç dağıtımı yapan kurum açısından yapılan harcamanın gider kabul edilmemesidir. Ancak örtülü kazancın muhatabı açısından sonuçları muhatabın vergi kanunları karşısındaki durumu ve dağıtılan kazançla ilgili olarak muhatabın yaptığı işleme göre değişmektedir. Konuyla ilgili literatürde farklı görüşler vardır.

Sadece Dağıtımı Yapan Mükellefler Nezdinde Tarhiyat Yapılacağı, Muhataplara Başvurulamayacağı Yaklaşımı:

Gelir İdaresinin 5422 sayılı KVK döneminde benimsediği bu görüşü göre transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının tespiti halinde, dağıtımı yapan şirket bünyesinde tarhiyat yapılmakla yetinilecektir. Çünkü transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı müessesesinin bir vergi güvenlik müessesesi olarak asıl işlerlik kazandığı yer kurumlar vergisinin aşındırılmaya başladığı süreçtir. Ayrıca örtülü yoldan dağıtılan kazancı elde eden açısından ticari kazanç ya da başkaca bir gelir unsuru olarak değerlendirilebilir. Burada eleştiri yapılan durum örtülü yolla dağıtılan tutar olup zaten kanunen kabul edilmeyen gider niteliğindedir. Buna karşılık örtülü kazanç dağıtılan kişi ya da kurumun elde ettiği gelir gerçek bir işlem neticesinde elde edilmiştir. Bu nedenlerden ötürü örtülü kazanç dağıtımı yapan kurumun yanında bir de muhatabının nezdinde bir tarhiyat yapılmasına gerek yoktur (Işık, 2005: 240).

Dağıtımın Muhatabının da Tarhiyata Tabi Tutulması Gerekliğini Savunan Yaklaşım:

Bu görüşü göre, dağıtımı yapan şirket bünyesinde tarhiyat yapılacağı gibi dağıtımın muhatabında da tarhiyat yapılması gerekir. Bu yaklaşımın dayanakları şu şekildedir. Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtım müessesesi ile ilgili düzenlemeler GVK'nın 4108 sayılı kanun ile kaldırılan ortalama kar haddi ve benzeri vergi güvenlik müesseselerinden farklıdır. Diğer vergi güvenlik müesseseleri mükellefin durumunu; yapılması gerekeni yapmamış olarak değerlendirir. Oysa transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımında değerlendirmeye konu olan bizzat mükellefin gerçekleştirdiği ve gerçek olan işlemidir.

5520 sayılı KVK'nın 13. maddesinde belirtilen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının daha önce de değinilen sübjektif unsuru; kurumun ortaklarla veya ilgili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak işlem de bulunmasıdır. Burada yapılan işlemlerin bilinçli olarak düşük veya yüksek bedelle yapılması işlemin bilerek yapıldığına bir karine teşkil eder. Muhataba intikal eden bir kazanç olduğuna göre muhatabın da vergilendirilmesi gerekmektedir (Özbalcı, 2004: 432).

Muhatabın Örtülü Kazancı Beyan Etmesi Ve Hazine Kaybı Bulunmaması Nedeniyle Örtülü Kazanç Dağıtılan Mükellef Nezdinde İşlem Yapılmayacağı Yaklaşımı:

Bu görüşü destekleyenlere göre, örtülü kazanç dağıtılan kimse vergi mükellefi ise ve elde ettiği geliri beyan etmiş ise, dağıtımın muhatabı nezdinde bir vergilemeye gerek yoktur. Zira kazancı elde eden bunu beyan etmekle hazine kaybını bertaraf etmiş olacaktır. Çifte vergilendirmenin önlenmesi açısından da doğru olan budur. Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonunun kararı da "Örtülü kazanç dağıtılan firma kayıtlarında herhangi bir düzeltme yapılmaması gerekir." şeklindedir (Koyuncu, 2005a: 256).

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtılan mükellef bünyesinde ilave tarhiyat yapılmakla birlikte kazancı dağıtan kurum bünyesinde de tarhiyat yapılacağı görüşü:

Hazine zararı gözetmeksizin transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtan mükellef için eleştiri getirildiğinde, dağıtımın yapıldığı mükellef için düzeltme yapılması zorunludur. Aksi takdirde aynı konu üzerinden iki kere vergi alınması anlamına gelen çifte vergilendirmeden söz edilecektir. Şirketler arası bağlantıda göz önünde bulundurulduğunda genel çerçevede mükellefin mağduriyeti söz konusu olacaktır. Bu nedenle dağıtımı yapan firma nezdinde vergileme yapılması, karşı tarafta ise düzeltme yapılması kanunlara uygunluk açısından en makul uygulamadır (Koyuncu, 2005: 256).

5520 Sayılı KVK açısından değerlendirme:

Konu 5520 sayılı KVK açısından değerlendirildiğinde özellikle son görüş paralelinde sonuçların benimsendiği görülmektedir. Çünkü 5520 KVK'nın 13/9 maddesinde "Tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç gelir ve kurumlar vergisi yasaları uygulamasında bu maddedeki şartların gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibariyle dağıtılmış kar payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılacaktır." görüşü belirtilmiştir. Bu hükmün getirilmesindeki temel amaç, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı yapan mükellef nezdinde bir eleştiri getirildiği zaman, örtülü kazanç dağıtımı yapılan mükellef nezdinde de bir düzeltme yapılmasını sağlamaktır. Örtülü olarak dağıtılan kazancın kâr payı sayılması ile mükellefler bu kâr payına ilişkin olarak istisna hükümlerinden yararlanacağından, karşı taraf düzeltilmesi bu şekilde işleme taraf olanlar arasında gerçekleşmiş olacaktır (Koyuncu, 2005:258).

4.2. 3065 Sayılı KDV Kanunu Açısından Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Sonuçları

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı müessesesinin KDV ile olan ilişkisi özellikle, mal veya hizmetin bedelsiz veya emsallere uygun olmayan bir fiyat üzerinden kanunda belirlenen muhataba intikal ettirildiğinde KDV'nin de emsal alınan bedele göre tamamlanması gerekliliği konusunda ortaya çıkmaktadır. Konu özellikle faizler açısından tartışmalıdır.

Konuyla ilgili vergi idaresinin görüşü şu şekildedir. KVK'nın 13. maddesinde belirtilen ilişkilerin bulunduğu durumlarda ödünç olarak verilen para karşılığında

alınan faizler üzerinden KDV alınması gerekir. Ayrıca karşılıksız kaynak kullandırılması nedeniyle belli bir faizin alınması gerekir ve bu faiz üzerinden de bir KDV hesaplanmalıdır (Özbalcı, 2004: 448–449).

Danıştay'ın konuyla ilgili görüşü şu şekildedir. Danıştay 9. Daire'nin 23.10.1997 tarih ve E.1996/3270, K.1997/3335 sayılı kararında, “Kurumlar vergisi açısından örtülü kazanç dağıtımında bulunduğu tespit edilen yükümlü şirketin ortaklarına borç para vermesi işlemi KDVK'nın 1. maddesi anlamında ticari faaliyet kapsamında yapılan bir işlem olduğundan KDV'ye tabidir.” görüşü belirtilmiştir. Buna karşılık Danıştay 11. Daire'nin 12.11.1996 tarih ve E.1994/656, K.1995/487 sayılı kararında “Örtülü kazanç uygulamasına konu olan faiz geliri üzerinden KDV istenemez” yönünde görüş bildirilmiştir. Yine aynı Dairenin E.1998/1200, K.1999/3697 karar sayılı kararında “... aynı holding bünyesi içerisinde faizsiz olarak nakit para kullandırılmasıyla ilgili olarak yapılan örtülü kazanç tarhiyatı üzerinden hesaplanan KDV kabul edilmez.” şeklinde hüküm verilmiştir (Vergi Dünyası, 2002: 178-179).

5. VERGİ GÜVENLİĞİ VE ETKİNLİĞİ SAĞLAMAYA YÖNELİK TRANSFER FİYATLANDIRMASI KONUSUNDA YAPILMASI GEREKENLER

Transfer fiyatlandırması başlangıçta bir işletme iktisadi kavramı olarak ortaya çıkmış ve bir işletmenin kendi bölümleri arasında uygulanacak fiyatı tespit etmek için kullanılmıştır. Ancak uluslararası şirketler transfer fiyatlandırmasını ülkeler arasında ödeyecekleri vergiyi azaltmada bir vergi planlama aracı olarak kullanmaya başlayınca transfer fiyatlandırması uluslararası vergi hukukunun bir sorunu haline gelmiştir.

Türkiye'de 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile önemli ölçüde değişiklik geçiren düzenlemelerden birisi de Transfer Fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımına ilişkin düzenlemedir. Yeni kanunda “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı” adı altında yer alan düzenlemeyle örtülü kazanç dağıtımı müessesesinin unsurları değiştirilmiş, ticari bilançooya etki eder hale dönüştürülmüş ve saptanması, raporlanması, incelenmesi ve sonuçları yeniden düzenlenmiştir.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun göz önünde tutulmasıyla birlikte vergilemede etkinliği sağlamaya yönelik transfer fiyatlandırması konusunda yapılması gerekenler aşağıda başlıklar halinde sıralanmıştır.

5.1. Hazine Zararı Kavramı

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun "Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı" başlıklı 13'üncü maddesine eklenen yedinci fıkra hükmü aşağıdaki gibidir:

"Tam mükellef kurumlar ile yabancı kurumların Türkiye'deki işyeri veya daimi temsilcilerinin aralarında ilişkili kişi kapsamında gerçekleştirdikleri yurt içindeki işlemler nedeniyle kazancın örtülü olarak dağıtıldığının kabulü Hazine zararının doğması şartına bağlıdır. Hazine zararından kasıt, emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen fiyat ve bedeller nedeniyle kurum ve ilişkili kişiler adına tahakkuk ettirilmesi gereken her türlü vergi toplamının eksik veya geç tahakkuk ettirilmesidir."

Transfer fiyatlandırmasında ceza hükümlerinin hazine zararı kriteri ile ilişkilendirilmesi maddenin uygulandığı ilk günden itibaren tartışma konusu olmuştur. Hazine zararının bir koşul olarak aranmasının gerektiğini savunanlar, örtülü kazanç dağıtımının varlığından söz edilebilmesi için vergi ziyaının gerçekleşmesi gerektiğini, ancak kurumlardan birisinin vergi matrahının azalmasına yol açan meblağın aynı yılda diğer bir kurumun matrahına ilave edilmesi suretiyle vergilendirilmişse bu kaybın gerçekleşmediğini savunmaktadırlar (Kapusuzoğlu, 2008: 323).

Hazine zararı kavramı, emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen fiyat ve bedeller nedeniyle kurum ve ilişkili kişiler adına tahakkuk ettirilmesi gereken her türlü vergi toplamının eksik veya geç tahakkuk ettirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Kanun'da açıkça hükme bağlanmış olmamakla birlikte, Hazine zararının bulunup bulunmadığı incelenirken sadece kurumlar vergisinin değil başta gelir ve katma değer vergisi olmak üzere işlemle ilgili bütün vergilerin dikkate alınması olasıdır.

Kanun metninde kullanılan “her türlü vergi” ifadesinin en yakın zamanda açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. "Her türlü vergi" ifadesinden kasıt sadece kurum kazancı üzerinden ödenen vergiler olabileceği gibi yürürlükte bulunan tüm vergiler de olabilir.

Herhangi bir vergi kanundaki hükmün diğer vergi kanunları açısından da hüküm ifade edebilmesi için bu hususun ayrıca ve açıkça vurgulanması gerekmektedir. Kurumlar Vergisi Kanunu’nda yer alan genel bir ifadeden hareketle Katma Değer Vergisi ve Damga Vergisi gibi ayrı kanunları bulunan vergilere yönelik genişletici yorum yapılması doğru değildir. Düzenlemenin diğer vergileri de kapsamına alabilmesi için kanunda açık bir hüküm bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla ilerleyen dönemlerde idarenin bu konuda da daha somut ifadelere yer veren açıklamalarda bulunması gerekmektedir.

Diğer yandan, hazine zararı kavramı mevzuata 2008 yılı itibariyle girmiş olması nedeni ile mükellefler, transfer fiyatlandırması yöntemi ile örtülü kazanç dağıtımını kapsamında yaptığı işlemler hazine zararı kıstası aranarak cezalı işlemlere maruz kalmalarına rağmen 2008 yılından önceki aynı tür işlemlerde hazine zararı gözetilmeden cezalı tarhiyatlara maruz kalmaları eleştiri konusu olacaktır.

5.2. Emsal Bedel Problemi

İlişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olması gerekir. Buna emsallere uygunluk ilkesi adı verilmektedir. Emsallere uygunluk ilkesinin temel amacı, ilişkili kişiler arasındaki mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, söz konusu mal veya hizmet alım ya da satımı için aralarında ilişki bulunmayan kişiler arasında belirlenen fiyat veya bedele karşılaştırılabilir koşullar altında eşit olmasıdır.

Emsallere uygun fiyat ya da bedeli tespit etmek için karşılaştırılabilirlik analizi yapılması gerekir. Karşılaştırılabilirlik analizi, kontrol altındaki işlemlerin sahip olduğu koşullar ile kontrol dışı işlemlerin sahip olduğu koşulların karşılaştırılmasına dayanır. Bu nedenle karşılaştırılabilirlik kavramı da işlemler arasındaki farklılıkların herhangi bir şekilde karşılaştırma konusu unsurları maddi

olarak etkilememesi veya maddi olarak etkide bulunan farklılıkların belli işlemlerle düzeltilebilecek nitelikte olması gereğini ifade eder.

Karşılaştırılabilirliğin tespitinde dikkate alınan başlıca unsurlar aşağıdaki gibidir:

- Mal veya hizmetlerin nitelikleri,
- Üstlenilen işlev ve risklerin analizi,
- İşlemin gerçekleştiği pazardaki ekonomik koşullar,
- Kurumların iş stratejileri.

Emsal bedelin tespiti aşamasında yapılması gereken karşılaştırmalı analizde bu başlıklar detaylı bir şekilde incelenmek durumundadır. Çeşitli sektörlerdeki mükellefler tarafından yapılacak olan çalışmalara rehber olabilmesi için bu bölümün detaylandırılması zorunluluk arz etmektedir. Kaldı ki diğer ülke uygulamalarında söz konusu başlıklar ayrıntılı olarak mükelleflere sunulmuştur (Biyar, 2007:92).

Ayrıca emsal bedeli bulmada “emsal bedel aralığı” konusunda da ihtilaflar bulunmaktadır. Bu konunun uygulamasında mükellefler ve vergi idarelerinin karşılaştığı iki temel sorun vardır. Bunlar karşılaştırılabilir örnekler içerisinde aşırı değerler olması ve zarar eden firmaların aralığa dahil edilip edilmemesidir. Karşılaştırılabilir örnekler içerisinde aşırı değerler varsa; bu durum karşılaştırma sonuçlarında bir hata olduğunu ya da ilgili tarafların olağanüstü bir durumla karşılaştıklarını gösterir. Bazı ülke idareleri aşırı değerleri kabul etmekteyken, bazı ülkeler ise aşırı değerleri direkt olarak reddedip, aralığın dışında tutmaktadırlar. Zarar eden firmaların aralığa dahil edilip edilmemesi emsal bedel aralığı uygulamasında karşılaşılan bir diğer sorundur. Bazı ülkeler zararları aralığa dahil etmezken, bazıları zararları ekonomik hayatın normal bir sonucu olarak görmekte ve aralığa dahil etmektedirler. Ancak ayrıntılı ve doğru bir analiz yapılması kaydıyla, zarar eden firmaların sonuçlarının da emsal bedel aralığına dahil edilmesi yerinde olacaktır (Demir, 2008:46).

5.3. Belgelendirme ve Veri Havuzları

İdarenin, kanunla verilen yetkiye dayanarak transfer fiyatlandırmasıyla ilgili usulleri zamanında belirleyememesi veya belirlenen usullerin yeterince açık olmaması, uygulamada zorluklar çıkarabilecektir. Türkiye'de karşılaşılan zorluklardan biri, belgelendirmede kısıtlı süre verilmesi ve formlarda gerçekte hangi bilgilerin istendiğinin yeterince açık olmaması, yorum gerektirmesidir. Ancak, idarenin yol gösterici ve hoşgörülü davranmasıyla, bu zorlu dönemin iş hayatına fazla zarar vermesi önlenabilir.

Emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda tespit edilen fiyat ve bedellere ilişkin dokümanlar; kayıt, cetvel ve belgelerde, ileride yapılabilecek bir vergi incelemesinde, yapılan uygulamanın gerekçesini açıklayabilmek için, zaman aşımı süresi boyunca saklanmalıdır. Ayrıca mükelleflerin belgelendirme yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri için her bir ilişkili kişiyi ayrı ayrı ve tam olarak belirleyebilmesi gerekmektedir. Muhtemeldir ki, bazı mal satışlarının ilişkili kişiye yapılmış olduğu ancak olası bir vergi incelemesinde fark edilecektir. Bu durumda da belgelendirme yükümlülüğünün zamanında yerine getirilmediğinden hareketle cezaya maruz kalınması olasıdır (Elele, 2008:sy).

Diğer yandan, Türkiye'de SPK'ya tabi kurumların açıklamış oldukları zorunlu bilgiler dışında diğer şirketlere yönelik veri havuzları bulunmamaktadır. Mükellefler için daha da kötüsü, diğer ülke uygulamalarında görüldüğü gibi, vergi idaresinin elindeki vergi beyanları ve incelemeleri kaynaklı emsal bilgilerine ulaşamayacak olmalarıdır. Dolayısıyla Türkiye'deki şirketlerin, işlemlerini ve fiyatlarını içeren veri havuzlarının oluşturulması gerekmektedir. Türkiye'de yapılacak transfer fiyatlandırma işlemlerine ilişkin uygulamalarda emsal bedel aralığının tespiti için Avrupa'daki mevcut veri tabanlarının hem idare hem de mükellefler tarafından kullanılabilir hale getirilmesi gereklidir. Türkiye içinde veri tabanı oluşturma konusunda acilen bir çalışma yapılması yerinde olacaktır. Aksi halde karşılaştırma yapılamayacak, karşılaştırma yapılamadan da doğru transfer fiyatlandırması yapmak mümkün olmayabilecektir (Çiçek, 2012:222).

Gerek çok uluslu şirketlerin gerek yerel şirketler arasındaki transfer fiyatlandırması sorunun çözüm yolu; yasal düzenlemeler olduğu kadar gerçekleşen

işlemlere “emsal bedel” teşkil edecek olan bilgi havuzlarının hazırlanması yolundan geçmektedir. Bu nedenle Türkiye’de bilgi havuzları hızla oluşturulmalıdır.

5.4. Uzmanlık

Kanunda belirtilen mükelleflerin vergi idareleri ile ön anlaşma yapabilmelerine olanak tanıyan açıklamaları ve mükelleflerin uyguladıkları transfer fiyatlandırma uygulamalarına yönelik dokümantasyon hazırlamaları uzmanlık isteyen bir alanı da beraberinde getirmiştir. Pek çok uluslararası kurum, merkezlerinde transfer fiyatlandırması uygulamaları ile ilgili bir ekip ya da uzman istihdam etmektedirler. Türkiye’de bazı mesleki dallarda bu konu üzerine özel yetkilendirilmiş kişi ve kurumlarda olduğu gibi transfer fiyatlandırması ve uygulamaları ile rapor hazırlayıp bunların denetimlerinin yapılması ile ilgili de , ihtisas sahibi kişilere veya şirketlere ihtiyaç vardır.

Bu nedenle vergi idaresi içinde sadece bu konu üzerine çalışacak ve uzmanlaşacak ayrı bir birim kurulmalıdır. Bu kurumun uzmanları OECD ile irtibat halinde olmalı ve gelişmeleri yakından takip etmeli, elde ettikleri bilgileri mükelleflere bildirmelidirler.

5.5. Vergi Denetim İncelemeleri

Transfer fiyatlandırması nedeniyle vergi kayıp ve kaçaklarının oluşmaması için özellikle vergi denetim sistemimizde etkinlik sağlanmalıdır. Özellikle vergi denetim elemanlarının vergi denetimi haricinde hiçbir işle uğraşmamalı ayrıca özellikle transfer fiyatlandırması ile ilgili bir birim kurularak sadece bu konu üzerine uzmanlaşmış kişiler eğitilmelidir. Ayrıca bu birimin çalışmaları, özellikle emsal bedel üzerine yaptıkları çalışmalar açık ve yansız olmalı ayrıca kamuya bilgi verilmelidir.

Transfer fiyatlandırmasında vergi denetiminin etkinliği artırılabilir. Ancak bu konuda ulusal çabaların üstünde uluslararası bir işbirliğine ihtiyaç vardır. Uluslararası vergilendirme sorunu olarak transfer fiyatlandırması incelemelerinde, diğer ülke vergi idareleriyle koordinasyon ve bilgi değişimi sağlanmalı, simultane ve ortak vergi inceleme olanakları artırılmalıdır. Ayrıca bu çabaların gerçekleşmesinde kurallar koyacak ve bu kuralları uygulanmasını gözetecek ve denetleyecek bir

“Dünya Vergi Örgütünün” kurulması gerekmektedir. Örgütsel açıdan, vergi denetim birimlerinin vergi incelemelerinde diğer disiplinlerdeki uzmanlıklardan yararlanması gerekmektedir. Emsal fiyatı belirlemede fiyata etki eden unsurların analizi, vergi inceleme elemanlarının uzmanlıkları ile tesis edilemez. Zira, bu analizler matematiksel modellerin kullanılmasını ve uzmanlık düzeyinde ekonomi bilgisi gerektirebilir. Bunu temin etmek için, ekonomist ve mühendis gibi mesleklerden vergi inceleme elemanı kadroları ihdas edilmesi gerekmektedir. Son dönemlerde vergi müfettişi alımlarında mühendis mezunlarının da dahil edilmesi, uzmanlık gerektiren konularda bu kadroların çok faydalı olacağı açıktır.

5.6. İlişkili Kişi

Transfer fiyatlandırması uygulamasında önemli kriterlerden biri ilişkili kişilerin belirlenmesidir. Dolayısıyla firma ya da firmaların bu kapsamda münasebette bulunduğu kişileri belirlenmesi gerekmektedir.

Transfer fiyatlandırması uygulamasında "ilişkili kişi" kavramı çok önemli bir yer tutmaktadır. Yani kimler ilişkili kişi sayılacak kimler sayılmayacak sorusu oldukça önemlidir. Zira transfer fiyatlandırması uygulamasının geçerli olabilmesi için mal veya hizmet alım-satım ilişkisinin ilişkili kişiler arasında gerçekleşmesi gereklidir. İlişkili olmayan kişiler arasındaki mal veya hizmet alım-satımlarında transfer fiyatlandırması düzenlemeleri geçerli değildir.

Yeni KVK’da “ilişkili kişi” kavramı oldukça geniş tutulmuştur. Bu durum mükelleflerin gerçekleştirmiş oldukları her alım ve satım ilişkisinde bir birleri açısından ilişkili olup olmadıklarının tespitini gerektirmektedir. Transfer fiyatlandırması ile ilgili yapılacak işlemlere işlerlik kazandırmak için ilişkili kişi sınırlarının ciddi manada daraltılması gerekmektedir. Ayrıca ilişkili kişilerle yapılan işlemlere bir alt sınır getirilmesi, bu sınırlar içinde kalan işlemler için belge düzenleme ve ibraz zorunluluğunun kaldırılması yerinde bir uygulama olabilir. Öte yandan transfer fiyatlandırması uygulamasının, yurt içi işlemlerde uygulanmaması, sadece yurt dışı işlemlerde uygulanması ilişkili kişi kavramını daraltır. Uluslararası mevzuatta bu yönde bir eğilim söz konusudur (Doğruyol, 2008:sy).

Yapılan ilişkili kişi açıklamalarında neredeyse ilişkili olmayan kişi var mı diye bir soru aklımıza gelmektedir. Bu nedenle ilişkili kişi kavramı daha net açıklanmalı ve hem mükellefin hem de idarenin yorumuna yer vermeyecek kıstaslar getirilerek düzenleme yapılmalıdır.

5.7. Şirketlerin Mali Tablolarına Erişim

Transfer fiyatlandırması uygulamasında diğer önemli bir konu “mali tablolara” ulaşma ilgili eksikliklerdir. Transfer fiyatlandırmasına yönelik yöntemlerin uygulanmasında şirketin mali verilerinden de oldukça yararlanılmaktadır. Dolayısıyla etkin bir transfer fiyatlandırması sistemi oluşturulması için uluslararası düzeyde bir muhasebe sistemi birliğinin olması gerekmektedir. Vergi idaresinin bu konuda bir hareket tarzı belirleyip Uluslar Arası Finansal Raporlama Sistemini, Türk Vergi Mevzuatına uyumlu hale getirip uygulamaya koyması yararlı olacaktır. Örneğin kara dayalı yapılan transfer fiyatlandırması yöntemlerinde uluslararası anlamda raporlama yapan bir firma kıdem tazminatları için karşılık ayıracak, Türk Mali Mevzuatına göre raporlama yapan bir firmada böyle bir karşılık ayırmayacağı için aralarında düzeltme yapılması gerekecektir (Çiçek, 2012:225).

Şirketlerin finansal tablolarının denetlenmesi ve bunların şirketlerin kendilerine ait web sayfalarında ilanını zorunlu kılan Yeni Türk Ticaret Kanunu'nun tüm maddelerinin yürürlüğe girmesi ile şirketlerin şeffaflaşması sağlanacaktır.

5.8. Vergi Mevzuatı ve Gümrük Mevzuatı

Transfer fiyatlandırılmasın da emsal bedel tespitinde vergi mevzuatı ile gümrük mevzuatı karşı karşıya gelmesi de söz konusudur. Gümrük vergisi matrahını teşkil eden malın değeri, emsal bedelinin altında olmamalıdır. Bu nedenle söz konusu emsal bedel hem vergi idaresi hem de gümrük idaresi mevzuatına uygun olmalıdır. Ancak, böylesine kusursuzu yerine, belli şartlar içersin de ulaşılabilecek en iyi ile yetinmek zorunda kalınmaktadır. Birisi bedelin yüksek olmasını, diğeri de düşük olmasını önlemeyi görev edinmiş iki idarenin aynı emsal bedelde buluşmaları zor olmaktadır. Bu nedenle ithal mallar için emsal bedel belirlerken gümrük mevzuatının da dikkate alınması gerekmektedir (Çiçek, 2012:225).

5.9. Peşin Fiyat Anlaşması

Peşin fiyatlandırma anlaşmalarından sadece kurumlar vergisi mükellefleri yararlanabilmektedir. Bu durum gelir vergisi mükellefleri açısından haksızlığa neden olmaktadır. Öte yandan peşin fiyatlandırma anlaşmaları için, 01.01.2008 tarihinden itibaren Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'na kayıtlı mükelleflerin, 01.01.2009 tarihinden itibaren ise tüm kurumlar vergisi mükelleflerinin ilişkili kişilerle yaptıkları yurtdışı işlemler için belirlenecek yöntem konusunda İdare'ye başvurmaları mümkündür. Bu durum mükellefler arasında uygulama farklılığına ve eşitsizliğe neden olmaktadır. İdarenin, gelir vergisi mükelleflerine de anlaşma hakkı tanınması eşitsizliğin giderilmesi açısından faydalı olabilir (Doğruyol, 2008:sy).

Türkiye'de vergi idaresi ile mükellefler arasında yapılacak peşin fiyat anlaşmaları 3 yıllık süreye tabiidir. Ancak Türkiye gibi yeni gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve politik dengelerin yeterince istikrarlı olmamasından kaynaklanan sorunlar işletmeler açısından altından kalkılmaz bir durum oluşturabilir. Bu nedenle peşin fiyat anlaşmalarının daha kısa süreli olması her iki tarafında faydasına olabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRANSFER FİYATLANDIRMASI KAPSAMINDA BİR VAKA ANALİZİ

1. ÇALIŞMANIN AMACI

İşletmeler; toplam vergi yükleri ve gümrük yükümlülüklerini azaltmak, döviz risklerini minimize etmek, döviz ve nakit çıkışları üzerindeki sınırlamaları aşmak ve yabancı ülkelerdeki yavru şirketleri rekabet açısından kuvvetlendirmek için transfer fiyatlandırmasına başvurmaktadırlar.

Bu vaka analizinde amaç; Vergi İnceleme Raporunu düzenleyen Vergi Müfettişinin çok uluslu bir şirket hakkında inceleme yaparken transfer fiyatlandırması kriterlerini dikkate almadan bu süreci yönetmesi ve bu süreçte yapmış olduğu şu eylemlerin eleştirisi konusudur.

- Vergi İdare transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını incelemesine bu konuda yeterince uzman olmayan ve ÇUŞ'ların çalışma şekillerine vakıf olamayan müfettişleri görevlendirmesi,
- Emsal bedelin doğru belirlenmesi için karşılaştırılabilirlik analizinde yapılması gereken, şirketler arasında farklılık olup olmadığı varsa bu farklılığın (Ekonomik Koşullar, Mal ve Hizmetlerin Nitelikleri, İşlev Analizi, İş Stratejileri vb) düzeltilmesi gerekirken, emsal fiyatı sığ bir şekilde sadece bir kaç firmadan yazıyla alınması ve sayılan kriterlerin inceleme elamanınca dikkate alınmaması,
- Bir vergi incelemesi yapılırken taraflar eşit şartlarda olmalı, iddia ve savunma belgeleri her iki tarafça da bilinmelidir. Fakat bu vaka analizinde vergi inceleme elamanı raporunda, emsal bedel vb tespitlerinde şeffaf davranmayarak şirketin savunma hakkını güçleştirmiştir (örnek analizde emsal bedeli hangi şirketleri karşılaştırarak elde ettiğini incelediği şirketle paylaşmaması),
- Vergi İnceleme elamanının, klasik vergi hukuku bilgisi yanında işletme, ekonomi, muhasebe, uluslararası ilişkiler vb. bilgilerini kullanması gerekirken şirket mali tablolarını yüzeysel olarak incelemesi sonucu yanlış verilere

ulaşması (örnek analizde şirketin komisyon ödeyerek zarar ettiğini iddia etmesi),

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Uluslararası şirketler tarafından transfer fiyatlandırmasının vergi planlaması aracı olarak ödenecek ya da ödenmesi gereken vergi miktarını düşürmek amacıyla kullanılması, hükümetler ve şirketler arasında egemenlik anlayışının çatışması olarak kabul edilmektedir (Öz, 2005: 3). Şirketler kârlarını maksimize etme amacının yanı sıra devletlerinde kamu maliyesini finanse etmek için vergi oran ve tarifelerini belirleme ve uygulama isteği şirketler ve devletlerin karşı karşıya gelmesine neden olmaktadır.

Transfer fiyatlandırması konusu sadece çokuluslu şirketler için değil, gelişmekte olan ülkeler için de önem taşımaktadır. Çünkü söz konusu ülkelerin transfer fiyatlandırması konusunda sınırlı ve yetersiz bilgiye sahip olması, diğer devletlere göre mevzuat anlamında güçsüz kalmalarına neden olmaktadır (Taşkın, 2012: 35). Sahip olunan yetersiz bilgi vergilendirme alanında sorunlar çıkmasına neden olmakta, söz konusu devletlerin vergi gelirlerinde azalmasına sebep olmaktadır.

Vergi inceleme elemanı incelediği mükellefin sektöründen yalnız bir şirketi emsal olarak seçip emsallere uygun fiyatı belirlemesi yanlış sonuçlara yol açabilir. İncelenen mükellefin işlemlerine benzer nitelikteki birçok karşılaştırılabilir şirket bulunması emsallere uygun fiyatın objektifliğini arttıracaktır. Emsallere uygun fiyat karşılaştırılabilirlik analizi sonucunda oluşan bir fiyattır. Doğru bir emsalin belirlenmesi emsal verileri ile incelenen mükellefin verilerinin kapsamlı karşılaştırılmasına dayanır. Karşılaştırılabilirlik analiziyle, işlemin taraflarının işleme konu mal veya hizmetlerin niteliği, yapılan işlemin ekonomik koşullardan etkilenip etkilenmediği, şirketin ve grubun iş stratejileri, üstlenilen işlevler ve riskler ortaya konur ki bu unsurlar fiyatı etkilemektedir ve derin bir araştırma yapılmaması halinde emsallere uygun fiyat ulaşmak mümkün olmayabilir.

Vaka analizimizde vergi inceleme elemanın Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkenin sermaye, üretim ve istihdam eksikliğine rağmen işletme, ekonomi, uluslararası ilişkiler ve milli gelir gibi hayati önem arz eden olguları dikkate almadan sadece vergi hukuku yönüyle çok uluslu bir şirkete ceza tarh etmesi yanında transfer fiyatlandırmasının önemli unsurları olan emsal bedel belirlemeye, şeffaflığa, mali tabloların doğru analizine gerekli önemi vermeden vergi tekniği raporu

düzenlemesi, gerek idare ve mükellef gerekse vergi hukuku açısından büyük sorunlara sebebiyet vermesi önemlidir.

3. ÇALIŞMANIN VARSAYIMLARI

Vaka analizinde incelenen ÇUŞ'un kuruluşundan (2008) itibaren altı yıllık mali tabloları dikkate alınmıştır. Emsal bedel belirlemede aynı istatistik pozisyonunda yer alsa da, bir malın niteliklerinde farklılıklar olabilir. Bu farklılık fiyata etki eden bir unsurdur. Zira, bu farklılıklarla ilgili veriler, ancak bir vergi incelemesinde incelemeye yetkili denetim elemanları tarafından istenir ve bu kişilerce değerlendirilir. Mükellef malın üretiminden satışına kadar bazı fonksiyonlar ve riskler üstlenir. Üstlenilen fonksiyonun fazlalığı ve katlanılan risklere göre getiri ve dolayısıyla malın fiyatının yüksek olması transfer fiyatlandırması yönünden eleştirilmeyi gerektirmez. Bahsedilen farklılıklar analizimizde vergi inceleme elemanınca vergi mevzuatı çerçevesinde yeterince incelenmeden benzer tutulmuştur. Bir başka deyişle bu farklılıklar dikkate alınmamıştır.

Vaka analizinde inceleme elemanı emsal bedeli bulmak için Transfer Fiyatlandırması Yöntemlerinden Geleneksel İşlem Yönteminin Karşılaştırılabilir Kontrol Dışı Fiyat Yöntemini kullanmıştır.

4. VERGİ İDARESİ VE ŞİRKETLER AÇISINDAN TRANSFER FİYATLANDIRMASINA İLİŞKİN BİR VAKA İNCELEMESİ

Akkuş Sanayi ve Ticaret A.Ş. (Akkuş AŞ.) 2008 yılında, televizyon üretimi faaliyetinde bulunmak üzere Türkiye'de mukim (yerleşik) Nehir A.Ş. ve Japonya mukimi Alya Electronics (ALE) tarafından %50-50 ortaklık ile kurulmuş olup aynı ortaklık yapısı ile faaliyetine devam etmektedir.

Şirket sipariş üzerine, ana hissedarlı Nehir A.Ş. ve ALE için televizyon üretimi yapmakta olup, başka bir ürün üretmemektedir. **Şirketin kendisine ait markası, satış ve pazarlama bölümü, bayi ve servis ağı, satış sonrası garanti ve servis teşkilatı mevcut değildir.** Şirketin odaklandığı nokta, etkin bir maliyet yönetimi ile verimlilik esaslı üretimdir.

Şirket kuruluşundan beri yurt içinde, Nehir A.Ş. için, Nehir A.Ş.ye ait markalarla (*Nehir, Nil, Berrak*) sipariş üzerine üretim yapmaktadır. Bu üretim için marka yönetimi, satış sonrası servis hizmetleri, garanti, reklam maliyetleri Nehir A.Ş.

tarafından yürütülmektedir. Yurt içinde Nehir A.Ş. için üretilen ürünler doğrudan Nehir A.Ş.ye satılmaktadır.

Şirketin kuruluş ve sonrasında gerçekleşen kapasite artırımlarında odaklandığı piyasa yurt içi piyasası olmuştur. Şirket 2008 yılında 700 bin adet televizyon kapasitesi ile başladığı üretim faaliyetinde, ilave yatırımlar ile yıllar içinde kapasitesini devamlı artırmıştır. Kapasite artırım kararlarında iç piyasanın koruma ile daha İyi karlılık imkanları sunması, genel ekonomik büyüme televizyon talebinin aşırı artacağı beklentisi etkili olmuştur.

Şirket yurt içinde Çin mallarına karşı uygulanan %25 antidamping vergisi sayesinde yurt içi piyasada avantajlı bir duruma gelmiştir. Ancak dünya ekonomisindeki durgunluk ve yurt içi piyasaya giren yeni firmalar sebebiyle sınırlı büyüyen iç piyasadaki alınan payda azalma oluşmuştur. Bu durum, oluşan atıl kapasitenin yarattığı sabit maliyetlerin toplam karlılık üzerine olan olumsuz baskısını hafifletmek için, veri iç talep yanında, toplam karlılığı artıracak şekilde yurt dışı için üretime odaklanılmasına neden olmuştur.

Aşağıda Tablo 6'da Akkuş AŞ Şirketinin 2008-2013 dönemi için, toplam kapasitesi, yurt içi ve yurt dışı üretim adetleri yer almaktadır.

Tablo 6. Yıllık Kapasite Kullanım Oranları

YILLIK KAPASİTE KULLANIM ORANLARI (2005-2010) * 1000						
Yıllar	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Yıllık Kapasite	700	1.000	1.500	2.000	2.000	2.000
Toplam Üretim	770	750	1.344	751	907	1.118
Yurtiçi Üretim	560	500	680	301	400	515
Yurt Dışı Üretim	210	250	664	450	507	602
Kapasite Kullanım Oranı	110,0%	75,0%	89,6%	37,6%	45,4%	55,9%

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere, Şirket 2008-2013 döneminde büyük oranda yurt içi piyasa ile olan beklentilerinin etkisi ile kapasitesini 700 bin adetten 2 milyon adetlere çıkarmıştır. Ancak iç piyasa beklendiği gibi büyümeyip, 2008 yılındaki 560 bin adetlerdeki talep ilerleyen yıllarda 300 bin adetlere kadar düşünce, daha az kârlılık da olsa dış piyasada Alya Electronics için üretime odaklanılmış ve 2008 yılındaki 200 bin adetlik dış üretim 2007 yılında 660 bin adetlerin üzerine kadar çıkmıştır.

Şirket, yurt dışı piyasada Alya Electronics (ALE) için yine ALE'ye ait olan AL markası ve lisansı ile sipariş üzerine üretim yapmaktadır. ALE tarafından yönetilen sistem için, muhtelif distribütör firmalarının ihtiyaçları doğrultusunda üretim yapmakta ve iç pazardan farklı olarak, faturalamayı ALE'ye değil ilgili distribütör firmalara yapmaktadır. Dış piyasa için üretim kararları "katkı payı" analizi yapılarak, toplam kârlılığı artıracak şekilde verilmektedir. Burada katkı payının tanımını şöyle yapabiliriz ; bir malın satış fiyatı ile değişken gideri arasındaki farka katkı payı denir. Buna göre birim başına değişken gider satış fiyatına oranla ne kadar düşük olursa o malın işletmenin sabit giderleri karşılamaındaki katkı payı o kadar fazla olur.

Akkuş AŞ'nin 2009 yılı kapasite ve satış durumu aşağıdaki tabloda çıkarılmıştır. İşletme de kullanılan üretim makineleri 120.000.000TL ye satın alınmış olup amortisman ömrü 5 yıl ve yıllık amortisman gideri 24.000.000TL dir. Yıllık kira bedeli 6.000.000TL, hiç üretim yapılmadığında personel gideri 3.000.000TL üretim başladığında ise geçici işçi alımıyla birlikte 2.000.000TL daha ilave eleman istihdamı yapılmaktadır. İşçilik hariç üretim için katlanılan birim değişken maliyet (hammadde, enerji, nakliye vb) 100TL dir. Yurt içi birim başına 200TL fiyat ile 500.00 adet üretim yapılmıştır.

Rekabet şartları yönünden daha zorlu yurt dışındaki bir müşterinden 150 TL fiyat ile 250 bin adetlik üretim teklifi alınmıştır. Yurt dışındaki müşteri fiyatı düşük önerdiği gibi istediği televizyonları daha özel bir ambalajla talep etmiş olup, bu durum birim değişken maliyetleri 100 TL'den 110 TL'ye çıkarmıştır. Bu durumda, daha yüksek birim değişken maliyete karşın daha düşük fiyat şeklinde yurt dışından gelen üretim teklifi kabul edilmiştir.

Ayrıca Akkuş AŞ. Yurt dışı satışlarda ALE firması tarafından gerçekleştirilen fonksiyonlar, üstlenilen riskler, ve ona ait kullanılan varlıklar karşılığı olarak %8 oranında komisyon ve reklam katkı payı ödemiştir.

Akkuş AŞ. 2009 yılı faaliyet ve işlemleri Vergi Müfettişi Yavuz KESKİNBIÇAK tarafından, grup içi hizmet alımı yönünden transfer fiyatlandırması kapsamında incelenmiştir. Yapılan inceleme neticesinde, Şirketin, % 50 sahibi konumundaki Japonya mukimi ALE firmasının talep ve organizasyonu altında, ALE'ye ait teknoloji ve markalar kullanılarak üretilen televizyonların, doğrudan muhtelif ülkelerdeki ALE Distribütörlerine faturalanması işleminde, ALE tarafından gerçekleştirilen fonksiyonlar, üstlenilen riskler ve ona ait kullanılan varlıklar karşılığı olarak ödenen % 8 komisyon ve reklam katkı payı ödemelerinin, gerçek hizmet alımına dayanmadığı iddiası ile şirket adına transfer fiyatlandırılması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı yapıldığı tespitine binaen Vergi İnceleme Raporu (Tablo 7) düzenlenerek kurumlar vergisi yönünden vergi/ceza ihbarnamesi Akkuş AŞ'ye tebliğ edilmiştir.

Tablo 7. Vergi/Ceza İhbarnamesi

İhbarname No	Vergi Türü	Vergi Tutarı	Ceza Tutarı	Toplam
2013112013500000002	Kurum Stopaj	600.000,00	900.000,00	1.500.000,00

(Vergi Ziyai Cezası tekerrür nedeniyle 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 306 nolu Genel Tebliği uyarınca 1.5 kat olarak uygulanmıştır.)

Bu durumda ilgili bölümlerde her yönüyle ele alınan Transfer Fiyatlandırılması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtılması müessesini aşağıda Tablo 8'de detaylı doneleri verilen Akkuş AŞ'ye ait verilerle, gerek idare bakış açısıyla gerekse mükellef bakış açısıyla inceleyerek konunun taraflarca ne şekilde ele alınıp anlaşıldığına aşağıda detaylı bir biçimde yer verilmiştir.

Tablo 8. Akkuş AŞ 2009 Yılı Mali Verileri

Yurt İçi/Yurt Dışı Üretim	Yurt İçi Üretim	Yurt İçi+Yurt Dışı Üretim 500.000+ 250.000 Adet	Yut İçi Yurt Dışı (Ayrıştırılmış)	Toplam
Satış Hasılatı	100.000.000	137.500.000	100.000.000- 37.500.000	137.500.000
Toplam Değişken Maliyet	52.000.000	79.500.000	52.000.000 - 27.500.000	79.500.000
- Malzeme,Enerji, Nakliye	50.000.000	77.500.000	50.000.000 - 27.500.000	77.500.000
- İşçilik	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000

Katkı Payı	48.000.000	58.000.000	48.000.000 - 10.000.000	58.000.000
- Personel Gideri	3.000.000	3.000.000	2.000.000 - 1.000.000	3.000.000
- Kira	6.000.000	6.000.000	4.000.000 - 2.000.000	6.000.000
- Amortisman	24.000.000	24.000.000	16.000.000 - 8.000.000	24.000.000
Toplam Sabit Maliyet	33.000.000	33.000.000	22.000.000 - 11.000.000	33.000.000
Net Kâr	15.000.000	25.000.000	26.000.000- (-1.000.000)	25.000.000
Kârlılık Oranı	% 15	% 18	% 26 % -3	% 18

4.1. İdare (Gelir İdaresi Başkanlığı) açısından Bakış ve İddia

Akkuş AŞ'nin nezdinde 2009 yılı işlemleri ile ilgili olarak yapılan transfer fiyatlandırması incelemesinde; 2009 yılında herhangi bir hizmet alınmadığı halde veya bir hizmet alınmış kabul edilse bile bu hizmete ihtiyaç olmadığı halde, basiretli bir tacir gibi davranılmayarak ana ortak ALE'ye yersiz satış komisyonları (müşteri bulma-aracılık hizmeti) ve reklam hizmet bedeli ödendiği ve bu şekilde transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtıldığı iddia edilmiştir.

Yapılan inceleme neticesinde;

- 2009 yılında üretilerek ALE distribütör şirketlerine ait satışlar için, ALE'ye yapılan % 8 komisyon ve reklam katkı payı ödemelerinin gerçek bir hizmet alımına dayanmadığı, ödemesi yapılan bu hizmete ihtiyaç duyulmadığı,
- Yurt dışı için, satış komisyonu ve reklam katkı payı ödenmek suretiyle yapılan üretim ve satış faaliyetlerinden ekonomik bir kârlılık yaratılmadığı, aksine zarar oluşturulduğu,
- Transfer fiyatlandırması incelemesi kapsamında emsal olarak tespit edilen şirketlerde benzer satış komisyonu ve reklam katkı payı ödemelerinin bulunmadığı, dolayısıyla yapılan % 8'lik ödemenin emsallere uygun olmadığı,

- Japonya mukimi ALE firmasının, Akkuş AŞ'ye satış komisyonu ve reklam katkı payı ödemesi karşılığı hizmet verecek durumda olmadığı,
- % 8 Komisyon ve reklam katkı payı ödemesine dayanak olan 31.01.2008 tarihli sözleşmenin süresiz olmasının, fesih maddesi içermemesinin, komisyonun brüt ihracat tutar üzerinden hesaplanmasını öngörmemesinin, hizmet bedelinin fatura bedelinin bir yüzdesi olarak belirlenmesinin, fatura dışında ayrıca belge ve rapor istenmemesinin, sözleşmeden yapılan Ödemeler üzerinden ödenecek olan vergilerden hizmet sağlayanın sorumlu olmasına ilişkin hükümler içermemesinin ticari teamüllere aykırı olduğu.
- Yurt içinde Nehir A.Ş. için yapılan üretim ve satışlar üzerinden komisyon ve reklam katkı payı ödenmemesi, yurt dışında ALE için yapılan üretim ve satışlara ait ödemelerin de gereksiz olduğunu gösterdiği,
- Akkuş AŞ'nin 2009 yılına kadar zaten sürekli satış yaptığı ALE distribütörlerini bildiği, şirket bünyesinde kullandığı yazılım olan Easy System ile de bu distribütörler ile diyalog kurup iş yapabildiği, buna göre böyle bir hizmete ihtiyacı olmadığı halde % 8 komisyon ve reklam katkı payı Ödemesi yaptığı,
- Hizmet/Fayda Analizine göre ALE tarafından bir hizmet verilmediği, Akkuş AŞ. tarafından da bir fayda sağlanmadığı, dolayısıyla yapılan % 8 komisyon ve reklam katkı payı ödemesinin yersiz olduğu, vergi inceleme raporunda iddia edilmiştir.

4.2. Mükellef (Akkuş AŞ.) Açısından Transfer Fiyatlandırmasına Bakış ve İdareye İtiraz Savunması

Vergi İdaresi İddia No:1

Yurt dışı üretim ve satışlar için, ALE'ye yapılan % 8 komisyon ve reklam katkı payı ödemelerinin gerçek bir hizmet alımına dayanmadığı. Örtülü kazanç dağıtılarak şirketin kârı ve vergi matrahı aşındırılmıştır.

Akkuş AŞ Savunma No:1

Akkuş AŞ % 50 hissesi Japonya mukimi ALE'ye, % 50 hissesi Nehir A.Ş.'ye ait aittir.

Şirket, yurt içinde Nehir A.Ş. için {Nehir, Nil, Berrak} markalı, yurt dışında ALE için AL markalı televizyonları sipariş üzerine üretmektedir. Şirketin, kendi

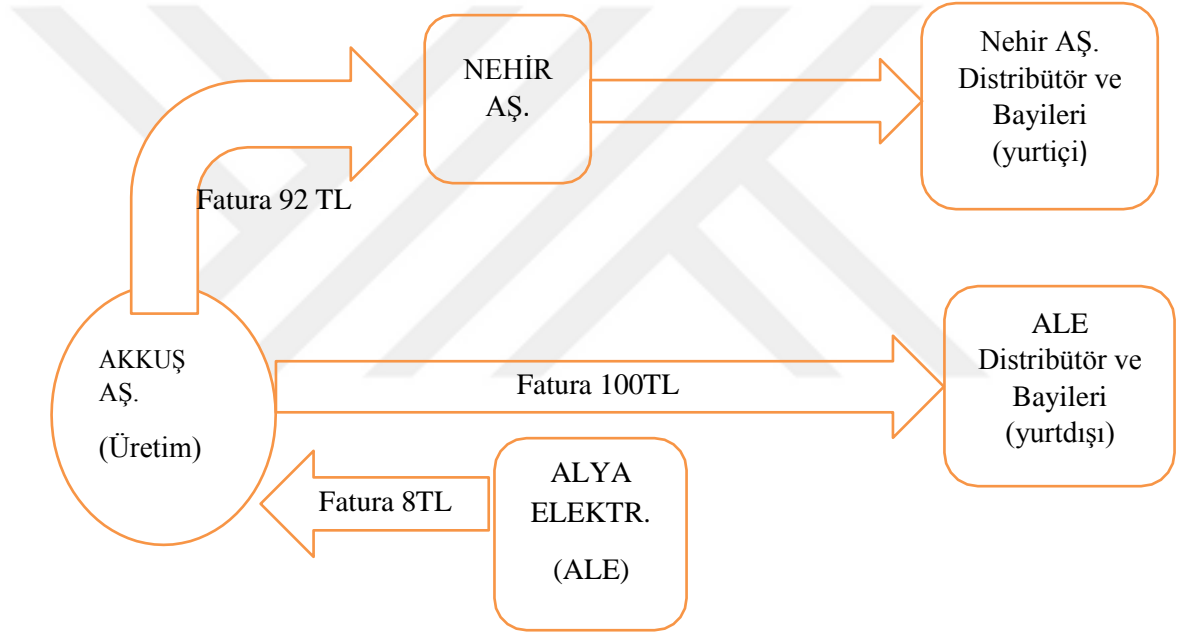

markası ve lisansı ile üretim faaliyeti, satış-pazarlama faaliyeti, bayi ağı, satış sonrası garanti ve servis hizmetleri mevcut değildir.

Şirket yurt içinde Nehir A.Ş. için yaptığı üretimi doğrudan Nehir A.Ş.ye faturalarken, yurt dışında Japonya'da mukim ALE için yaptığı üretimi, bu şirketin Avrupa ve Orta Doğu'daki distribütör firmalarına faturalamakta, ancak bu şirkete de bu satışlar üzerinden % 8 reklam ve katkı payı ödemektedir.

Buna göre Nehir AŞ'nin yurtiçi ve yurtdışı üretim ve satış modeli farklı olup işlemler aşağıdaki Şekil 5'de özetlenmiştir.

Şekil 5: Akkuş AŞ. Yurtiçi ve Yurtdışı Faaliyet Modeli

Hâlihazırda uygulanan modelde, ALE distribütörlerine düzenlenen faturalar yukarıdaki hizmetlere karşılık olarak hesaplanan 8TL tutarındaki ALE gelirini de içermekte, söz konusu tutar Akkuş AŞ. tarafından ALE distribütörlerinden tahsil edilerek hizmetlerinin karşılığı olarak ALE'ye transfer edilmektedir. Dolayısıyla, yurt dışındaki distribütörlerden tahsil edilen tutarın yine yurt dışında mukim olan ALE'ye aktarılması işleminde yurt dışına kaynak transferi yapılması gibi bir durum söz konusu değildir.

Buna göre, ALE distribütörlerinin ihtiyaçları için yapılan üretim ve bu şirketlere yapılan satış işleminde, ALE teknolojisinin ve markasının kullanımı,

reklam, satış stratejisi ve dağıtım fonksiyonu, garanti ve satış sonrası hizmetleri, gerçekleştirilen fuarlar, bayi toplantıları, sponsorluklar vs. kapsayan ALE yönetimi için ilgili şirkete yapılan %8 oranındaki ödemenin, gerçek bir hizmet alımına dayanmadığı, bu ödemeler için söz konusu şirketten bir hizmet alınmadığı ve böyle bir hizmete ihtiyaç olmadığı şeklindeki iddia ekonomik ve ticari icaplara uymayan bir iddiadır. Dolayısı ile %8 oranında komisyon ödemesi transfer fiyatlandırması açısından gerçek bir hizmet alımına ödenmiştir.

Vergi İdaresi İddia No:2

Yurt dışı İçin yapılan üretimden ekonomik bir kârlılık yaratılmadığı, aksine zarar oluşturduğu iddia edilmektedir.

Akkuş AŞ Savunma No:2

Tablo 7 incelendiğinde Akkuş AŞ 2009 yılında yurtdışı satışlardan, 1.000,000TL zarar ile kapatması gerekirken, basiretli bir tüccar gibi davranmayarak 31.01.2008 tarihinde imzaladığı sözleşme nedeniyle ALE'ye yurt dışı satışlarının % 8'i oranında ödediği toplam 3.000.000TL komisyon ve reklam katkı payı dolayısıyla, toplamda 4.000.000 TL zarar yaratıldığı iddia edilmiştir. Yani satış komisyonu ve reklam katkı payı ödenerek yapılan yurt dışı için üretim ve satış nedeniyle Şirketin ticari pozisyonunun güçlenmediği, ticari ve ekonomik bir değer yaratılmadığı, aksine zarar daha da artırıldığı iddia edilmiştir.

Transfer Fiyatlandırması düzenlemeleri normal ve ilişkisiz emsal koşullarda işletme davranışlarını esas aldığından klasik vergi hukuku bilgisi yanında işletme, ekonomi, muhasebe, uluslararası ilişkiler ve yönetim muhasebesi bilgisi de gerektirmektedir. İşletmecilik bilgisine göre, ALE için yapılan yurt dışı üretim faaliyetlerinin ciddi ekonomik değer yarattığı, bu üretimin şirketin kârlılığını artırdığı görülecektir. Şöyle ki Tablo 8'de 2009 verileri incelendiğinde sadece yurt içi üretim yapılsaydı 15.000.000,00TL net kâr elde edilecekken, yurt dışı üretimle birlikte net kâr 22.000.000,00TL'ye çıkarak %8 komisyon ödenmesine rağmen 7.000.000,00TL net kâr artışı sağlanmıştır.

Esas faaliyeti üretim olan bir şirkete bir teklif geldiğinde, üretim kararını vermesinde kullandığı yöntemlerden biri *katkı payı* analizidir. Bilindiği üzere; bir ürünün üretim ve satışının toplam kârlılık üzerine yaratacağı etki bu katkı ile ölçülmektedir. Bu değer ürünün satış fiyatından bu ürünün üretilmesi için katlanılacak olan birim değişken maliyetlerin çıkarılması ile bulunur. *Katkı payı* kelime anlamıyla, bir birim üretimin toplam kârlılığa katdığı değeri gösterirken, yapılan ilave toplam üretimin katkısı ise katkı payının ilave üretimle çarpılması ile bulunur (Contibution Morgen analizleri).

Örneğin, birim değişken maliyeti 6 TL olan bir ürünün üretimi için teklif edilen fiyatın 10 TL olduğu durumda *katkı payı* $(10 - 6) = 4$ TL olarak hesaplanacaktır. Diğer bir deyişle bu malın üretim ve satışı bu firmanın toplam kârlılığına 4 TL olumlu katkı sağlayacaktır.

Değişken maliyetler; başta mevcut olmayan, üretimle ortaya çıkan ve o üretim nedeniyle katlanılan maliyetler iken, ***sabit maliyetler*** ise başta mevcut olan, üretim olsa da olmasa da katlanılacak olan maliyetlerdir. Sabit maliyetler grubuna; bir kısım vergiler (bina ve arazi vergileri gibi), kiralar, kuruluşa ait bina ve ekipmanların amortisman giderleri, bulundurulması gerekli en az işçi ve memur ile yöneticilerin ücret ve maaşları girmektedir. Değişken maliyet grubuna ise, hammadde, yan mamul, işçi ücretleri (üretim sırasında çalıştırılan işçilere ödenen ücretler), enerji ve taşıma giderleri vb. girmektedir (Ceylan, 2014:36)

Bir firmanın üretim miktarının sıfır olduğu noktada, değişken maliyet oluşmayacağı için, toplam sabit maliyet kadar zarar ortaya çıkar. Bu noktadan sonra katkı payı sıfırdan büyük olan her üretim teklifini değerlendirmek ve üretim yapmak firma kârlılığını artırır.

Şirketlerin mevcut kapasiteleri ve bu kapasitelerinin yarattığı sabit maliyeler veri kabul edildiğinde *katkı payı analizi* ile üretim tekliflerini değerlendirmekte ve ona göre karar vermektedirler. Bir üretim şirketi olarak Akkuş AŞ'de iktisadi ve ticari icaplara uygun olarak, üretim kararlarını verirken bu temel ilkeye göre hareket etmektedir.

Yukarıdaki tabloya göre, söz konusu firmanın hiç üretim yapmaması halinde, toplam sabit maliyeti olan 33.000.000 TL kadar zarar edecektir. Sadece yurt içi için üretim olan 500 bin adet üretim yapıldığında ise, 48.000.000TL katkı payı ortaya çıkacak ve 15.000.000TL net kâr elde edilecek ve net kârlılık oranı % 15 olacaktır.

Yurt dışından gelen daha düşük fiyatla daha yüksek maliyetli üretim teklifi için *katkı payı analizi* yapılmış [Birim Katkı Payı =150-110=40TL(Birim Katkı Payı = Birim Satış Fiyatı - Birim Değişken Maliyet)] pozitif katkı payı ortaya çıkınca sipariş kabul edilmiştir. Buna göre, ilave 250 bin adetlik üretim toplam kâr tutarını (250.000*40=) 10.000.000TL artıracığı görülmüştür. Neticede yurt dışı için ilave yapılan üretim, toplam kâr tutarını (% 8 komisyon ödenmesine rağmen) 7.000.000TL artırırken, net kârlılık oranını da % 15'dan % 18'e çıkarmıştır. Buna göre, yurt dışı için yapılan üretimin ekonomik değer yarattığı ve toplam kârlılığı artırdığı görülmektedir.

Vergi İdaresi İddia No:3

Transfer fiyatlandırması incelemesi kapsamında emsal olarak tespit edilen şirketlerde benzer satış komisyonu ve reklam katkı payı ödemelerinin bulunmadığı dolayısıyla yapılan % 8'lik komisyon ve reklam katkı payı ödemesinin emsallere uygun olmadığı iddiası:

Akkuş AŞ Savunma No:3

Vergi İnceleme Raporunda aynı sektörde faaliyet gösteren benzer firmalara yazılar gönderilerek bilgi talep edildiği, gelen cevap yazılarının incelenmesi neticesinde emsal firmaların 2009 yılında yaptıkları ihracat için yurtiçinde veya yurtdışında mukim herhangi bir firmadan müşteri bulma ve aracılık hizmeti almadıkları, komisyon ve reklam katkı payı ödemesi yapmadıkları, dolayısı ile Akkuş AŞ. tarafından yapılan ödemenin emsallere uygun olmadığı belirtilmiştir.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. maddesine göre; Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır. Emsallere uygunluk

ilkesi, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade eder.

Transfer fiyatlandırmasında “karşılaştırma” sadece fiyatların karşılaştırması değil, geniş kapsamlı bir “koşul” karşılaştırmasıdır. Transfer fiyatlandırmasına konu bir işlemde fiyat önemli bir koşul olmakla birlikte tek koşul değildir.

Emsallere uygun fiyatın belirlenmesi karşılaştırılabilirlik analizinin ve özellikle işlev analizinin detaylı ve titizlikle yapılmasını gerektirmektedir. Emsallere uygunluk ilkesinin uygulanabilmesi, ilişkili kişiler arasındaki fiyat ya da bedel belirlenirken bu ilişkili kişileri hatta aynı gruba bağlı şirketleri ayrı varlık olarak görmeyi ve kapsamlı ve önemli miktarda veriyi toplamayı gerektirmektedir.

Böylelikle vergi idareleri, emsal bedel ilkesinin uygulanmasıyla zorunlu hale gelen karşılaştırmaları yaparken, karşılaştırılan durumlar arasında karşılaştırılabilirlik olup olmadığını ve karşılaştırılabilirliğe ulaşabilmek için ne gibi ayarlamaların gerekli olduğunu tespit edebilmek için bu farklılıkları da göz önünde bulundurmalarıdır. Karşılaştırmayı belirleyen unsurlar ve vergi müfettişinin dikkate almadığı nitelikleri kısaca açıklarsak;

Mal veya hizmetlerin nitelikleri: Mal veya hizmetlerin özelliklerinin farklı olması o mal ve hizmetin değerinin yani fiyatının da farklı olacağını gösterir. Bu durumda emsal bedel bulunurken (iç veya dış emsal yöntemi fark etmez) , mal veya hizmetlerin bu farklılıkları dikkate alınması gerekmektedir.

Seçilen yöntem analizin kapsamını belirler. Yöntem olarak karşılaştırılabilir fiyat yöntemi seçildiyse, mal ve hizmetlerin niteliklerindeki farklılıklar çok daha önemli olduklarından bu unsur daha detaylı ve kapsamlı analiz edilmelidir. Yöntem, işleme dayalı net kâr marjı yöntemi ise mal ve hizmetlerin ayrıntılı analizine gerek duyulmayacaktır. Karşılaştırılabilirlik analizi, bütün unsurları ve transfer fiyatlandırmasının diğer düzenlemeleri açısından birbirleriyle bağlantılı bir değerlendirmeler bütünüdür. Bu yüzden unsurlar, yöntemler ve emsaller arasında interaktif bir ilişki kurmak gerekmektedir (Yazar, 2009:58-61).

İşlev analizi: Karşılaştırılabilirlik analizinde tasarım, üretim, montaj, araştırma ve geliştirme, hizmet, satın alma, dağıtım, pazarlama, reklam, nakliye, finansman ve yönetim gibi işlevler kullanılabilir. Kullanılan varlıkların (fabrika, tesis, gayri maddi varlıklar vb.) ve niteliğinin (varlığın yaşı, piyasa değeri, yeri, mülkiyet hakkının sağladığı koruma vb.) de göz önüne alınması gerekmektedir. Üstlenilen işlevlerle ilgili önemli farklılıklar varsa düzeltim yapılması zorunlu olacaktır. İşlevler yanında fiyata etki eden risklerde dikkate alınması gerekmektedir. Daha fazla risk üstlenen kârdan daha fazla pay alacaktır. Karşılaştırmaları etkileyen riskler, pazar riski (girdi maliyetleri ve çıktı fiyatlarındaki dalgalanmalar gibi) araştırma ve geliştirme yatırımlarındaki başarısızlık riski, yatırımlarla, kullanılan malzeme, tesis ve fabrikalarla bağlantılı zarar riski ile kredi riski örnek olarak verilebilir. Bir malın üretimi ve satışında daha fazla fonksiyon ve risk üstlenen şirket o malın satışından elde edilen kârdan daha fazla pay alacaktır. Dolayısıyla bu şirketin malı ilişkili kişilere yüksek fiyattan satması emsallere aykırılık olarak değerlendirilemeyebilir. Aşağıda verilen örnek fonksiyonların transfer fiyatlarına etkisini ortaya koymaktadır (Pehlivan, 2010:71)

Ekonomik koşullar: Emsal bedel fiyatları, aynı ürün veya hizmetleri kapsayan ticarî işlemler söz konusu olduğunda bile, farklı pazarlarda değişkenlik gösterebilir. Bu nedenle karşılaştırılabilirliği sağlayabilmek için müstakil ve bağımlı işletmelerin bulunduğu pazarların karşılaştırılabilir olması ve farklılıkların fiyatlarda maddi bir etkisi olmaması ya da uygun ayarlamaların yapılabilmesi gerekmektedir. İlk adım olarak, uygun pazarı ya da pazarları, kullanıma açık yedek ürünleri ya da hizmetleri hesaba katarak tanımlamak hayati önem taşımaktadır.

Pazar karşılaştırılabilirliğini belirlemede geçerli olabilecek ekonomik koşullar şunları kapsamaktadır: Coğrafi konum, pazarların büyüklüğü, pazarlardaki rekabetin kapsamı, alıcı ve satıcıların göreceli rekabet konumları; yedek ürünlerin ve hizmetlerin kullanıma açıklığı (ve bunun riski); uygunsu bir bütün olarak ve belli bölgelerde pazardaki arz ve talep düzeyleri; tüketici alım gücü, hükümetin pazara ilişkin düzenlemesinin niteliği ve kapsamı, üretim masrafları, sözcümlü arazi, işgücü ve ana para masrafları, pazarın düzeyi (örneğin perakende veya toptan), ticarî işlemlerin tarih ve zamanı, vb.

İş stratejileri: İş stratejileri, bir yatırımın birçok yanını hesaba katacaktır. Bunlar arasında yenilenme ve yeni ürün geliştirilmesi, portföy çeşitlendirme derecesi, riskten kaçınma, politik değişimlerin değerlendirilmesi, hali hazırdaki ve planlanan iş yasalarının işleme konması ve işin gündelik akışına ilişkin diğer faktörler sayılabilir. İş stratejileri, pazara nüfuz etme planlarını da kapsar. Bu türden iş stratejileri kontrollü ve kontrolsüz ticarî işlemlerin ve işletmelerin karşılaştırılabilirliğini belirlerken hesaba katılmalıdır.

Ancak Vergi İnceleme Raporunda sadece aynı sektörde faaliyet gösteren firmalardan bilgiler alındığı ve bu firmaların yurt dışı satışları için komisyon ve reklam katkı payı ödemesi yapmadıklarının tespit edildiği belirtilmektedir. Söz konusu Raporda;

- Emsal alman şirketlerin kimler olduğu,
- Akkuş AŞ gibi sadece sipariş üzerine televizyon üretimi mi yaptıkları,
- Yapılan televizyon üretiminin yalnızca ana ortaklar ait marka ve lisans ile mi yapıldığı,
- Benzer şirketlerin de atıl kapasite sorunu ile sabit maliyet baskısı ile mi çalıştıkları,
- Sözleşme koşullarının benzer olup olmadığı,
- Benzer şirketlerdeki risk, varlık kullanımı ve fonksiyonların da aynı mı olduğu,
- Faturalamanın aynı olduğu, yani ana merkezin yönetiminde yapılan üretimin bağlı distribütörlere faturalanırken, ana merkeze komisyon ödemesi olup olmadığı,
- Bu şirketlerin pazarlama-satış dağıtım kanalları olup olmadığı, satış sonrası hizmet, garanti, yedek parça, epidemik arıza gibi işlev ve risklerinin olup olmadıkları,

Vergi İnceleme Raporunda yukarıdaki konularında bir karşılaştırma yapılmamış, emsal alınan şirketlerdeki işlemlerin Akkuş AŞ işlemleri ile karşılaştırılabilir oldukları ortaya konmamıştır. Buna göre, yapılan transfer fiyatlandırması incelemesi, emsal karşılaştırması yönünden noksan yapılmıştır.

Vergi İdaresi İddia No:4

Japonya mukimi ALE firmasının Akkuş AŞ'ye satış komisyonu ve reklam katkı payı ödemesi karşılığı hizmet verecek durumda olmadığı iddia edilmiştir.

Akkuş AŞ Savunma No:4

Vergi İnceleme Raporunda, ALE firmasının faaliyet alanının elektrikli ürünler ve parçaların üretmek ve satmak olduğu, ALE firmasının faaliyet alanları arasında komisyon, reklam ve benzeri hizmetler yer almadığı iddia edilmiştir.

ALE firmasının ana faaliyet alanı AL markalı ürünlerin üretilmesi ve satılmasıdır. Ancak bu durum ürünlerin mutlaka ALE tarafından üretilmesi ve satılması anlamına gelmemektedir. ALE bu üretimi bizzat kendisi yapabileceği gibi inceleme konumuzda olduğu gibi bağlı şirketleri vasıtasıyla da yapabilir. Dolayısıyla üretim fonksiyonunu geniş bir şekilde üretimini sağlamak olarak algılamak gerekir. Günümüzde birçok çokuluslu firma, ürünlerini kendisi bizzat üretmekten ziyade daha düşük maliyetlerle farklı ülkelerde ettirmektedir.

Aynı şekilde, ALE firması üretimini sağladığı ürünleri doğrudan kendisi satabileceği gibi kendisine ait olsun olmasın başka şirketler vasıtasıyla da satabilir, sattırabilir.

Buna göre, ALE firmasının başka bir firmaya kendi teknolojisi, markası ve yönetimi altında ürettirdiği bir ürünü, yine başka bir firmaya sattırması halinde kendi verdiği hizmetler, icra ettiği fonksiyonlar ve yüklendiği riskler karşılığında alması gereken bedeli de fatura ile komisyon ve masraf karşılığı olarak alması ticari hayatın normal bir uygulaması olup ALE faaliyet alanına da uygundur.

Akkuş AŞ yurt içi ve yurt dışı satışları için "*Satış Pazarlama*" bölümü ve dolayısıyla böyle bir fonksiyonu yoktur.

Akkuş AŞ tarafından üretilen ürünler için satış pazarlama fonksiyonu, yurt içi satışlarda Nehir AŞ, yurt dışı satışlarda ALE tarafından yerine getirilmektedir.

ALE, ürün planlama fonksiyonu içinde hangi (ürünün hangi pazarda satılacağına ilişkin tüketici eğilimleri ve tercihlerini analiz eder. Bunun için ekipler vasıtasıyla pazar araştırmaları yapılır ve bu pazar araştırmaları ile her pazar için satılabilecek en iyi ürün grupları oluşturulur.

ALE, satış promosyon ve pazarlama faaliyetleri, yurt dışı bayi yönetimini, bayiler vasıtasıyla pazarlama araçları oluşturulmasını, bayilere verilecek teşvik

unsurlarının belirlenmesini, global sergi ve fuarlara katılmayı kapsar. Global anlamda beyaz eşya sektöründe merkezi yönetim ile bayiler arasındaki sıkı diyalog çok önemlidir. Bu kapsamda, ALE belirli periyotlarla bayiler için eğitim faaliyetleri düzenleyerek yeni ürünler hakkında bilgiler verir. Aynı zamanda en iyi performans gösteren bayiler için çeşitli teşvik ve destek programları uygular.

Beyaz eşya sektöründe marka bilinirliği ile satışlar arasında doğrudan ve etkin bir ilişki vardır. ALE tarafından Akkuş AŞ ürünlerini de kapsayacak şekilde tüm AL markalı ürünleri için detaylı bilgiler içeren tanıtım katalogları hazırlanarak bayiler ile paylaşılır.

Akkuş AŞ tarafından üretilen ürünler dahil olmak üzere AL markası ve ürünlerinin dünya üzerinde reklam faaliyetlerinden ALE yurt dışı satış birimi sorumludur. Bu faaliyetler AL markasının güçlendirilmesi için yapılan tüm reklam, sponsorluk, kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerini kapsar.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, Akkuş AŞ tarafından televizyon üretilebilmesi için bu televizyonların satılabilir olması gerekir. Satış pazarlama fonksiyonu olmayan Akkuş AŞ için bu fonksiyonları, yurt dışı satışları için ALE yapmaktadır. Bu nedenle vergi inceleme elamanının düzenlediği vergi tekniği raporu eksik ve yanlıştır.

Vergi İdaresi İddia No:5

% 8 komisyon ve reklam katkı payı ödemesine dayanak olan 31.01.2008 tarihli sözleşmenin süresiz olmasının, fesih maddesi içermemesinin , komisyonun brüt ihracat tutarı üzerinden hesaplanmasının. hizmet bedelinin fatura bedelinin bir yüzdesi olarak belirlenmesinin, fatura dışında ayrıca belge ve rapor istenmemesinin, ödenecek olan vergilerden hizmet sağlayanın sorumlu olmasının ticari teamüllere aykırı olduğu iddia edilmiştir.

Akkuş AŞ Savunma No:5

Esas faaliyeti zaten ana ortaklarına televizyon üretmek olan bir şirketin, ana ortaklarından biriyle süresiz bir sözleşme yapması ve bu sözleşmede fesih maddesinin olmamasının ticari teamüllere uygun olmadığı iddiasının temeli bulunmamaktadır. Bu konudaki teamülün ne olduğu, bu teamülün nasıl tespit edildiği, benzer işleri benzer şekilde benzer yapı ile gerçekleştiren şirketlerin kaç

tanisinin sözleşmesine bakılarak karar verildiği konusunda Raporda hiçbir bilgi bulunamamıştır.

Alım satıma aracılık hizmeti karşılığının, cironun bir oranı şeklinde olması normal ve mutata bir uygulama olup iktisadi ve ticari icaplara uygundur. Bunun en tipik olduğu durum emlak komisyonculuğu işidir. Emlak komisyoncuları normal olarak alım satımına aracılık ettikleri işlemlerden ciro üzerinden alıcı ve satıcıdan (% 3 gibi) belirli bir oranda komisyon alırlar. Dolayısıyla, aracılık hizmet bedelinin satış hasılatının belirli bir yüzdesi şeklinde belirlenmesinin ticarî ve ekonomik teamüllere uygun olmadığı iddiası dayanaktan yoksundur.

Mutat olarak ticari faaliyetin icrası sırasında komisyon satış bedeli üzerinden hesaplanır. Sattığı mal üzerinden komisyon ödemeyi kabul eden satıcı, net satış hasılatını komisyon sonrası tutar olarak dikkate alır. Şirket kendisine verilen yurt dışı siparişler için, satış bedeli üzerinden % 8 komisyon-reklam katkı payı ödemesi yapacağını dikkate alarak, % 8 sonrası kalan net satış hasılatını maliyetleri ile kıyaslayarak üretim kararlarını vermiştir. Yapılan bu uygulama ticari ve ekonomik icaplara uygundur. Benzer durum, inşa ettiği daireleri emlakçi üzerinden komisyon ödeyerek satan inşaat şirketi için de geçerlidir. Söz konusu inşaat şirketi, kendisine teklif edilen satış bedeli üzerinden ödeyeceği emlak satış komisyonunu indirdikten sonraki tutarı net satış bedeli olarak dikkate alarak satış kararını vermektedir. Bu bakımdan şirketin yaptığı uygulama normal ve mutata bir uygulamadır.

Vergi İdaresi İddia No:6

Yurt içinde NEHİR A.Ş. için yapılan üretim ve satışlar üzerinden komisyon ve reklam katkı payı ödenmemesi, yurt dışında ALE için yapılan ve doğrudan distribütörlerine faturalanan üretim ve satışlar için ALE'ye yapılan komisyon ödemelerinin gereksiz olduğunun delili olarak gösterilmiştir.

Akkuş AŞ Savunma No:6

Akkuş AŞ yurt içinde Nehir A.Ş. için, ona ait markaları kullanarak ürettiği ürünleri doğrudan Nehir A.Ş. ye faturalayarak işlem yapmaktadır. Nehir A.Ş. de reklam, satış, montaj, yedek parça, satış sonrası hizmetler ve garanti harcamalarına katlanarak bu ürünleri bayileri üzerinden satmaktadır. Bu iş yapış şeklinde, Nehir

A.Ş. tarafından yerine getirilen bir "aracılık" faaliyeti olmadığından bir komisyon ödemesinin olmaması da doğaldır.

Yurt dışı için üretim ve satış modeli ise tamamen farklı şekilde gerçekleşmektedir. Bu modelde ALE şirketi, kendi yönetim ve organizasyonunda, kendisine ait olan distribütör firmaların ihtiyaçlarını belli ederek, kendi marka ve lisansı altında Akkuş AŞ'ye üretim yaptırmakta, üretilen ürünlerin ise kendisine değil doğrudan satış kanalındaki distribütör firmalarına faturalanmasını talep etmektedir. Söz konusu ürünlerle ilgili marka, reklam, sponsorluk, satış stratejisi-dağıtım, satış sonrası hizmetler, garanti, epidemik arıza, bayi toplantıları, kongre katılımları vs. hizmetler ALE tarafından yönetilmekte olduğundan, bu fonksiyon ve riskler karşılığı olarak, bir nevi "aracılık" hizmeti dolayısıyla % 8 satış komisyon ve reklam katkı payı ödemesi yapılmaktadır.

İş yapış şeklindeki farklılık yanında, piyasanın rekabet ve karlılık yönünden farklı olmasından dolayı da yurt içi işlemler ile yurt dışı işlemlerin emsal olma durumu mevcut değildir. 26.07.2006 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan "*İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin 2006/20 sayılı Tebliğ*" ile Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) menşeli klimalar için CİF bedelinin % 25'i oranında konan dampainge karşı vergi nedeniyle iç piyasa dış piyasaya göre daha kârlı ve korunmuş durumdadır. Söz konusu antidamping vergisinin konmasının nedeni yerli üreticilerin Çin'li üreticilerden gelecek dış rekabete karşı korunmasıdır. Bu durum iç piyasanın dış piyasadan daha kârlı olması sonucunu doğurmuştur.

Buna göre, uygulanmakta olan % 25 oranındaki dampainge karşı vergi nedeniyle rekabet ve kârlılık durumu aynı olmayan, iş yapış şekli ve faturalama durumu aynı olmayan iki ayrı piyasada gerçekleşen işlemin birbiri ile emsal gösterilmesi makul ve mantıklı değildir. Sonuç itibariyle, iki işlem hem işlemin gerçekleşme şekli, işlemlerin koşulları, hem de pazar yapısı itibariyle tamamen birbirinden farklıdır.

Vergi İdaresi İddia No:7

Akkuş AŞ'nin 2009 yılına kadar zaten sürekli satış yaptığı ALE distribütörlerini bildiği, şirket bünyesinde kullandığı yazılım olan Easy System ile bu distribütörler ile diyalog kurup iş yapabildiği, buna göre böyle bir hizmete

ihtiyacı olmadığı halde % 8 komisyon ve reklam katkı payı ödemesi yaptığı iddia edilmiştir.

Akkuş AŞ Savunma No:7

Akkuş AŞ'nin bir bedel karşılığında satın aldığı "*EasySystem*" olarak adlandırılan bir sistemi kullanarak ihracat yaptığı, ilişkili olduğu ALE Grup şirketleri ile kolayca irtibat kurarak mal siparişleri aldığı, dolayısıyla ihracat yaptığı ALE Grup şirketleri için aracılık hizmeti almasının söz konusu olmadığı, iddia edilmiştir.

AL markalı ürünlerin ALE teknolojisi ile üretimi ve ürettirilmesi, tüketiciye satımı ile sattırılması hakkı ALE'ye ait olup, şirketimizin tek başına distribütörler ile irtibata geçerek AL markalı ürünleri, ALE teknolojisi ile üretilen doğrudan distribütörlere satma hakkı bulunmamaktadır. Yine aynı şekilde bir ALE distribütörünün de ALE firması ile irtibata geçmeden, doğrudan bir imalatçı ile irtibata geçerek AL markalı ürün ürettirmesi ve satması hukuken mümkün olmadığı gibi, iktisadi ve ticari icaplara da uygun değildir. Easy System, ALE Grup firmalarının birbirleri ile irtibata geçmelerini sağlayan, üretim, dağıtım vs konularında takibi sağlayan bir sistemdir. Söz konusu sistemin varlığının ve kullanımının ALE'ye ödenmek durumunda kalınan komisyon ve reklam katkı payları ile ilgisi bulunmamaktadır.

Easy sistem, çok lokasyonlu bir çok şirkette stokların kontrolü veya takibi, siparişlerin yönetimi, muhasebe ve faturalama takibi için kurulan bir yazılımdan ibarettir. Bu sistem sayesinde; Akkuş AŞ, ALE satış ofislerinden siparişler almakta ve bu siparişleri değerlendirmektedir. Şirket Easy Sistem aracılığı ile dünya üzerindeki talepleri ve pazarda oluşan nihai fiyatları görebilmekte, şirket içinde yapılan analizler ile satışın şirkete yaratacağı katma değer hesaplanmakta ve böylece üretim yapılıp yapılmamasına karar verilmektedir. Yurt dışı satış yoğunluğunun artması ile birlikte bu ortak sisteme girmenin sağladığı birçok fayda olmuştur. Easy Sistem aracılığı ile. Akkuş AŞ satın alma talebini alabilmekte, nakliye bilgilerine kolaylıkla ulaşabilmekte, siparişi tamamlama ve faturalama işlemleri, muhasebe işlemleri; Sistem Uygulama ve Veri İşlemleri (SAP) Sistemi ile koordineli bir şekilde takip edilebilmekte, stok yönetimi ve geçmişe ilişkin verilere ulaşılabilir.

Yani söz konusu sistem; ALE satış ofislerinin taleplerinin görülebildiği, tekliflerin sunulduğu bir nevi elektronik sipariş sistemidir. Bu sistemin var oluş amacı; satış ofislerinin birbirlerinin ihtiyaçları ve tekliflerini daha kolay ve anında

görmelerini sağlamaktır. Bu sistemin, ALE şirketinin uluslararası arenada var olma, marka bilinirliğini artırma, yönetim fonksiyonu, üstlendiği riskler karşılığında ödenen satış ve reklam katkı payları karşılaştırılmaları söz konusu değildir. Sistem tamamen yapılan şirket içi ve şirket dışı işlemlerin sistemsel bir süreçte işleyişini ve yedeklemesini gerçekleştirmektedir.

Vergi İdaresi İddia No:8

Hizmet/Fayda Analizine göre eleştiri konusu % 8 ödeme için. ALE tarafından bir hizmet verilmediği, AKKUŞ AŞ. tarafından bir fayda sağlanmadığı iddia edilmiştir.

Akkuş AŞ Savunma No:8

ALE'nin temel fonksiyonu AL markalı ürünlerin ALE teknolojisi ile üretiminin (üretilmesi ve ürettirilmesi) ve satımının (satılması ve sattırılması) sağlanmasıdır. Şirketin AL markalı ürünleri, ALE teknolojisi ile ürettirmesi ve sattırması halinde, bu işlemde kullandığı varlıkları, gerçekleştirdiği işlevler ve yüklendiği riskler için % 8 komisyon alması normal iktisadi ve ticari icaplara uygundur.

- ALE'ye % 8 komisyon ve reklam katkı payı ödenerek yurt dışı için üretim yapılması, Akkuş AŞ.'nin toplam kârlılığını artırmıştır. Bu konuda detaylı izahat önceki bölümde yapılmıştır.
- Akkuş AŞ.'nin ALE aktifinde yer alan AL markasını ve ALE teknolojisini kullanarak, ALE ile irtibata geçmeden ve ALE tarafından sunulan hizmetlerden faydalanmadan, televizyon üretmesi ve ALE distribütörlerine satması hukuken mümkün olmadığı gibi böyle bir iddia iktisadi ve ticari icaplara da uygun değildir. Şirket tarafından kullanılan Easy Sistemin, % 8 komisyon ödemesini gerektiren durumun ikamesi olarak görülmesi hatalıdır.
- Akkuş AŞ.'nin üretilen ürünlerin yurt dışına satışı, satış sonrası bakım, onarım, yedek parça ve garanti ile ilgili hizmet teşkilatı mevcut bulunmamaktadır. Söz konusu hizmetlere ihtiyaç olduğu ve bunun için yurt dışına ödeme yapılması gerektiği aşıkardır.
- Yapılan % 8 ödeme ile yurt dışı için üretim faaliyeti arasında nedensellik bağı mutlaktır. Yurt dışında ALE bağlı distribütörlerinin ihtiyaçları için, AL markalı ve teknoloji üretilen için söz konusu ödemenin yapılması gerektiği aşıkardır.

Tüm bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Transfer fiyatlandırılması ve Transfer Fiyatlandırılması yöntemi ile örtülü kazanç dağıtımı vergi müessesesi, tüm mevzuat düzenleme çalışmalarına rağmen idare ve mükellef açısından farklı anlamlar kazandırılmakta bu durum da vergi matrahı aşındırma veya mükellefe haksız bir şekilde vergi külfetine sebep olunmaktadır.

SONUÇ

Günümüzde hızını artırarak sürdüren ve etkileri her geçen gün daha da derinleşen küreselleşme süreci, bir olgu olarak işletmeleri etkilemeye ve yönlendirmeye devam etmektedir. Küreselleşme sürecinin yerel işletmelere nazaran, çok uluslu işletmeler açısından farklı bir boyutu olduğu görülmektedir.

Küreselleşme sürecini çok uluslu işletmeler açısından olumlu bir süreçtir. Küreselleşme süreci ile birlikte artan liberalleşme eğilimleri, ülkeler arasındaki sınırları nispeten daha geçirgen bir yapıya itmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde bu durum daha fazladır. Bu ise çok uluslu işletmeler açısından son derece önemli olan bilgi, mal/hizmet ve sermaye transferlerini daha kolay bir hale getirmektedir. Böylece çok uluslu işletmelerin kaynak bulma, sermaye transferleri ve daha da önemlisi yabancı ülkelere elde ettikleri kârlarını kendi ülkelerine kolayca transfer edebilme olanağı bulmaktadır. Bu açıdan küreselleşme süreci çok uluslu işletmeleri küresel pazarda daha da güçlü bir konuma getirmektedir. Bu sebeple bu süreç içerisinde çok uluslu işletmeler hem küreselleşme sürecinden etkilenmekte ve hem de küreselleşme sürecini artırıcı bir rol oynamaktadırlar.

Transfer fiyatlandırması, özellikle 1970'lerden sonra iktisat literatüründe geniş yer tutmaya başlamış ve transfer fiyatlandırmasının tespitine ilişkin ekonometrik modeller geliştirilmiştir. Ayrıca, başlangıçta yalnızca firma teorisi ile ilgili bir olgu gibi görünen transfer fiyatlandırmasının, izleyen yıllarda, ülkelerin genel makroekonomik dengelerine ve bütçelerine etkisi fark edilmiştir.

Türkiye de bu konuda hassasiyet göstererek mevcut düzenlemelerindeki aksaklıkları gözden geçirmiştir. Türkiye'de transfer fiyatlandırması konusunda uluslararası uygulamalara vergisel anlamda uyum sağlayan en önemli değişiklik, uzun zaman alan çalışmalarla 2006 yılında yürürlüğe giren 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'dur. 55 yıldan fazla süre uygulamada kalan 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nda oldukça yüzeysel ele alınan konu geliştirilmiş ve detaylandırılmıştır.

Yeni düzenleme ile vergi matrahının aşındırılmasına müdahale edilmek istenmiştir. Zararlı vergi rekabeti, ülkeler arasında ve firmalar arasında ekonomik

anlamda haksızlıklara yol açabildiğinden, hem Türkiye merkezli firmaları korumak ve teşvik etmek hem de vergi sistemini düzenleyerek boşluklardan faydalanmaya çalışan ülke ve firmalara karşı tedbir alınmak istenmiştir.

Fakat bu düzenlemelere rağmen yeni Kurumlar Vergisi Kanunu da çeşitli yönlerden eleştiri almaktadır. Vergi inceleme vaka çalışmamızda vergi inceleme elemanının en büyük eksikliğinden biri emsal bedeli bulurken incelediği sektörde benzer birkaç firmaya yazarak, cevaplar nispetinde karar vermesiydi. Emsal bedeli bulmak için yapılan karşılaştırılabilirlik analizinde yukarıda (2.2.1.4.) açıklanan karşılaştırılabilirliği etkileyen faktörler dikkate alınmamıştır. Vergi inceleme elemanının bu yönde karar almasını da en büyük sebep Türkiye'de sağlıklı veri setlerine ulaşamaması ve konunun öneminin yeterince anlatılamamasıdır. Bu nedenle Türkiye'de transfer fiyatlandırması analizlerinde kullanılacak veri havuzlarının sağlıklı şekilde tutulmaya başlanması gerekmektedir.

Vaka analizimizde olduğu gibi, Transfer fiyatlandırması incelemelerinde Vergi İdaresinin eleştirilen bir başka uygulaması da incelenen mükellefin işlemlerinin adı açıklanmayan ve bilgileri gizli tutulan başka bir mükellefin verileri ile karşılaştırılarak bu verilerin emsal kabul edilmesidir. Bu karşılaştırma sonucunda, karşılaştırılan işlemlerde düşük olan tutar tercih edilmesi transfer fiyatlandırması açısından eleştiri konusu yapılmaktadır ve incelemeye tabi tutulan mükellef hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığı başka bir mükellefin finansal sonuçları ile karşılaştırılması eleştirilmektedir. Bu anlamda gizli emsal uygulaması mükelleflerde endişe oluşmasına neden olmaktadır.

Buna paralel olarak diğer bir eleştiri konusu ise; adı açıklanmayan ve bilgileri gizli tutulan başka bir mükellefin verileri ile emsal bedele muhatap olan şirket (Akkuş AŞ'de olduğu gibi) ispat yükünün de kendi omuzlarına yüklenmiş olmasıdır. Bu görüşü savunanlar, idare tarafından mükelleflerin baştan suçlu kabul edildiğini ve suçsuzluklarını ispata davet edildiğini ve bunun hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayan haksız bir uygulama olduğunu iddia etmektedirler.

Emsal tespitinde yaşanan zorlukların giderilmesi konusunda yardımcı olabilecek bir diğer nokta da Yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın yürürlüğe girmesidir. Tasarının şu anki şekliyle yürürlüğe girmesiyle sermaye şirketlerinin

internet sayfalarında mali tablolarına ve denetim raporlarına yer vermesi gerekecek ve gereklilik sonucunda transfer fiyatlandırması uygulamasında karşılaştırılabilir işlem bulunmasına ve emsaline uygun fiyatın tespit edilmesinde mükellefler için oldukça faydalı olacaktır. Bu çerçevede, taslakta belirtildiği şekilde Türk Ticaret Kanunu'nun uygulamaya geçmesi transfer fiyatlandırması uygulaması için de oldukça olumlu bir gelişme olacaktır.

Transfer Fiyatlandırmasının Türkiye'de yeterince anlaşılabilmesinde en önemli sebeplerden biri de Maliye Bakanlığı'na transfer fiyatlandırması incelemelerinin vergi denetimi yetkisine haiz tüm birimler tarafından gerçekleştirilebilir olması ve transfer fiyatlandırması incelemeleri konusunda özel bir ekibin kurulmamasıydı. Vaka analizimizde vergi inceleme elamanının en büyük eksikliği Transfer fiyatlandırması gibi uzmanlık gerektiren bir konuda görevlendirilmiş olmasıydı. Gerek OECD normlarına uyum gerekse vergi denetimindeki bu tür eksikliklerden dolayı 2011 yılında "Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı'nın Kurulması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname" ile Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı kurulmuş olup, 20. maddenin ç) bendinde öngörülen "Örtülü Sermaye, Transfer Fiyatlandırması ve Yurtdışı Kazançlar Grup Başkanlığı" kurularak üç büyük ilde (Ankara, İstanbul ve İzmir) faaliyete başlamıştır. Bu oluşum transfer fiyatlandırması ile ilgili en büyük eksikliklerden bir olan uzmanlaşma konusunu, alanında yetişmiş inceleme elemanlarıyla ileri bir seviyeye çekecektir.

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtım yönteminin vergi gelirlerine katkısı olup olmayacağı, bu yöntemin vergi hâsılatını yükseltip yükseltmeyeceği akıllara gelen en önemli soru olmaktadır. Bu yeni yöntemin uygulanmaya başlanması, gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri nezdinde, psikolojik açıdan bir korku ve endişe yarattığına göre, bu konuda herkesin dikkatli ve titiz davranması gerekmektedir. Ancak ileride yöntem oturur ve çalışmaya başlarsa, Türkiye'de vergi gelirlerinde hissedilir bir artış olacağı söylenebilir.

Türkiye, transfer fiyatlandırması sistemine geçiş sürecinde, önce altyapı çalışmalarını tamamlamalıdır. Mükelleflerin koyulan kuralları ihlal etme yollarının en aza indirilmesi, mevzuatla ilgili yeterli eğitimin hem mükellefler hem idare

alışanlarına verilmesi ve mükelleflerin aykırı davranışlarına caydırıcı cezaların uygulanması konusunda çalışmalar hızlandırılmalıdır. Tebliğler ile kararlar, kanun maddesini açıklamakta geç kalmaları nedeniyle yavaşlayan sürecin bundan sonraki aşamalarında kademeli geçiş sağlanması daha başarılı sonuçlar sağlayacaktır

KAYNAKÇA

- AKBULUT, Ali Rıza, 2004, Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Sorununda Bir Adım Daha Geri; Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Mükelleflerin Vergilendirilmesi, Vergi Dünyası, (271), ss. 110–114
- AKTAŞ, Mehmet. “Uluslararası Transfer Fiyatlandırması ve Türk Vergi Sistemindeki Konumu-II”, Yaklaşım, Sayı:131, 2003, ss.84
- Beyanname Düzenleme Kılavuzu (2015), Hesap Uzmanları Derneği,2015
- BEYLİK, Ali. “Uluslararası Transfer Fiyatlandırması ve Karşı Düzenlemeler”, E-Yaklaşım, Sayı:144, 2004.ss.6
- BİÇER, Ramazan. “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı:42-173, 2007.ss.192-1,
- BİYAN,Özgür; "Transfer Fiyatlandırması ve Bakanlar Kurulu Karar Taslağının Değerlendirilmesi", Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog, Sayı,231, 2007. ss.92
- BİYAN, Özgür; "Tüm Yönleri ile Transfer Fiyatlandırması" 2007 www.vergidanismani.com/sayfa.aspx?iid=236#.WclbT1u0PIU
- DOĞAN, Can; “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı” Vergi Dünyası sayı:296, 2006, ss:107
- COŞKUN, L.A.;”Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Tebliğ Taslağı” Fortune yayınları,2006,ss.
- ÇELİK, Orhan . “Uluslararası Transfer Fiyatlandırma: Teorik Bir Yaklaşım”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Sayı:1.2000,ss:102.
- CEYLAN, Onur, "Maliyet Muhasebesi " Piyasa Rehberi 2014,ss:36
- CRAVENS, Karen S. “Çok Uluslu Şirketler İçin Bir Strateji Olarak Transfer Fiyatlandırmanın Rolü”, Çev.: İhsan Günaydın, Vergi Sorunları, Sayı:141, 2000, s. 146.
- ÇÜRÜK, Turgut, ve Zeki Doğan. “Muhasebe Eğitiminin İşletmelerin Taleplerini Karşılama Düzeyi: Türkiye Örneği.” ODTÜ Gelişme Dergisi, c. 28, sayı 3-4 2002, s. 2-310.
- ELELE, Onur (2008). “İlişkili Kişi Kavramı”, Vergi Dünyası Dergisi. Şubat (2008)
- ERDEL, Veysel ve Semi Okumuş. “Türk Vergi Mevzuatı İçerisinde Transfer Fiyatlandırması ve Vergi İncelemeleri”, Vergi sorunları, Sayı:166, 2002,ss.84
- FAHRAN, Ferhat, (2008), “Ücret Ödemelerinde, Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının, Hazine Menfaati Açısından Değerlendirilmesi”, Yaklaşım, Sayı:182, Şubat, ss.104-107.
- FINDEIS, Birgit, “Documentation Requirements Under German Transfer Pricing Rules”, Tax Adviser, Vol. 33, 2002, s. 292.
- GİB, “Transfer Fiyatlandırılması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Rehber” (2010),

- GÜMÜŞ, Erhan ve Semih Bilge. “5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’nda Yer Alan Vergi Güvenlik Önlemleri ve Gereklilikleri”, Vergi Sorunları, Sayı 219, 2006.ss.129
- GÜNAYDIN, Ihsan, “Uluslararası Transfer Fiyatlamasının Vergisel Amaçları”, Vergi Sorunları, Sayı:180, 2003 (Vergi Sorunları), s. 167-168.
- GÜNER, M. Fatih “Örtülü Kazanç Kavramı Çerçevesinde Transfer Fiyatlandırması ve OECD Transfer Fiyatı Belirleme Yöntemleri”, E-Yaklaşım, 2004,Sayı:141.
- GÜNEŞ,İsmail Hakkı, Transfer Fiyatlandırmasında Örtülü Kazanç ve KDV, http://www.lebibyalkin.com.tr/dergi_icerik.asp?dicerik_id=52, Erişim: 21.01.2009.
- HAINSWORTH, Stean. “New Zealand Issues Draft Transfer Pricing Guidelines”, International Tax Review, Vol.11, 2000.ss:7
- HOBSTER, John; “Transfer Pricing Needs Tighter Focus” International Tax Review, Vol.11, 2000.
- HAMZAÇEBİ, Akif “Türkiye – AB İlişkilerinde Vergilendirme ve 2001 İlerleme Raporunda Vergilendirmeye İlişkin Konuların Değerlendirilmesi”, XVII. Türkiye Maliye Sempozyumu: Avrupa Birliğine Geçiş Süreci ve Türk Kamu Maliyesinin Uyumu, TÜRMOB Yay. No. 185, 2002, s. 23.
- İŞİK, Hüseyin. Çok Uluslu Şirketlerde Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye, Ankara, T.C. Maliye Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, 2005.ss:64-240
- KAPUSUZUOĞLU, Tuncay,, “Transfer Fiyatlandırması”, Vergi Dünyası, 1998,Sayı:205, ss.55–70.
- KAPUSUZUOĞLU, Tuncay, “Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin ABD’de Yapılan Yasal Düzenlemeler-I”, Vergi Dünyası, Sayı:214, 1999,Haziran, ss.57–70.
- KAPUSUZUOĞLU, Tuncay, “Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin ABD’de Yapılan Yasal Düzenlemeler-II” , Vergi Dünyası, Sayı:215, 1999, Temmuz, ss.89–109-157..
- KAPUSUZUOĞLU, Tuncay, “Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Olarak ABD’de Yapılan Yasal Düzenlemeler (I)”, Vergi Dünyası, S. 214, Haziran 1999, s. 57.
- KAPUSUZUOĞLU, Tuncay. Transfer Fiyatlaması, Oluş Yayıncılık, İstanbul, 2003.ss:150.
- KAPUSUZUOĞLU, Tuncay, “Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Olarak ABD’de Yapılan Yasal Düzenlemeler (I)”, s. 57-58-62
- KAPUSUZUOĞLU, Tuncay, Vergisel Yönden Transfer Fiyatlandırması, s.32
- KARTAL, A., Sevim, A. ve Gündüz, H. E. (2008), Transfer fiyatlandırmasında Emsallere Uygunluk İlkesi ve Rapor Düzenleme Teknikleri, Ankara,

- KIZILOT, Şükrü. “Gelir Dağılımı ve Vergilendirmede Vergi Oranı”, Türkiye IV. Vergi Kongresi, Vergilendirmede Devlet Vatandaş Uzlaşması, İstanbul, 1998.ss.69
- KIZILOT, Şükrü, Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması, Cilt II, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2000, s. 1553.
- KOYUNCU, Mesut. Örtülü Sermaye Örtülü Kazanç Dağıtım ve Uluslararası Transfer Fiyatlandırması, İstanbul, Maliye Hesap Uzmanları Derneği, 2005,ss.256
- KÖKBULUT, İsmail; “ Soru ve Cevaplarla Şirketler için Transfer fiyatlandırması” Vergi Yayınları,2008,ss:146
- KÖSE T., Ferhatoğlu E. (2008), Maliyet Muhasebesi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 6. Bs. Eskişehir.
- KULU, B.; “AB Ülkelerinde Uygulanan Ortak Vergi Hukuku” Vergi Dünyası,2005,ss:59
- KÜÇÜK, Semiha. “Örtülü Kazanç Dağıtımında Yeni Dönem”, Yaklaşım, Yıl 15, Sayı:71, 2007,ss.59
- NAZLI, E.; Transfer Fiyatlandırması-IM, Yaklaşım, Sayı: 177, Eylül 2007,ss.151
- NOREEN, H. E. W. , Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Oluş Yayıncılık Seal, W. Garrison, R.2006
- OECD, “Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations”, Paris, 1995.
- OKTAR, S. Ateş. (2011), Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Dönem Sonu İşlemleri, İSMMMO, İstanbul.
- ÖNCEL, Mualla,, Kurumlar Vergisi Açısından Sermaye Şirketlerinde Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1978, s. 2.
- ÖNCEL, Yenal. “Transfer Fiyatlaması, Örtülü Kazanç Dağıtım ve Vergilendirme”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, İstanbul, Seri:41, 2002.ss.7
- ÖNCEL Mualla,KUMRULU Ahmet,ÇAĞAN Nami, Vergi Hukuku, Turhan Kitabevi Yayınları, Gözden Geçirilmiş ve Değişiklikler İşlenmiş 15. Bası, Ankara, Ocak 2008, s. 64.
- ÖZ, Semih. Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri, Maliye ve Hukuk Yayınları, 2005.ss:3.
- ÖZBALCIYılmaz, Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Oluş Yayıncılık, Ankara, 1999, s. 427.
- ÖZBALCI, Yılmaz. Kurumlar Vergisi Kanunu, Yorum Ve Açıklamaları, Oluş Yayıncılık, Ankara, 2004.ss.432-449
- ÖZMEN, M. A; Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Katma Değer Vergisi Karşısındaki Durumu, Yaklaşım, Sayı: 182,2008.ss.312

- RABY, Nick; International Transfer Pricing, **Pricewaterhousecoopers**; 2009
<<http://www.pwc.com/gx/en/international-transfer-pricing/assets/itp-2009.pdf>>, (24.12.2009), s. 132.
- SARAÇOĞLU, Fatih - Kaya, Ercan, (2006), “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı” Vergi Sorunları, Sayı: 216, Eylül, s. 151
- SARAÇOĞLU, Fatih, (2006), “Transfer fiyatlandırmasının Vergisel Amaçları, Karşılaşılan Sorunlar ve OECD-AB Yaklaşımı”, Lebib Yalkın, Sayı:32, Ağustos,
- SEYİDOĞLU Halil, Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama, Güzem Yayınları, İstanbul, 2003, s. 396.
- SCOTT and ANDERSON, Phlip and Davit, “International Taxation”, Asian Business Review, New Jersey, 1996, s. 47-53.
- SPORKEN, E. Vogele, A. Boder, W. Luguët, P. Laisney, 2001, “Transfer Pricing in Europe : OECD Versus Local Practice,”
<http://www.internationaltaxreview.com/default.asp?page=1100&subtype=notloggedon&Status> (15.04.2006).
- STANLEY, Georgina, “Transfer Pricing in the United States and Latin America”, International Tax Review, Oct 2001, Vol 12, Issue 9, s. 27.
- TAŞKIN, Y. , Transfer Fiyatlandırmasında Emsallere Uygunluk İlkesi, Türkmen Kitabevi, İstanbul,2012,ss.35.
- TAŞKIN, Y. , Transfer Fiyatlandırması (Üretim İşletmelerinde Bir Uygulama), Turhan Kitabevi, Ankara,2012,ss.76
- TEKİN,KARTALOĞLU, Cem ve Emre, Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Dönem Sonu işlemleri, Türmob Yayınları, Ankara, 2008, s. 14
- TOBB, Vergilendirmede Global Eğilimler AB ve Türk Vergi Sistemi, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2001, TOBB Genel Yayın No: 359-BÖM-59, s. 29.
- UFUK, Mehmet Tahir. “5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’na Göre Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı”, Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog, Sayı:220, 2006.ss.9
- UFUK, Mehmet Tahir “5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’na Göre Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı:240, 2007.ss.23-29
- YALTI, Billur; “Çokuluslu İşletmeler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlaması Rehberi”, Vergi Sorunları,1996, Sayı:91,ss.107
- YALTI, Billur, (2007), “Transfer Fiyatlandırılmasında Vergi Anlaşması Uygulaması”, Vergi Sorunları, Sayı:222, Mart, ss.7-26.
- YAZAR, Feyyaz, (2008), “Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları’ ’Vergi Dünyası, Sayı:317, Ocak, ss.139-149.

YAZAR Feyyaz ; “Transfer Fiyatlandırmasında Karşılaştırılabilirlik Analizi, Önemi Ve Uygulaması”, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:334, Haziran 2009, s. 58-61.

YILDIRIM, M. Balcı, F. Kiraz, A. ; Transfer Fiyatlandırması Uygulaması, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara,2011,ss.66

Tezler

Aslan, E. (2006), Kurumlar Vergisinde Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Dilaver, İ., (2010), Kurumlar Vergisi Kanunu'nda Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Peşin Fiyatlandırma Anlaşması, Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Mali Hukuk Bilim Dalı

DEMİR, Hakan (2008). Holding Şirketlerde Transfer Fiyatlandırmasının Esasları ve Uygulaması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

DOĞRUYOL, Muhittin, (2008), Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Kapsamında Transfer Fiyatlandırması, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, SBE, İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.

ÇELİK, Orhan (2000). "Uluslararası Transfer Fiyatlama: Teorik Bir Yaklaşım", Muhasebe ve Denetime Bakış, Sayı:1.

PEHLİVAN, Serdar (2010). Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetimin Etkinliği, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, SBE, İşletme Anabilim Dalı, Manisa

SEVER, D., (2010), Transfer Fiyatlandırması ve Türkiye'de Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, SBE, İktisat Anabilim Dalı, Ankara.

Diğer Kaynaklar

10.06.1949 Tarih ve 7229 Sayılı Resmi Gazete 'de Yayımlanan 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu

1989 Bundesfinanzhof Transfer Preicing Bstbl II

06.01.1961 Tarih ve 10700 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu

10.01.1961 Tarih ve 10703 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu

21.06.2006 Tarih ve 26205 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu

ERNST & YOUNG, 2006, International Tax Services: "Transfer Pricing Global Reference Guide"

[http://www.ey.com/global/dowland.nsf/International/Global Transfer Pricing Guide June 2006\(20.07.2006\)](http://www.ey.com/global/dowland.nsf/International/Global_Transfer_Pricing_Guide_June_2006(20.07.2006))

ERNST&YOUNG, 2009 Transfer Pricing Survey: Tax Authority Insights: Perspectives, Interpretation And Regulatory Changes, s. 169.

18.11.2007 tarih ve 26704 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan 1 Seri Nolu Transfer fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Hakkında Genel Tebliği

06.12.2007 tarih ve 26722 sayılı Bakanlar Kurulu kararı

22.04.2008 tarih ve 26855 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan 2 Seri Nolu Transfer fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Hakkında Genel Tebliği

24.04.2008 tarih ve TF-1/2008-1 Sayılı Transfer fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Hakkında Sirküler

2012, Bilgehan ÇİÇEK SMMMO Mali Çözüm Dergisi (Mart-Nisan)http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/110malicozum/15_bilgehan_cic_ek.pdf

EKLER

EK- 1 :PEŞİN FİYATLANDIRMA ANLAŞMASINA İLİŞKİN YILLIK RAPOR

Genel Bilgiler

- Mükellefin adı, ünvanı
- Bağlı olduğu vergi dairesi ve kimlik numarası
- Adresi
- Faaliyet konusu
- Organizasyon yapısı
- İlişkin kişiler hakkındaki bilgiler (vergi kimlik numaraları, adresleri, telefon numaraları, vb.)

Transfer Fiyandırması Analizine İlişkin Bilgiler

- Peşin fiyatlandırma anlaşmasının geçerli olduğu hesap dönemi içinde ilişkili kişiler arasında gerçekleşen mülkiyet ilişkilerindeki değişiklikler, kurumun organizasyon yapısındaki değişiklikler,
- Emsallere uygun fiyat/bedelin tespitinde esas alınan koşulların veya varsayımların geçerliliğini sürdürüp sürdürmediğine ilişkin bilgi,
- İlgili hesap dönemi içinde anlaşmada öngörülen koşullar/kritik varsayımlardan karşılanamayanların neler olduğu ve ilgili koşullar/kritik varsayımların sağlanamamasının nedeni,
- Üstlenilen işlev ve riskler, kullanılan varlıklar, ekonomik şartlar, sözleşme şartları ve yerine getirilen hizmetlerde yıl içinde gerçekleşen önemli maddi değişiklikler,
- Gayri maddi varlıkların mülkiyetine ve alınan veya ödenen gayri maddi hak bedellerine ilişkin bilgi,
- Anlaşmaya taraf olan kurumların mali yapılarının özeti ve mükellefin mali yapısını etkileyebilecek düzeydeki değişiklikler,
- İlişkili kişiler tarafından anlaşmada yer almayan farklı muhasebe standartları ve yöntemleri kullanılmaya başlanmış ise bunlara ilişkin bilgi,
- Anlaşmada öngörülen işlemlerin gerçekleşme tarihleri, miktarları ve ilgili işlemde ödemeyi yapan veya ödemeyi alan taraf,
- Anlaşmada belirtilen yöntem ile hesaplanan fiyat ve hesaplama süreci, anlaşmada belirtilen yöntemin ilgili hesap döneminde uygulamasına ilişkin bilgi,

- Anlaşmada, yıllık raporda yer alması tespit edilen diğer hususlar.

- Sonuç

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Transfer fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğ Seri No: 1, Resmi Gazete Sayı: 26704.

EK- 2 : YILLIK TRANSFER FİYATLANDIRMASI RAPORU

I- Genel Bilgiler

Mükellefin faaliyet alanı, bu alandaki ekonomik koşullar, pazar koşulları ve iş stratejileri hakkındaki bilgiler

II- İlişkili Kişiler Hakkındaki Bilgiler

İlişkili kişilerin vergi kimlik numaraları, adresleri, telefon numaraları vb. ile ilişkili kişilerin faaliyet alanı, bu alandaki ekonomik koşullar, pazar koşulları, iş stratejileri, ilişkili kişilerin gerçekleştirdiği işlevler, üstlendikleri riskler, sahip oldukları varlıklar hakkında ayrıntılı bilgiler

III- İlişkili Kişiler Arasındaki İşlemin Ayrıntılarına İlişkin Bilgiler

İlişkili kişiler arasındaki bütün işlemlere ve sözleşmelere ait ayrıntılı bilgiler

IV-Transfer Fiyatlandırması Analizlerine İlişkin Bilgiler

Karşılaştırılabilirlik analizine ilişkin ayrıntılar ve karşılaştırılabilir işlemlerin seçiminde kullanılan kıstaslar, karşılaştırılabilirliğin tespitinde düzeltim yapılmış ise buna ilişkin ayrıntılı bilgiler, kullanılan transfer fiyatlandırması yönteminin diğer yöntemlerle karşılaştırılarak bu yöntemin kullanılma gerekçeleri ile bu yöntemin en uygun yöntem olduğuna ilişkin bilgi, belge ve hesaplamalar, emsallere uygun fiyat/bedel veya kâr marjının saptanmasında kullanılan hesaplamalara ilişkin ayrıntılı bilgiler, emsal fiyat aralığı tespit edilmiş ise bu aralığa ilişkin hesaplamaları içeren ayrıntılı bilgiler

V- Sonuç